

Ma'rifat

МАЪРИФАТ • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

Kuch - bilim va tafakkurda

1931 йилдан чиқа бошлаган 2000 йил 16 сентябрь, шанба Баҳоси сотувда эркин нархда № 72(7267)

Ўқувчилар билан ишлаш — энг самарали дарс.

**Ўқитувчи — энг
фаол
курашувчи**
2-бет

**«Хурматини
сақлагум
абад-умрбод»**
9-бет

**11 минг голиб
жамланган
қитъа**
15-бет

**Болаларни
фалокатдан
асрайлик**
16-бет

СЎНГГИ УЧ КУН ХАБАРЛАРИ

Чоршанба

ТАШРИФ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг Туркменистон Президентини Сапармурот Ниязов таклифига биноан шу йилнинг 21-22 сентябрь кунлари ушбу мамлакатга қиладиган расмий ташрифи чоғида икки томонлама муносабатлар, минтақавий хавфсизликка оид ва томонларни қизиқтирган бошқа масалалар муҳокама этилиб, бир қатор давлатларaro ҳужжатлар имзоланиши кутилмоқда.

ТАБРИК

Мамлакатимиз раҳбари Ислам Каримов ЮНЕСКО раҳнамолигида Тошкентда бўлиб ўтаётган «Жаҳон динлари тинчлик маданияти йўлида» мавзусидаги динларaro мулоқот халқaro анжумани иштирокчиларига ўзининг самимий табригини йўллаб, муштарак мақсадлар туташган ушбу тадбир ишига муваффақиятлар тилади.

ДИН ТИНЧЛИККА

Юртимиз пойтахти Тошкентда ЮНЕСКО раҳнамолигида ўз ишини бошлаган «Жаҳон динлари тинчлик маданияти йўлида» мавзусидаги динларaro мулоқот халқaro анжуманида дунёнинг кўплаб мамлакатларидан келган, турли динларга мансуб уламолар жаҳонда тинчликни мустаҳкамлаш, ҳар хил диний ва этник адоватларга барҳам бериш, одамлар орасида эзгулик, дўстлик ва биродарлик, ўзаро меҳр-оқибат туйғуларини кучайтириш каби масалаларни атрофлича муҳокама қилишиб, ўзаро фикр алмашишмоқда.

ШАХС ВА КАСБ

ЁХУД ШАХС ТАРБИЯСИДА КАСБГА ЙЎНАЛТИРИШНИНГ ЎРНИ

Умумий ўрта таълим мактаблари фаолиятининг муҳим вазифаларидан бири ўқувчиларни ҳаётга тайёрлаш ва касб танлашга йўналтиришдан иборатдир.

Ушбу умумий ўрта таълим мактаблари 9-синф битирувчиларининг ҳар 10 тадан 1 таси академик лицейга, 9 таси касб-хунар коллежида ихтиёрий мажбурий таълимни давом эттиришади. Худди шу жараёнда касбга йўналтириш тизимининг аҳамияти ортади. Агар касбга йўналтириш ишлари яхши олиб борилмаган бўлса, 9-синф битирувчиларининг академик лицей ва касб-хунар коллежларининг соҳа йўналишларини танлашларида жуда кўп муаммолар вазиятлар вужудга келади:

-баъзи обрўли, замонавий касбларга танлов низолатда катта бўлади, баъзи коллежларга ўқувчилар сони етарли бўлмаслиги мумкин;

-иқтисод, ҳуқуқ билан боғлиқ соҳа йўналишидаги коллежларга ёшлар кўпроқ қизиқади, ноёб, фундаментли фанлар ўқитиладиган соҳа йўналишлари

рида жуда кам ўқувчилар ўқишни хоҳлайди;

—ўқувчиларнинг ўзлари ҳам, ота-оналари ҳам академик лицейга кириб ўқишни давом эттиришни хоҳлайди, аммо билим савияларини, индивидуал психофизиологик хусусиятларини ҳисобга олмайди ва ҳ.к.

Шу ва шунга ўхшаш муаммолар вазиятлар вужудга келмаслиги учун касбга йўналтириш ишларини яхши йўлга қўйиш зарур. Бунда турли касбга йўналтириш ва психологик-педагогик ташхис марказлари ходимлари, мактаб ўқитувчилари, психологлари, касб-хунар коллежлари раҳбарлари, ўқитувчиларининг касбга йўналтириш соҳаси бўйича фаолиятларини уйғунлаштириш ва фаоллаштириш эҳтиёжи пайдо бўлади.

Касбга йўналтириш — бу ёшларнинг қизиқишлари, лаёқатлари, қобилиятларига ва жамиятнинг турли хил касбларга бўлган эҳтиёжига мос, уларни асосланган касб танлашига ёрдам берадиган мақ-

садли фаолиятдир. У фанларaro ривожланувчи назария ва амалиётнинг бирлиги асосида бўлиб, фақат ўқувчилар билан ўқув тарбия жараёнида амалга оширилади. Шунда асосий ролни назария эгаллайди. Айнан шу назарияда у ёки бу гоё шаклланади, у амалий ишни илмий-амалий ишга айлантиради. Назария фаолият каби тез ҳосил бўлиб, йиллар мобайнида ривожланади. Кузатишларда ва тадқиқот натижасида назария шакллантирилади ва асосий фаолиятни ихчамлаштиришга хизмат қилади.

Касбга йўналтириш назарияси бу касбга йўналтириш фаолиятини самарали ташкил этишга қаратилган турли хил қарашлар мажмуаси, гоёлар ва тасаввурлар йиғиндисидир.

Бу тушунча таққослаб кўрилганда содда ва умумий. Нисбатан муносиброқ айтидиган бўлсак, касбга йўналтириш назарияси бу икки жараённинг бир-бирига боғлиқлиги қонуниятлари тўғрисида тўлиқ тасаввур берадиган илмий билимларни

ташкил этиш шаклидир, бу ёшларнинг шахсий қизиқишлари, лаёқат ва қобилиятларига мос келадиган, жамият учун зарур касбларга йўллашдир.

Касбга йўналтириш назариясининг таркибий қисмлари (компонентлар)га: фактлар, қонуниятлар ва принциплар қиради. Касбга йўналтиришда илмий методлар билан олинган ишончли фактлар жуда оз. Шу сабабли муҳим вазифалардан бири янги фактларни йиғиш бир ёки бир неча фаразлар ёрдамида амалга оширилиши мумкин. Масалан, ёшларни маълум бир касбни танлаганларига таъсир кўрсатадиган ҳар бир ҳудуднинг ўзига хос омиллари мавжуд. Бундай омиллар мавжудлиги тўғрисидаги фараз қизиқтирадиган ҳодисани баҳолаш имконини берадиган тадқиқот методларини тузишга ва шу асосда ўқувчиларни касбга йўналтириш ишларини яхшилашга ёрдам берадиган амалий тавсиянома ишлаб чиқиш мумкин.

(Давоми 3-бетда)

Uzluksiz ta'lim

1 oktabr — O'qituvchilar va murabbiylar kuni

БАЙРАМ ЮҚОРИ САВИЯДА ЎТКАЗИЛАДИ

Халқ таълими вазирлигида Ўзбекистон Республикаси "Таълим тўғрисида"ги Қонунини ҳаётга татбиқ этиш, "Қадрлар тайёрлаш миллий дастури"ни амалга оширишда фаол иштирок этаётган, ёш авлодни юксак маънавий қадриятларимиз, миллий истиқлол ғоясига содиқлик, ватанпарварлик руҳида тарбиялаш, уларни замон талаблари даражасида билим беришда ўзларининг салмоқли ҳиссаларини қўшиб келаётган ўқитувчи ва мураббийлар ҳурмати шарафлаш ҳамда 1 октябрь — "Ўқитувчилар ва мураббийлар кuni" байрамига муносиб тайёргарлик кўриш ва уни юқори савияда ўтказиш мақсадида "Ўқитувчилар ва мураббийлар кuni" байрамига тайёргарлик кўриш ва ўтказиш тўғрисида"ги буйруқ имзоланди. Унга кўра, "Ўқитувчилар ва мураббийлар кuni"ни нишонлашга тайёргарлик кўриш ва уни

ўтказиш бўйича Халқ таълими вазирлиги ишчи гуруҳи тасдиқланди ҳамда байрамга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш бўйича вазирлик тадбирлари белгилаб олинди. Шунингдек, Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, вилоятлар ва Тошкент шаҳар халқ таълими бошқармалари, Педагогика институтлари ва билим юртлари, вазирлик тасарруфидаги республика ташкилотларига қисқа муддатларда Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоят, туман, шаҳар ҳокимликлари, халқ таълими ва фан ходимлари касаба уюшмаси вилоят кўмиталари билан келишилган ҳолда "Ўқитувчилар ва мураббийлар кuni"ни нишонлаш бўйича тадбирлар ишлаб чиқиш топширилди.

Буйруқда алоҳида таъкидланганидек, Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳар, вилоят, туман, шаҳар миқёсида, шу-

нингдек, ҳар бир таълим муассасасида тантанали йиғилишлар ўтказилади. Маҳаллий матбуот ва оммавий ахборот воситаларида бу тадбирлар кенг ёритилади.

Жойларда ўтказилган тадбирларда ҳокимликлар, касаба уюшмаси кўмиталари, халқ таълими вилоят, туман, шаҳар бошқаруви томонидан ёшларга таълим-тарбия беришда юқори натижаларга эришган педагогларни, халқ таълими фахрийларини ўз мукофотлари билан тақдирлаш, моддий рағбатлантириш чоратадбирлари кўрилди. Белгиланган тартибда ёшларга таълим-тарбия беришда юқори натижаларга эришган илғор ўқитувчилар ва педагог ходимлар ҳам Халқ таълими вазирлигининг мукофотлари билан тақдирландилар. Хуллас, устозлар байрамини қизиқарли, тантаналарга бой, кўтаринки руҳда, энг муҳими, уюшқоқлик билан ўтказиш мўлжалланаётир.

Ўзбек тилида, андиша, ор, номус деган оҳангдор сўзлар бор. Бу сўзлар қатори жуда узун ва ҳар бири миллат характерининг у ёки бу қирраларини кўрсатиб берадиган сўзлар ҳам бор. Шулардан бағрикенглик ва кечиримлилиқ бири-бирига яқин, бири-бирини тўлдирди. Ўзбек халқи бир-бирига меҳрибон, бағри кенг, кечиримли халқ. Бунинг яққол исботи ўларок, яқинда Президентимизнинг "Террорчи гуруҳлар таркибига адашиб кириб қолган Ўзбекистон фуқароларини жиноий жавобгарликдан озод этиш тўғрисида"ги Фармони эълон қилинди.

Фармон эълон қилинди, билиб билмай жиноят кўчасига кириб қолганлар яна бир маротаба кечирилди, эс-хушини йўқотиб қўйганларга ақлини ишлатиб, тўғри йўлни топиб

Munosabat

Ўқитувчи — халқнинг олди, зиёлиси, яқин сирдош, кўмакдоши. Қишлоқларда, маҳаллаларда эл-улуснинг яхши-ёмон кунларида бош бўлиб турувчи аксарият оқсоқол, маслаҳатгўйлар устоз мураббийлардир. Худди шу маънода тўғри йўлни йўқотиб, адашганларга кўмак берувчилар, ёшларни огоҳликка ундаб, ҳушёрликка чорловчилар, уларнинг юриш-туришини кузатиб борувчилар ҳам ўқитувчи-мураббийлар бўлиши лозим.

Анжуманни бошлаб берган институт ректори, профессор Ж.Йўлдошев, сўзга чиққанлар: Собир Раҳимов туман прокурори Б.Пўлатов, ИИБ

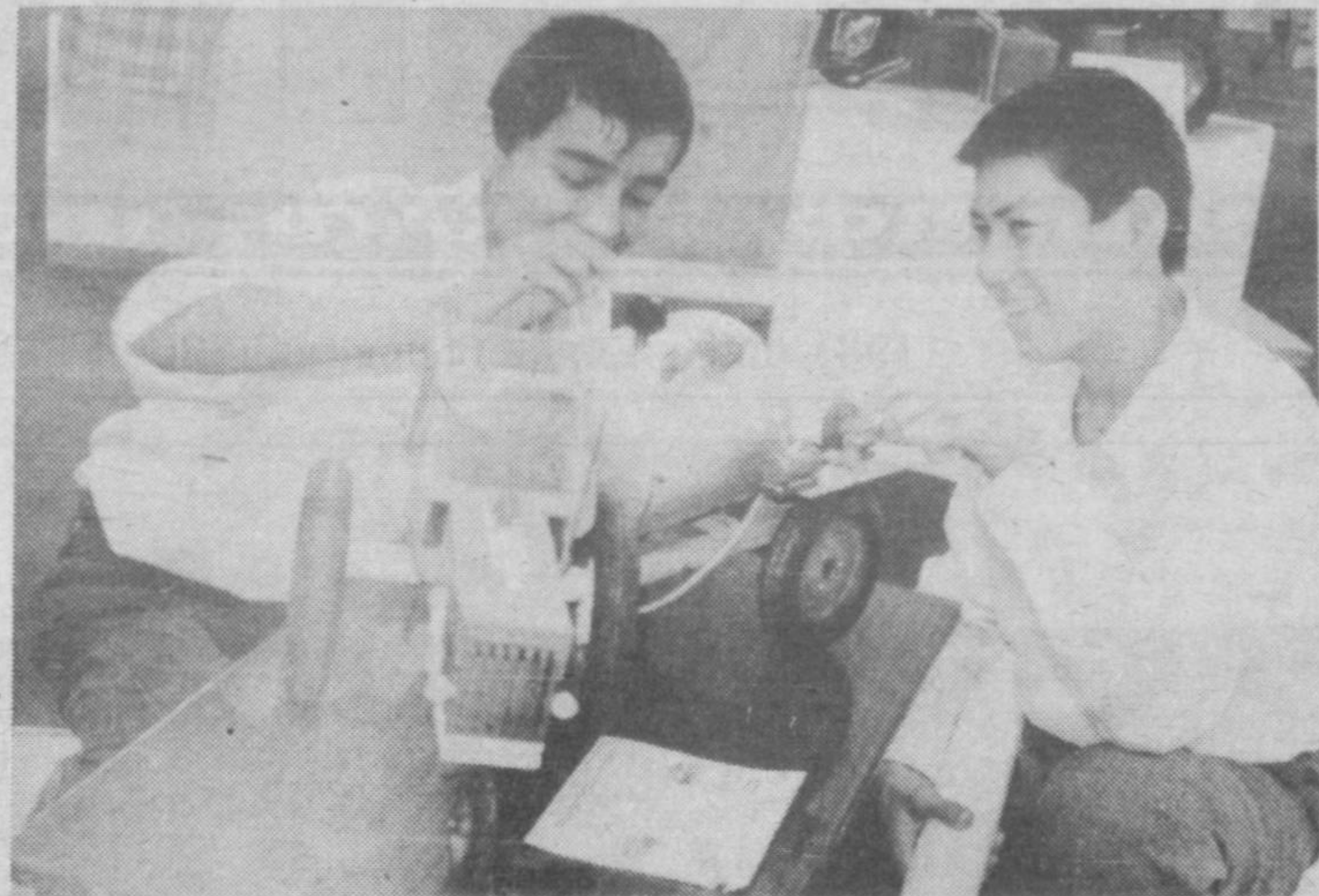
ЎҚИТУВЧИ —
ЭНГ ФАОЛ КУРАШУВЧИ

олишларига имконият яратилди. Бу яхши. Улар бундан тегишли хулоса чиқариб олишлари тайин. Энди биз, жамоатчиликнинг, айниқса, ўқитувчи-мураббийларнинг бу борадаги саъй-ҳаракатларимиз қандай бўлмоғи лозим?

Абдулла Авлоний номидаги ХТХМОМИда бўлиб ўтган "Диний экстремизм, ақидапарастлик ва терроризм хавфи ҳамда уларга қарши кураш чора-тадбирлари" мавзусидаги конференция шу мавзуга бағишланди. Анжуманда институтда малака ошираётган курс тингловчилари — 250 дан ошми халқ таълими ходимлари — мактаб директорлари, мактабдан ташқари таълим муассасалари раҳбарлари, ЧЕТ ўқитувчилари, прокуратура, ички ишлар ва бошқа жамоатчилик ташкилотлари вакиллари иштирок этдилар.

жиноятчиликнинг олдини олиш бошқармаси бошлиғи ўринбосари Х.Мирзаев, тарих фанлари номзоди Н.Ремеев, Тошкент шаҳар гиёҳвандлик шифохонаси врачлари Ш.Юсупов, республика "Биозкосан" ўқув-услугий бирлашмаси раиси ўринбосари Н.Асқарова, "Ўзтелерадиокомпания" ходими А.Ёкубов давлатимиз, минтақамиз ва бутун жаҳонга хавф солаётган диний экстремизм, терроризм, гиёҳвандлик, уларнинг келиб чиқиш сабаблари, келтириши мумкин бўлган оқибатлари ҳақида сўз юритдилар. Уларга қарши курашда ўқитувчи-устозларнинг фаолликлари жуда муҳимлигини қайд этдилар.

Санжар МИРСОЛИХОВ, А.Авлоний номидаги ХТХМОМИ маънавият ва маърифат ишлари бўйича ректор ўринбосари

ЁШЛАР ИХТИРОСИ —
ТАРАҚҚИЁТ ЗАМИНИ

Куни кеча Халқ таълими вазирлиги тасарруфидаги республика ўқувчилар Техник ижодиёти маркази, Давлат фан ва техника кўмитаси, Давлат патент идораси ҳамкорлигида пойтахтимизнинг "Туркистон" саройида "Ижодкор-ихтирочи болалар" кўргазмаси ўтказилди. Республикаимизнинг ҳамма вилоятларидан қатнашган ёш иқтидорли ўқувчилар ўзлари ясаган ва ихтиро қилган турли хилдаги экспонатларни кўргазмага қўйишди. Унда 100 дан ортиқ экспонатлар мавжуд бўлиб, улар ўн йўналиш бўйича тавсия этилди.

— Бугунги ижодкор-ихтирочи болалар кўргазмасини ташкил этишдан мақсад, иқтидорли ёшларнинг техник ижодкорликка мойилликларини ўрганиш, улардаги техник қобилиятларни ўстириш ва шунингдек, ўқувчилар ихтироси ҳамда кашфиётлари

9-10 киловатт ток сарфлайди, холос. Ваҳоланки, ҳозирги мавжуд тегирмонлар 1 центнер ғалани 2 соатда ун қилиб, 20-22 киловатт ток сарфлайди. Бундан ташқари, чўл зонасида истиқомат қилувчи маҳаллий аҳолига бевожас ёрдам сифатида янги сув насосини кашф этдик. Бу асбоб билан тоққа чиқиб, 220 вольт ток ёки шамол ёрдамида 10-15 метргача сув чиқариш мумкин. Демак, айтиш мумкинки, булар ҳар томонлама қулай ва ишончлидир.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, мустақил давлатимизнинг бўлажак мутахассис кадрлари даврнинг илғор техник янгиликларини, фан ва техника ютуқларини эгаллаган ҳолда эртанги ҳаётимиз учун, миллат равнақи учун фидойилик билан курашадиган бардавом авлод бўлиб вояга етмоқдалар. Республика ёшларини соғлом фикрли, ижодкор, ян-

Ko'rgazma

гиликка интилувчан, ихтирочи этиб тарбиялашда мамлакатимиздаги техник ижодиёт марказларининг ҳиссаси каттадир.

Очилиш маросимидан сўнг барча иштирокчилар кўргазмага қўйилган турли-туман экспонатлар билан танишиб чиқишди. Булардан, айниқса, Қашқадарё вилояти Дехқонобод туманидаги Акмал Икромов номли 68-мактабнинг 9-синф ўқувчиси Шухрат Нормирзаевнинг янги услубда кашф этган тегирмони бизни ўзига жалб этди.

— Бу тегирмоннинг бошқаларидан фарқи томони шундаки, 12 вольт ток кучи билан унни қизитмай, яхлатиб чиқариш хусусиятига эгадир. Ҳатто чўл зонасида ҳам бемалол ишлайдиган ушбу тегирмон, — дейди қаҳрамонимиз Шухратжон Нормирзаев, — бир центнер ғалла учун атиги 40 дақиқа вақт сарфлаб,

лакатимиздаги техник ижодиёт марказларининг ҳиссаси каттадир.

Ҳозирги кунда республика бўйича 139 та техник ижодиёт марказлари мавжуд бўлиб, уларга 92 минг 863 нафардан зиёд ўқувчи-ёшлар жалб этилган. Уларга 2573 нафар педагог-ҳодимлар билим ва касб-хунар бериб келмоқда. Дарҳақиқат, ёшларнинг бўш вақтларини унумли, мазмунли ўтказишларини тўғри ташкил этиш ва тўғаракларга жалб этиш ҳар бир марказнинг энг муҳим вазифасидир. Чунки улар тўғаракларга қатнашиб, ўз ишининг устаси бўлгач, турли тадбирларда, кўргазма ва спорт-техника мусобақаларида ўз маҳоратларини синаб кўрадилар.

Беҳбуд БОТИРОВ,
"Маърифат" муҳбири

Суратларда: тадбирдан лавҳалар.

Б.РИЗОКУЛОВ
олган суратлар.

(Давоми. Боши 1- бетда.)

Касбга йўналтириш назариясининг иккинчи таркибий қисми — қонуниятлардир. Уни қидириш илмий фаолиятнинг умумий мақсади учун хизмат қилади. Қонуниятларни билиш — бу илмий тадқиқотнинг асосини ташкил этади. Топилган қонуниятлар одатда фаннинг махсус тилида касбга йўналтириш тушунчасининг бошқа фанлар тушунчалари билан ўзаро алоқадорлигини ўта аниқликда ифодалайди.

Хар бир назариянинг ривожланганлик даражаси фаолият асосига қўйилган тамойиллар (принциплар) таркиби ва сифати билан аниқланади. Касбга йўналтириш принципларини яратишда қуйидагиларга катта эътибор берилди:

- онглилик принципи;
- мос келиш принципи (шахс қизиқишлари, қонуниятлари билан жамият учун зарур касбларга бўлган эҳтиёжнинг мос келиши);
- касб танлашда фаоллик принципи;
- ривожлантириш принципи (бу принципда шундай гоа акс этадики, танлаган касби шахснинг ривожланишини, маҳоратини ошириш учун хизмат қилиши керак).

Шунингдек, касбга йўналтиришда принциплар гуруҳи ҳам борки, у умумпедагогик принциплар билан узвий алоқада бўлади. Булар қуйидаги принциплар:

— касбга йўналтиришнинг ҳаёт билан, меҳнат билан, амалиёт билан боғлиқлиги;

— касбга йўналтиришнинг ёшларнинг меҳнат тайёргарлиги билан боғлиқлиги принципи — меҳнат таълими ва тарбиясининг яхши йўлга қўйилиши, бунда ўқувчиларнинг техникавий ижодкорлигини ташкил этиш ва ўқувчиларнинг ижтимоий фойдали, унумли меҳнатидан моҳирлик билан фойдаланиш керак. Меҳнат тайёргарлигидан айри ҳолда касбга йўналтириш мавҳумлик касб этади, амалиётдан ажралиб қолади ва шахснинг меҳнатни ва касбий тикланишининг умумий вазифаларини бажаришига тўсқинлик пайдо бўлади.

Касбга йўналтиришнинг тизимлилиги ва узвийлиги принципи 1-синфдан IX синфгача касбга йўналтириш ишларининг узвийлигини таъминлайди:

— касбга йўналтиришда мактаб, оила, оталиқ ташкилот, касб-хунар коллежи ва жамоатчиликнинг ўзаро алоқадорлиги принципи ёшларнинг касб танлашларига ҳамкорликда ёрдам беришни кўзда тутати. Бунда мақсадли ва мувофиқлаштирувчи фаолиятни ҳамкорликда амалга ошириш имконини беради;

— касбга йўналтиришнинг тарбиявий характери шундаки, у гармоник ривожланган шахсни шакллантиришда гоаявий-сиёсий, меҳнат, иқтисодий, ахлоқий, эстетик, ҳуқуқий ва жисмоний тарбияларни биргаликда олиб боришни тақозо қилади;

— касбга йўналтириш ишларини амалга оширишда диагностика (ташхис) ва тарбиявий ёндашнинг ўзаро алоқадорлиги — бу принцип бир ёндашувнинг иккинчи ёндашувга қарама-қарши қўйилишига йўл қўймайди.

Ўқувчиларга индивидуал ва табақалаштирилган ёндашув - ўзлаштириш даражасига, ёшига, касбий қизиқишлари, шаклланганлик даражаси, ҳаётий режаларига боғлиқ равишда амалга оширилади. Ўқувчиларни табақалаштириб, гуруҳларга ажратиш — таъсир этиш воситаларини тўғрилайди, бир гуруҳда самарали бўлган восита иккинчи гуруҳ учун самарасиз бўлиши мумкин. Табақалаштириш, шунингдек, индивидуал ёндашишга шароит яратиб беради;

— касбга йўналтириш ишларини оммавий, гуруҳли ва якка тартибдаги шаклланидан фойдаланган ҳолда ташкил этиб, унда ўқувчиларнинг ота-оналар билан ҳамкорликда иш олиб боришини, анъанавий, оммавий шаклдан иложи борица қочиб, иш олиб боришнинг ҳамма шаклларида фойдаланишни ташкил этишни кўзда тутати;

— касбга йўналтириш ишларининг мазмуни, шакл ва методлари шахснинг касбий ривожининг эҳтиёжларига ва

бир пайтда маҳаллий ҳудуднинг кадрларга бўлган эҳтиёжига мос бўлишини таъминлайди.

Касбга йўналтиришнинг методологияси касбни онгли равишда мустақил танлаш бўйича илмий муаммо, тадқиқот методларининг тузилиши, асосий йўл-йўриқлари тўғрисидаги таълимот бўлиб, бунда ёшлар қизиқишларини аниқлаб, уларга илмий ёрдам бериш ҳамда жамиятнинг кадрларга бўлган эҳтиёжини ҳисобга олиш асосида амалга ошириш тушунилади.

Асосий қоидалардан бири бу касбга йўналтириш ишларини ташкил этишда ўзига хос таъсир этадиган концептуал характердаги гоаялардир. Бу гоаялардан бири — ёшларнинг тўғри касб танлашлари учун уларнинг қизиқишлари, лаёқат ва қобилиятларини диагностик (ташхис) тадқиқотлар ёрдамида аниқлаш асосида касбга йўналтириш ишларини ташкил этиш ҳисобланади. Бу гоа 30-йиллар ўрталарида тарқалган бўлиб, бунда тестлар кенг қўлланилган. Тестларнинг такомиллаштирилмаганлиги, нотўғри қўлланилиши ва бошқа бир қатор сабабларга кўра, диагностик тадқиқот бошқаси билан, яъни "тарбияловчи концепция" билан алмаштирилди ва улар бир-бирига қарама-қарши қўйилди. Аммо ўша вақтда аниқ ва равшан эдики, диагностика ҳам, тарбия ҳам касбга йўналтиришнинг амалий ишларида бирдек муҳим аҳамиятга эга эди.

Мамлакатимизда таълим тизимини туб-

ШАХС ВА КАСБ

ЁХУД ШАХС ТАРБИЯСИДА КАСБГА ЙЎНАЛТИРИШНИНГ ЎРНИ

дан ислоҳ қилиш бошланиб, "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"ни амалиётга жорий этишнинг дастлабки босқичлари амалга оширилаётган бугунги кунда диагностика (ташхис)нинг роли ортиб бормокда. Мамлакатимизнинг барча туманларида касбга йўналтириш ва психологик-педагогик ташхис марказларининг очилганлиги фикримиз исботидир. Бугунги кунда касбга йўналтириш тизимининг асосий вазифаси ўқувчиларнинг, қизиқиш-лаёқатлари, қобилият ва имкониятларини тўғри ташхис қилиб, ихтиёрий мажбурий таълим тизимини, яъни академик лицейда таълим йўналишини, касб-хунар коллежларида касб-хунар соҳасини онгли ва тўғри танлашларига илмий маслаҳатлар беришдир. Бу маслаҳатлар тавсия характерига эга. Ҳақиқий танлашни эса ўқувчининг ўзи амалга оширади.

Конкрет умумтаълим мактабларининг касбга йўналтириш ишининг мақсад ва вазифаси шу ҳудуд эҳтиёжи учун зарур касбларга — касб-хунар коллежларининг мавжуд соҳа йўналишларига ўқувчиларнинг имкониятларини ҳисобга олган ҳолда тавсия беришдан иборат. Бунинг муваффақиятли амалга ошириш эса касбга йўналтириш тизимидаги ҳар бир йўналиш бўйича олиб борилган ишларнинг сифатига боғлиқ.

Касбга йўналтириш тизимининг асосий компонентлари касблар тўғрисида назорат, дастлабки касбий ташхис, касб танлашга оид консультация, касбга саралаб олиш, ижтимоий-касбий мослилик, касбий тарбия қабилидан иборат.

Касблар тўғрисида ахборот бериш ўқувчиларни турли хил меҳнат турлари билан касблар шажараси, касбларнинг ўзига хос хусусиятлари, халқ хўжалигининг касбларга бўлган эҳтиёжлари, жумладан улар яшаётган ҳудуднинг кадрларга бўлган эҳтиёжлари, энг яқин жойлашган касб-хунар коллежлари ва уларда тайёрланаётган мутахассисликлар тавсифи билан таништиришдир. Касблар ҳақида тартибсиз маълумот бермаслик учун (дунёда 40 мингдан ортиқ касблар мавжуд) ўқувчилар оладиган билимларни маълум бир тизимга солиш лозим. Бунинг учун меҳнат предмети бўйича рус олимми Е.А. Климовнинг касблар таснифидан фойдаланиш мақсадга мувофиқ. Касблар ҳақида ахборот бериш ўқувчиларнинг ёш ва индивидуал хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда олиб борилиши лозим.

Касбга оид консультацияларнинг мақсади — ўқувчиларга умуммахсус касб-хунар таълими муассасалари йўналишлари бўйича ихтиёрий-мажбурий таълим турини танлашларига ёрдам беришдан иборат бўлиб, уларнинг қизиқишлари, мойилликлари, қобилиятлари ва бошқа хусусиятларини ўрганишга таянади ва қуйидаги босқичларда амалга оширилади.

Дастлабки касбга оид консультация синф раҳбари, ўқитувчилар, психолог-педагоглар амалга оширади. Улар ўқувчиларнинг касбга оид дастлабки ниятлари билан танишадилар. Бу ниятлар ўқувчиларнинг шахсий лаёқатлари, қобилиятлари, соғлиқларига қай даражада мос келиш-келмаслигини муҳокама қиладилар. Муҳокама ҳулосаси яккама-якка суҳбат пайтида ўқувчиларга маълум қилинади. Ниятининг тўғрилиги маълумланади ёки касбларга оид ахборот-маълумот натижаларини ўрганиш маслаҳат берилади.

Касбларга оид ахборот-маълумот консультацияси вақтида дастлабки консультация натижаларига қараб ахборот-маълумот бериб борилади (касблар таснифлиги, касблар профессиограммалари, психограммалар, ҳудуднинг қайси касбларга эҳтиёжи борлиги тўғрисидаги ахборотлар). Ўқувчи ушбу маълумотлар асосида ўзини қизиқтирган, жамият учун зарур бўлган касбни танлайди.

Касбга оид бошланғич шакллантириш консультациясида ўқувчининг бундан олдинги босқичларга оид олган би-

лаб олишдир.

Касбга саралаб олиш жараёнида инсоннинг физиологик ва интеллектуал фарқлари асосида касбга яроқлилиги аниқланади.

Мавжуд фарқлар бир меҳнат турига мос келса, бошқа бир меҳнат тури учун умуман мос келмаслиги билан изоҳланади.

Касбга яроқлилиқ шахснинг жисмоний сифатлари ва психофизиологик хусусиятлари билан касб талабларининг мос келиши даражасидир. Агар бу сифат ва хусусиятлар зарур талаблар даражасида бўлмаса зўриқиш ҳосил бўлади, натижада касбий яроқсизлик вужудга келади, бундан шахс ҳам, жамият ҳам зарар кўради.

Касбга саралаб олиш ҳаётда қийин кечади. Шу боис олий ва ўрта махсус ўқув юртларида абитуриентлар педагогик тест билан биргаликда касбга йўналтириш ва психологик-педагогик марказларнинг илмий асосланган тавсияномаси тавсияси асосида суҳбатлар ҳам ўтказилса, мақсадга мувофиқ бўларди.

Ижтимоий касбий мослашиш (кўниқиш) инсон касбининг нечоғли тўғри танланганлигини кўрсатувчи босқич ҳисобланиб, бу босқичда касбга йўналтириш ишларининг, касбга тайёргарликнинг камчиликлари аниқланади, янги қизиқишлар, эҳтиёжлар шаклланади ва нихоят, шахснинг ҳаётий режаси нечоғли даражада тўғри ёки нотўғри эканлиги аниқланади. Шунинг учун ҳам мослашув касбга йўналтириш ишлари самарадорлигининг ўзига хос мезони бўлиб хизмат қилади.

Касбий мослашиш — ўқувчиларнинг бўлғуси касбига умумтаълим мактабларида, академик лицей, касб-хунар коллежларида, олий ўқув юртларида мослашиш, кўниқиш жараёни, шунингдек, ишчи ва хизматчиларнинг касбий меҳнат шароитларига мувофиқлиги бўлиб, унинг натижасида халқ хўжалигини мутахассис кадрлар билан таъминлаш мустаҳкамланади.

Кўпгина тадқиқотчилар касбга мослашиш жараёни бевосита ишлаб чиқаришдан бошланади, деб ҳисоблайдилар, бошқа бир гуруҳ тадқиқотчилар эса бу жараённинг бошланиши мактабдан бошланиб, у тўртта даврга бўлинади, деб ҳисоблайди.

Бу мактабда меҳнатга тайёрлаш, касб танлаш, касбий тайёргарлик, меҳнат фаолиятининг бошланиши. Бир қатор тадқиқотчилар касбий мослашишни икки даврга бўлишади: ишлаб чиқаришгача (мактаб, коллеж, олий ўқув юрти) ва ишлаб чиқаришда (бевосита ишда, ишлаб чиқариш шароитларида). Шу нарсани ҳисобга олиш керакки, касбий мослашиш меҳнатга мослашиш жараёни сифатида ёшлардан бошланади (бола уйда гул ўстираётганда, уй ҳайвонларини парвариш қилаётганда, уй ишларига ёрдамлашаётганда ва ҳоказо).

9-синфни битираётган ўқувчилар учун академик лицей ёки касб-хунар коллежларида мослашиш давом этади, ўқибдан кейин олий ўқув юртида ёки ишлаб чиқаришда давом этади.

Касбий мослашиш деганда яна инсоннинг эгаллаган касбига ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан мослашиш жараёни ҳам тушунилади. Мослашув жараёнида шахснинг у ёки бу ижтимоий, касбий гуруҳга фаол иштироки, бу гуруҳдаги ижтимоий психологик муносабатларни ўзлаштириши амалга ошади.

Касбий тарбия шахсни шакллантириш жараёнидир. Тарбиянинг таркибий қисмларига: сиёсий-гоаявий, меҳнат, ахлоқ, жисмоний ва эстетик тарбиялар қиради. Касбий тарбия ўқиш ва ўқишдан ташқари фаолиятлар жараёнида амалга оширилиб, ўқувчилар билан танлаган касбини ўзлаштириш бўйича олиб борилган ишлар ва ўқув-тарбия жараёни педагогик йўналтиради. Шундай қилиб, касбий тарбиянинг бош мақсади ўқувчиларнинг меҳнатга ва касбий фаолиятга бўлган эҳтиёжларини шакллантиришдан иборатдир.

Ўткир ТОЛИПОВ,
ЎзПФИТИ докторанти

«Hech kimga bermaymiz seni, O'zbekiston!»

Кеча Австралиянинг Сидней шаҳрида асримизнинг сўнгги олимпиадаси машъаласи ёқилди. Дунёнинг довруғли ва номдор спортчилари қаторидан жой олган ҳамюртларимиз ҳам бир нечта спорт турлари бўйича голиблик учун баҳслашдилар. Ўзбекистон спортчиларининг ушбу мусобақаларда қатнашишлари ҳар биримиз учун шараф ва ютуқдир.

Сўзимиз албатта, Сидней ўйинлари ёки унда қатнашаётган спортчилар ҳақида эмас, балки диёримизда етишиб чиқадиган бўлажак спортчиларга, умуман келажагимиз ворислари бўлган ўқувчиларга берилаётган эътибор, мактаб ўқувчиларининг спортга бўлган муҳаббатини оширишга қаратилган саъй-ҳаракатлар ҳусусидадир.

Газетамизнинг ўтган сонларида «Хеч кимга бермаймиз сени, Ўзбекистон» хайрия фестивали ҳамда «Фарзандлари соғлом юрт қудратли бўлур» шиори остида ўтказилган телемарафондан тушган маблағлар Фарғона, Наманган, Андижон, Бухоро, Самарқанд, Жиззах, Сирдарё, Навоий вилоятларининг чекка-чекка қишлоқ мактабларига, спорт анжомлари тарқатилиб, сарфланди, деб хабар берган эдик. Ушбу хайрли тадбир Қорақалпоғистон республикаси, Хоразм, Қашқадарё, Сурхондарё, Тошкент вилоятлари мактабларида ҳам давом эттирилди.

Қорақалпоғистон Республикаси Оролбўйи ҳудудида жойлашганлиги боис, у ердаги экологик вазиятни ҳисобга олган Олий Маж-

лиснинг Ёшлар қаноти фракцияси, «Фидокорлар» миллий демократик партияси, Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлиги, «Ёшлар» телеканали, «Тарона Рекордс» студияси, барча ташкилотчилар бу ҳудуд фарзандларининг соғлом, баркамол бўлишини, бу ишда мунтазам спорт билан шуғулланиш кўнгилли натижа беришини ҳис қилиб, Қорақалпоғистон республикасининг мактабларига кўпроқ спорт анжомлари беришга қарор қилишди.

Республиканинг бир неча мактаблари футбол дарвозаси, волейбол устунни, турниклар, дарвоза тўрлари ва во-

боддаги 13-, Олтинсойдаги 40-, Жарқўрғондаги 28-, Бандихондаги 8-, Музработдаги 2-мактаб ўқувчиларининг қувончини, мактабларга спорт анжомлари келтирилган кунни таърифлаб бўлмасди.

Хоразм вилоятининг Хазорасп туманидаги 28-, Боғот туманидаги 18-, Янгиариқ туманидаги 30-, Урганч туманидаги 7-, Янгибозор туманидаги 6-, Қўшқўпир туманидаги 28-мактаблар ҳам спорт анжомларини қабул қилиб олишди.

Тошкент вилоятининг Чиноз туманидаги 38-, Бекободдаги

учун жуда оз кўриниши мумкин, лекин фарзандларининг эртасини ўйлаган кишиларнинг бундай ҳаракатлари бебаҳодир.

Ушбу тадбирнинг биринчи босқичи яқунланди. Хайрия марафонидан тушган маблағлар дастлаб Сирдарё вилоятининг 6 мактабига шундай жиҳозлар олиб келиб бериш билан бошланган эди. Ушбу тадбирда масъул шахслар, вилоят ҳокимлиги вакиллари, санъаткорлар қатнашишганди. Шошилиб қилинганлиги боисми ёки бошқа сабаб билан-

спорт жиҳозларининг эскирганлиги, баъзи мактабларда қаровсиз қолдирилганлиги учун бузиб, кўчириб кетилганлиги учун мактаблардаги спорт анжомлари етишмас эди. Ёки маблағнинг етишмаслиги сабабли баъзи қишлоқ мактабларида спорт жиҳозлари ҳашар йўли билан ёғочдан қурилган ва ўрнатилганди. Бундай хайрли ишларнинг бошида турган, ватан келажагини мана шу мактаб ўқувчиларида кўра олган, халқ таълими тизими ишига сидқидилдан ёрдам бераётган кишиларнинг борлиги бизни қувонтирди.

Тошкентда бўлиб ўтган фестиваль Самарқанд, Термиз, Наманган, Нукус шаҳарларида ҳам ўтказилди. Ушбу фестиваллардан тушган маблағлар яна чекка-чекка қишлоқ мактабларига сарфланади. Биз ташкилотчилардан яна бир қувончли хабар олдик. Улар яна 10 тадан қишлоқ мактабларига спорт анжомлари, турли ўқув қуроллари тақдим этадиган бўлишди.

«Соғлом авлод йили» да ушбу тадбирнинг ўтказилиши келажақда мактабларимиздан кучли спортчиларни етишиб чиқишига қалбда умид уйғотади. Эътибор бор, ҳаракат қилинмоқда, ниятлар эзгу. Буларнинг ҳаммаси умумлашиб барчамиз орзу қилаётган баркамол авлод етишувига хизмат қилади.

Шарифа МАДРАҲИМОВА,
«Маърифат»нинг
махсус муҳбири

ТАШАББУС ДАВОМ ЭТМОҚДА

лейбол, футбол тўрларига эга бўлишди.

Қашқадарё вилоятидаги 6 та умумтаълим мактаби ўқувчилари ҳам ушбу совғаларга эгалик қиладиган бўлишди.

Қарши шаҳридаги 13-ўрта мактаб, Косон туманидаги Берди Ниёзов номли мактаб, Яккабоғ туманидаги Тошпўлат Бойқулов номли мактаб, Фузор туманидаги Худойкул Тўраев номли мактаб, Чироқчи туманидаги 14-мактаб, Қарши туманидаги 52-мактаб ўқувчилари ва ўқитувчилари ушбу совғалардан хурсанд бўлишди.

Сурхондарё вилоятидаги Қизирик, Ангор, Шеробод туманлари чўлда, паст-баланд тепаликлардан иборат ҳудудда жойлашган. Бу туманларнинг чекка-чекка қишлоқлари ҳам туман марказидан 80-120 км.гача узокликда жойлашган. Вилоятнинг Қизирик туманидаги 1-, Ангордаги 3-, Шеро-

45-, Бўқадаги 15-, Юқори Чирчиқдаги бир мактаб, Янгийўл туманидаги 54-мактаблар ҳам футбол дарвозаси ва тўпи, волейбол устунни ва тўпи, футбол ва волейбол тўрлари, турникларга эга бўлишди.

Янгийўл туманидаги 54-мактаб туманнинг энг чекка қишлоғида, қўшни Қозоғистон республикаси чегараси билан ёнма-ён ҳудудда жойлашган. Мактабда таълим қозоқ тилида олиб борилади. 374 нафар ўқувчи таълим оладиган бу даргоҳда бир ойда қўшалок тантана бўлиб ўтди. Сабаби, қишлоқ болалари янги бинода янги ўқув йилини бошлашган бўлса, оз фурсат ўтмай мана бундай спорт анжомларига ҳам эга бўлишди.

Тошкент вилоятидаги бир мактабни спорт жиҳозлари билан таъминлаш учун 235 минг сўмлик маблағ сарф қилинди. Бу маблағ баъзилар

ми, бир ҳафтадан сўнг ушбу жиҳозлардан қандай фойдаланаётганликларини кўришга борган ташкилотчилар аянчли манзара устидан чиқишди. Баъзи бир мактабларда янги ўрнатилган жиҳозлар қаровсиз ҳолда ётганди. Бу ҳол бошқа вилоятларда такрорланмади. Чунки, ўқувчи ва ўқитувчиларда эгалик ҳисси ҳам шаклланиб улгурган эди-да.

— Республикамиздаги 80 га яқин, чекка қишлоқларда жойлашган мактаблар шу тадбир боис спорт жиҳозлари билан таъминланди, — дейди Халқ таълими вазирлиги жисмоний тарбия ва спорт бўлими бошлиғи Зайниддин Икромов. — Бу албатта, «Хеч кимга бермаймиз сени, Ўзбекистон» хайрия фестивалидан тушган маблағлар ҳисобига тўғри келади. Сир эмас, бугунги кунда мактабларга ўрнатилган

E'zoz

рур қўлланмаларидан бири бўлиб қолди.

Айни пайтда О. Азизов русча-ўзбекча луғатларнинг академик беш томлиги ва бир томлигини тузишда ҳам фаол иштирок этган луғатшунос олимдир. Мактаб ўқувчилари ва ўқитувчилари учун тузиб чиқилган русча-ўзбекча ва ўзбекча-русча луғатлар ҳам устоз қаламига мансуб.

Профессор Отақўзи Азизов йирик русшунос олим бўлиш билан бирга ўзбек тилининг жонқуяр тарғиботчила-

ли соҳаларидан бири — тилшуносликни раво кўрди. Ўз имкониятларини кашф этиш, истеъдодни тўла намойён этишдек шараф Отақўзи Азизовга айни тилшунослик соҳасида насиб этди. Мазкур соҳада илмий изланишларини бошлаган кезлар у дунёга танилган машҳур рус олимлари В. Жирмунский, А. Боровковлардан йўл-йўриқ олиш, улар билан ҳамкорлик қилишдек омадга муяссар бўлди. Ана шу даврдан бошлаб О.Азизов ўзбек мактаблари ўқувчилари учун рус тилидан дарслик ва қўлланмалар яратишга жиддий киришди. 1960 йили унинг «Рус ва ўзбек тилларининг қиёсий грамматикаси» номли монографияси нашрдан чиқди. Ва айни шу монография олимнинг докторлик диссертациясини тайёрлаш учун асос бўлди. 1964 йилда О.Азизовга филология фанлари доктори илмий даражаси, бир йилдан кейин эса профессор илмий унвони берилди.

Истеъдодли тилшунос олим ўз фаолияти давомида фақат рус тилини ўқитишнинг амалий масалалари билан шуғулланиб қолгани йўқ. Шу билан бирга у ўзбек мактабларида ва республика олий ўқув юртларининг миллий гуруҳларида рус тилини ўргатишнинг назарий муаммоларини ишлаб чиқиш билан ҳам шуғулланади. Унинг тўлдирилган ва қайта ишланган наشري 1983 йили чоп этилган «Рус ва ўзбек тилларининг қиёсий грамматикаси» номли китоби ўзбек мактабларида рус тилини ўз тилини ўқитаётган кўп сонли муаллимларнинг энг за-

аслида узок умр кўриб, шу умр мобайнида жасоратга лойиқ ишларни амалга оширган, Ватан ва халқ бахт-содати учун тинимсиз меҳнат қилиб, юксак ҳурмат-эътибор топган инсонларни бахтли тақдир соҳиби дейдилар. Бахт эса бу шунчаки тақдир сийловчи эмас, унга машаққатлар чекиб, ҳаёт сўқмоқларидан дадил одимлаб, изчил курашлар орқали эришилади. Республикамиз тилшунослик фанининг даргаларидан бири, атоқли олим профессор Отақўзи Азизовнинг ҳаёти ва илмий фаолиятдан хабардор кишилар сўралганда уни, машҳур шоиримиз иб-

БАХТЛИ ТАҚДИР СОҲИБИ

раси билан айтганда, «тақдирини ўз қўли билан яратганлардан» дейиши шубҳасиз.

Оддий деҳқон оиласида таваллуд топган Отақўзи Азизовнинг болалиги оғир, машаққатли шароитга тўғри келди. Ота-онасидан эрта ажралган ўсмирни дастлаб етим болалар интернатида жойлаштиридилар. 20-йилларнинг бошларида танлаб олинган маҳаллий миллат болалари қаторида Москвага ўқишга жўнатилади. Табиатан билимга чанқоқ ва ўткир зеҳни Отақўзи бу ерда рус тилини бошқалардан кўра анча осон ўзлаштириб олади. 1932 йили у Ўрта Осиё давлат университетининг қишлоқ хўжалик факультетига кириб, бу олий ўқув юртини муддатидан олдин муваффақиятли тугатади.

Бироқ, тақдир бўлажак олимга илмининг мураккаб ва айни пайтда шараф-

ридан ҳамдир. Олим ўзбек тилига давлат тили мақоми берилиши масаласи илгари сурилган пайтдаёқ бу фикрни қизгин маъқуллаб чиққан эди. О.Азизов рус ва ўзбек тилшунослиги тараққиётига бевосита катта ҳисса қўшиш билан бирга, бу соҳани малакали мутахассис кадрлар билан таъминлашга ҳам доимий ғамхўрлик қилиб келмоқда. Унинг раҳбарлигида ва ёрдами билан 60 дан ортиқ ходим фан номзодлари ва 5 киши фан доктори илмий даражаларини олишга муяссар бўлишди.

Бугунги кунда ўз мустақиллигига эришган озод Ватанига, халқига содиқ инсон, атоқли олим, ёшларнинг меҳрибон ва талабчан устози машҳур тилшунос олим Отақўзи Азизов ўз фарзандлари ва шогирдлари ардоғида.

Алишер ОТАБОВ

АЛИФБО
ҚЎШИҚЛАРИ

Яқинда республика Таълим марказида Ўзбекистон халқ шоири Пўлат Мўмин ва Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, бастакор Дилором Омонуллаева ҳамкорлигида яратилган «Алифбо қўшиқлари» китобининг тақдимот маросими бўлиб ўтди. «Алифбо қўшиқлари» 1-синф ўқувчилари учун ўқув қўлланма сифатида фойдаланишга мўлжалланган бўлиб, латин ёзувида асосланган янги ўзбек алифбосидаги 29 ҳарфга боғланган 29 қўшиқдан иборат.

Тақдимот маросими «Аждодларимиз мероси ва соғлом авлод» шиори остида М.Турғунбоева номидаги «Ўзбекракс» МРБ ҳамкорлигидаги концерт билан уйғунлашиб кетди.

Сўзга чиққанлар — китоб муаллифлари, РТМ директори Г.Алимова, Ўзбекистон халқ артисти Ш.Ёрматов, «Ўзбекракс» МРБ бош директори, академик Ю.Исмаилов, Ўзбекистон Бастакорлар уюшмаси раиси Р.Абдуллаев, Ўзбекистон халқ шоири Н.Нарзуллаев янги ўқув қўлланманинг аҳамияти, болалар ва санъат, соғлом авлод ва санъат масалалари теварағида фикр юритдилар.

Анжуман сўнггида «Булбулча» болалар хори «Алифбо қўшиқлари» китобига кирган қўшиқлардан бир нечасини ижро этиб берган бўлса, «Ўзбекракс» бирлашмаси тасарруфидаги жамоалар рақс санъати намуналарини намойиш этишиб, йиғилганлар дилларини хушнуд этишди.

Х.НИШОНОВ

Мурод Шарифхўжаев — Тошкент молия институтининг ректори, иқтисод фанлари доктори, академик, “Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган фан арбоби”, 10 дан ортиқ монографиялар муаллифи. Олий ўқув юртлири учун 4 та дарслик ёзишда иштирок этган.

Мурод Шарифхўжаев 53 та номзодлик диссертацияларига раҳбарлик, 5 олимга фан докторлигини ҳимоя қилишда устозлик қилган.

— Давлат мустақилликка эришгач, Ўзбекистонда кўз кўриб қувонадиган, юрак ҳис этадиган ижобий ўзгаришлар кузатилмоқда. Академик олим сифатида Ўзбекистоннинг ўтмишини, бугунини қандай изоҳлаган бўлардингиз? Юртимиз истиқболи ҳақида нима дея оласиз?

— Ўзбекистон катта шонли тарихга эга. Унинг ўтмишини лойиға, қуяға чаплаганлар ҳам бўлди. Эсласангиз, собиқ иттифоқ даврида Амир Темурга “босқинчи” деб ном берган эдилар. Ваҳоланки, Амир Темурнинг хизмати Жордано Бруно, Коперник, Галилейникидан зиёд бўлса зиёд эдики, кам бўлмаган. Математика, кибернетика илмининг асосчиси Ал-Хоразмий, улуг аллома Мирзо Улуғбеклар ҳақида мактабларимизда маълумот берилмас-да, Коперник, Галилей ёки дейлик Архимед, Ньютон каби бошқа давлатдаги тарихий шахслар ихтироси ҳақида таълим бериларди.

Истиқлол бизга нима берди? Саволга лўнда жавобим шундай: у бизга бой тарихимизни, аждодларимизнинг ўлмас меросини қайтариб берди. Ўзбек тилининг қадрини тиклади. Динимиз, иймон-этиқодимиз мустаҳкамланди.

Энди Ўзбекистоннинг бугуни хусусида. Унинг мустақиллигини 170 дан ортиқ давлатлар тан олди. У жаҳон ҳамжамиятида ўз ўрнига эга. Президентимизнинг халқаро нуфузли ташкилотлар йиғилишларида иштирок этиши, маърузалар билан чиқиши замирида улкан ҳақиқат бор: дунё узра ўзбек деган миллатнинг ҳам ўз ўрни, мавқеи бор.

Республиканинг ғалла ва ёқилғи мустақиллигига эришганлиги ҳам унинг бугунги куни ҳақидаги этирофлардир. Қанчадан-қанча қўшма корхоналарнинг вужудга келиши, хорижга ўзбекистонликларнинг “зувв” этиб бориб келиши... буларнинг бари унинг бугунги ютуқларидан сўзлаб турибди, назаримда.

Юрт истиқболини бугунги авлод кўриб қувонади. Биз қураётган ҳукуқий-демократик жамият кейинчалик ривожланган давлатнинг вужудга келишига замин яратди, бунга шубҳа қилмайман.

— Таълимдаги ислохотларнинг негизиде Ўзбекистонни ривожлантириш мақсади ётади. Тест технологияси, рейтинг тизими бундан бир неча йиллар муқаддам янгилик эди. Ҳозир эса булар таълим жараёни иштирокчилари назарида одатий ҳолга айланди. Ана шу технологияларга муносабатингиз?

— Фикрингизда жон бор. Таълимдаги ислохотлар ҳақиқатан ҳам кишини қувонтиради. Тест технологиясининг ташаббускори ҳам Президентимиз эканлигини мамнуният билан эътироф этишимиз керак.

Эсланг, илгари абитуриентнинг билим дораси бори-йўғи 9-10 та савол билан

ўлчанган бўлса, ҳозир унинг билим даражасининг қандай эканлиги 108 та саволга белгиланган жавобларида шундоқкина намоён бўлади. У фанларни қай даражада ўзлаштирган, миясида нима бор, нима йўқ, ҳар бир фан бўйича берилган 36 та саволга жавоб бун “айтиб” беради.

Рейтинг тизими ҳам худди шундай. У талабани “назорат” қилиб боради, тўплаган балларига яраша “баҳолайди”. У се-местр охирида ўз билимини таразига “тортади”. Хуллас, бундай технологияларнинг жорий этилиши тайёрланаётган кадрларнинг сифат ва даражасини белгилайди.

Олий ўқув юртига қабул қилинган талабанинг ёзма саводхонлигини текшириш методикалари ҳам жорий этиляпти. Бу ҳар бир институт ёки университет ректоратининг диққат марказидаги масала бўлиши керак.

— “Бозор иқтисодиёти” деган атама бизга бундан 8-

бармоқ тишлаб қолсалар ажаб эмас.

— Дунёнинг ривожланган давлатлари билан алоқанинг йўлга қўйилиши яхши. Лекин ана шу алоқанинг таъсирими, ёшларимизнинг юриш-туришида шарқона одат меъёрлари йўқолиб, ғарбона маданият кўпроқ илдиз отиб кетаётгандек туюлади. Сизнингча ҳам шундайми ёки аксинча?

— Ўзбекистон ҳақида билмаганлар билишмоқда. Эшитмаганлар эшитишмоқда. Магрибдан келган меҳмонларни ўзбеклар тавозе ила кутиб олади, керак бўлса эгнига тўн кийдиради, бошига дўппи кўндиради. Меҳмоннавозликни ўзбеклардан ошириб қўядиган миллат ҳам, элат ҳам ер юзида

ИҚТИСОДИЁТ МАЪНАВИЯТ ВА МАФКУРАНИНГ КЎЗГҮСИДИР

10 йил муқаддам мутлақо нотаниш эди. Сиз иқтисодчи олимсиз, аслида “Бозор иқтисодиёти” нима ва у нималарга асосланади?

— Дунёнинг жуда кўп ривожланган давлатлари бозор иқтисодиётини такомиллаштириш орқали тараққиётга эришган. Бу сиёсат мамлакатларни иқтисодий таназзулдан олиб чиққан. Унинг асосий мақсади халқ фаровонлигига эришиш, ишлаб чиқариш қуқларини ривожлантириш, мулкчиликнинг турли шакллари вужудга келтириш орқали кенг истеъмол моллари ишлаб чиқаришдан иборат. Америка, Япония, Германияда хусусий мулкчилик қарор топганлиги боис бу мамлакатлар тезда ривожланиб кетди.

Бозор иқтисодиётини қарор топтиришининг Президентимиз томонидан илгари сурилган 5 та тамойили барчамизга маълум. “Ўзбекистон XXI асрга интилоқда” асариде Ортбошимиз устувор йўналишларнинг яна 6 тасини кўрсатиб ўтдилар.

МДХ давлатлари ичида Ўзбекистон анча илгарилаб кетди. Бу иқтисодий кўрсаткичлар таҳлилида кўринади. Ички ялпи маҳсулот ишлаб чиқариш ўтган йилнинг биринчи ярмига нисбатан 3,8 фоиз, саноат ишлаб чиқариш ҳажми 6,2 фоиз, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ишлаб чиқариш 7,1 фоизга ўсди. Тўлов балансининг ижобийлиги таъминланди. Бунинг натижасида ташқи савдо айланиши 160 миллион АҚШ долларидан ошиб кетди.

Олиб борилаётган иқтисодий ислохотларнинг самараси ўлароқ, давлат бюджетининг даромад қисми харажатларга нисбатан 10 миллиард сўмга ошди. Собиқ Иттифоқ даврида “Ўзбекистон боқиманда республика” деганлар бу иқтисодий кўрсаткичларни эшитиб,

топилмаса керак.

Ғарб мамлакатларидан бизга экспорт қилинаётган мебель, қурилиш, озиқ-овқат маҳсулотлари, замонавий технологиялар киши кўзини қувонтиради.

Сизнинг саволингиз жуда ўринли. Ёшларнинг юриш-туриши, хулқ-атворидаги салбий ҳолатларни кўриб, мен ҳам чиқолмай кетаман. Ёш қизларнинг ярим яланғоч ҳолда юришлари жамиятнинг айби эмас, оиладаги тарбиявий муҳитнинг яхши йўлга қўйилмаганидан.

Падари бузрукворимиз чўпни ҳам хизр бил, дегучи эдилар. Ул зот 1981 йилнинг 7 августида “Мендан рози бўлинглар” дея эртаси куни оламдан ўтдилар. Камтарликни, қўлингдан келган ёрдамни аямасликни, меҳр-мурувватни ҳар доим қўлоғимизга қуяр эдилар.

Она ва бувиларимиз эса оқ рўмолни бошларига ўраб, елкасига ташлаб қўярдилар. Ҳозир кузатсангиз, хотин-қизлар орасида фақат кўз-қошини ёки юзини очик қолдирганлари кўпайиб кетди. Мен бундай кийинувчи хотин-қизларни ҳам ёқламоқчи эмасман. Гўёки улар тақводор кўринмоқчи бўлишади. Оллоҳ эса ҳар бир инсоннинг юрагида, қалб кўрида. Ўзбекона назокат, шарқона ҳаё ва лутфу назокатни нафақат хотин-қизларимиз, балки айрим эркакларимиз ҳам унутишмаса дейман.

Баъзан муҳтарам эркакларимизнинг ҳам оғзидан боди кириб шоди чиқиши, болаҳонадор қилиб сўқинишлари одамни тиш оғриғидай изтиробга солади. Қисқаси, худо ҳар кимнинг ўзига инсоф, диёнат берсин, турткилаган, насиҳат қилган бефойда.

— Сиз “Маънавият ва мафкура” иборасини қандай

изоҳлайсиз? Унинг бугунги кундаги тарғиботи сизни қониқтирадими?

— Маънавият — денгиз, мафкура — океан. Бу тушунчаларнинг таърифи нихоятда чексиз бўлиши мумкин. Эрта-лаб инсоннинг соғ-саломат ўрнидан туриб, Оллоҳга шукр қилиши, ювиниши, кийиниши, кўчада, ишхона ёки ўқиш жойида кишилар билан муомалада бўлиши ҳам унинг маънавияти ҳақида сизга тўла-тўқис ахборот беради. Ёки унинг улуг аждодларимиз билан фахрланиши, улардек бўлишга интилиши, ўз олдига қўйган мақсадига эришиши ва ҳоказо ҳолатлар ҳам шахс маънавиятини ифодалаб туради.

Мафкура яна ҳам чексиз уммон. Биз умуминсоний қадриятларни ёқлаган ҳолда инсониятни таназзулга олиб борадиган мафкураларни қоралаймиз. Турли диний оқимларнинг ҳокимият учун талашилари, гиёҳвандлик, ичкилик-бозлик, фоҳишабозлик ва бошқа хил иллатларга зид мафкура нафақат бизда, балки дунёнинг бошқа мамлакатларида ҳам қарор топиб улгурган. Ана шу соф мафкурани нияти холис, дили пок инсонларнинг деярли барчаси ёқлайди ва уни амалга ошириш учун интилади.

Юксак маънавият ва миллий мафкура ҳаётимизнинг барча соҳаларида, хусусан иқтисоди-

ётда ҳам акс этмоғи керак. Юртимизда кечаётган иқтисодий ислохотлар аввало шу заминда яшаётган халққа хизмат қилиши лозим. Шу маънода иқтисодиёт ҳам маънавият ва мафкуранинг кўзгуси, тараққиёт омилдир.

Президентимизнинг “Тафаккур” журнали, “Фидокор” газетаси муҳбири саволларига жавобларини ўқиган ҳар бир фуқаро маънавият, мафкура масалаларини янада чуқур ва теран англайди. Институтимиз талабалари ўртасида ҳам бу жавобларни ўрганишга доир йиғилишлар, учрашувлар уюштирилди. Талабалар онги бир қадар бойитилди. Турли ижодий ва спорт тўғараклари фаолияти йўлга қўйилган. Жамоат ташкилотлари ҳам талабалар ўртасида хилма-хил оммавий-сиёсий тадбирларни уюштиради.

— Инсон турли феъл-атворга эга, уларнинг даражаси, савияси, ўлчови ҳам бир-биридан фарқ қилади. Беш қўл барабар эмас. Сиз академик даражасига эришсангиз, бу ҳам аслида баланд чўққини забт этиш билан баробар. Сизга шу йўлда кимлар кўмак берган, устозларингиз...

— 1949 йилда мактабни олтин медал билан тамомлагач, Ўзбекистон Молия-иқтисод университети (собиқ халқ хўжалиги, ҳозирги Молия институти)га ўқишга кирдим. Ўқийдиган сўнг аспирантура. Кейинчалик Давид Эрик деган киши раҳбарлигида номзодлик диссертациясини ҳимоя қилдим. У киши ҳам фан номзоди эдилар, ўзлари фан докторлигини ҳимоя қилгунча менинг илмий ишимни орқага сурдилар. Бунинг меннинг норозлигим деб қабул қилмаслик керак, шароит шуни тақозо этгандир... Хуллас, 1959 йилда

Mehmonxona

27 ёшимда иқтисод фанлари номзодлигини ёқладим. Менга йўл-йўриқ кўрсатган, насиҳатларини берган устозларимдан ўла-ўлғунимча миннатдорман. Чунки уларнинг кўрсатмаларисиз, ўғитларисиз камина шу даражага эришмаган бўлардим.

— Болалик борган сари кишидан йироқлашаверади, хотиралар ҳам хиралашаверади. Болалик дамларингиз, илк муаллимингиз, мактаб йилларингиз билан боғлиқ кечинмалар ёдингиздир?

— Тошкентнинг Шивли маҳалласида тугилиб ўсганман. Бу ерда қандайдир шайх яшаб ўтган дейишади. Ана шу зотнинг номи маҳалла номи бўлиб қолган.

70-мактаб 4 йиллик эди. Биринчи синфда Мупорах Абдуллаева деган опа дарс берганлари ёдимда. Кейинчалик бу муаллима илмий бўлим мудири бўлганларини ҳам биламан. Математика фанидан Сигбатуллин, рус тилидан Афанасьев деган кишилар дарс берар, менга уларнинг дарслари нихоятда мароқли эди, зерикмасдим. Эҳтимол бунга менинг ана шу фанларга қизиқишим ҳам замин яратгандир. Кейинчалик 12-мактабда ўқишни давом эттирдим.

Муаллимларимизнинг аксарияти оламдан ўтиб кетишди. Лекин биринчи муаллимам Мупорах опа ҳозир ҳам ҳаёт. 68 ёшдаги собиқ ўқувчиси, яъни мен унда бунда опани йўқлаб тураман, қариб қолганлар. Қарилик ҳам қар кимга насиб этсин! Шу кунларга етганлар бор, етмаганлар бор...

— Бўш вақтга муносабатингиз. Телевизорда қандай кўрсатувларни томоша қиласиз? Қайси нашрларни кўздан кечириб борасиз?

— Менда бўш вақтнинг ўзи йўқ. Бошқарув тизими раҳбар ходимнинг фақат белгиланган кунлардагина қабул қилишини тақозо этади. Ё.Абдуллаев билан ҳам муаллифликда ёзган “Ме-нежмент” дарслигида буларни ипидан игнасиға қадар изоҳлаб берганмиз.

Лекин сизнинг қабулингиз бўлмаган кунлари ҳам эшигингиз тагида турган кишиларнинг сазасини ўлдириш, қабул қилмаслик менинг табиатимга ёт. Бўш вақт фақат уйда бўлиши мумкин. Ҳар куни “Ахборот”ни кўриш, қундалик газеталарни кўздан кечиришга одатланганман.

— Мактаб, ўқувчи, ўқитувчи, фарзанд ва ота-она муносабатларидаги муҳим жиҳат нимада?

— Самимийлик ҳар қандай ғовни бартараф этади. — Энг сўнгги анъанавий савол. “Маърифат” республикаамиздаги 10 мингга яқин мактаб, 60 дан зиёд олий ўқув юртлири, юзлаб коллеж ва лицейларга кириб боради. Сухбатимиз интихосида “Маърифат” муштарийларига қалбингиздаги тилаклар?

— Юрт тинчлигидан кўра муҳим, сув ва ҳаводек зарур тилак бўлмаса ҳам керак! Қолаверса, инсон тарбияси билан шуғулланишда минглаб мураббийларимиз асло ҳоримасинлар! Чунки бу энг эзгу, энг савоб ишдир.

— Сухбатингиз учун раҳмат.

Хулкар ТҶИМАНОВА
суҳбатлашди.

Сўнгги йилларда Бахмал тумани халқ таълими ходимлари барча соҳалар бўйича белгиланган режа ва вазифаларни муваффақиятли бажариб, вилоят туманлари ичида биринчилиكنи қўлдан бермай келаяпти. Ҳўш, ушбу муваффақиятга қандай эришилди ва унинг узлуксизлиги сабаби нимада? Туман халқ таълими бўлими мудир Саидахмад МИРЗАБЕКОВ бизга шулар хусусида сўзлаб берди:

—Туманимиз маорифчиларини ишчанлик кайфияти мудом юқорилиги, изланувчанлик ва ахиллик ютуқларимиз гарови бўлмоқда. Шунингдек, туманимизда таълимга бўлаётган эътиборнинг баландлигини алоҳида таъкидлаб ўтмоқ лозим.

Биргина мисол, туманимизда таълим тизимини мувофиқлаштириш кенгаши тузилган бўлиб, унга бевосита туман ҳокими Муса Анорбоев раҳбарлик қилиб келмоқда. Кенгаш мажлиси ҳар чоракда бир марта ўтказилиб, уларда асосан халқ таълимида ислохотларни амалга ошириш, мактабларнинг моддий базасини мустаҳкамлаш, ўқитувчиларни ижтимоий ҳимоялаш, зарурат туғилганда мактабларда қўшимча синф хоналари қуриш каби куннинг кечиктириб бўлмайдиган вазифалари таҳлил этилади. Кенгаш қарори билан туман мактабларида қўшимча синф хоналари қурилишига, айниқса, катта эътибор қаратилмоқда. Охири вақтда ҳашар йўли билан 1740 ўринга мўлжалланган 58 та синфхоналар қурилди.

Сўнгги икки йилнинг ўзини сарҳисоб қиладиган бўлсак, Сангзор қишлоқ фуқаролар йиғини ҳудудидаги 25-ўрта мактаб учун янги бино қурилиб, фойдаланишга топширилди. Тадбиркорлик ва тежамкорлик билан иш қўрилганлиги, умумхалқ ҳашаридан кенг фойдаланилганлиги туфайли, мактаб қурилиш лойиҳасидаги 6 миллион сўм ўрнига 3,2 миллион сўм маблағ сарфланди,

холос. Бундан ташқари Фурқат номидаги мактаб эҳтиёжи учун 240 ўринли, 33-мактаб учун 624 ўринли, 27-мактаб учун 300 ўринли, 44-мактаб учун 220 ўринли янги синфхоналари қурилиб, фойдаланишга топширилди. Айни кунда ҳам мактаб-

Банкларда ўз ҳисоб-рақамларини очган ва ўз даромадига эга бўлган мактабларимиз фаол ўқитувчиларни моддий рағбатлантиришга, уларни ижтимоий жиҳатдан қўллаб-қувватлашга эътибор бермоқдалар. Бу эса, ўз навбатида мураббийларимизни янада фаолликка, ўз вазифасини чин дилдан бажаришга ундамоқда. Мактабларимизга қарашли теракзорлар ва олмазор боғлар асосий даромад манбаига айланган.

Мисолларга мурожаат қиладиган бўлсак, 21-, 40-, 28-, 8-мактабларимиз томонидан қатор йиллардан буён 100-200 минг сўмлик терак ёғочлари со-

МАЪНАВИЙ ЮКСАЛИШ УЧУН МОДДИЙ ИМКОНИЯТ БОР

лар учун қўшимча бинолар қурилиши давом этмоқда. Бу йил 34- ва 44-мактабларнинг ҳар бири учун 200 ўринли қўшимча бинолар қуриб битказилиши режалаштирилган.

Янги-янги бинолар қурилишида, асосан, халқимизнинг қадимий удуми — ҳашар жуда қўл келмоқда. Пойдевори қўйилган ҳар бир синфхонани аҳоли уюшқоқлик билан битказиш чора-тадбирларини қўриши, биз учун қувончли ҳолдир. Халқимиз борини мактабдан аямайдиған, маърифатпарвар халқ эканлигини ҳашар йўли билан мактаблар қуриш жараёнида чуқур ҳис қилдик.

Моддий таъминот, имконият бор жойдагина маънавий юксалишнинг ўсишини кузатиш мумкин. Сўнгги пайтда туманимиз таълимининг муваффақиятларга эришувида мактабларимиз моддий базасининг мустаҳкамланиб бораётганлиги ҳам бош омиллардан бири бўлмоқда.

тилаяпти. Ҳозирда барча мактабларимизда қатъий тартиб ўрнатилган, яъни ҳар бир мактаб ҳар йили 5 минг тупдан терак кўчати ёки қаламчалари экиши шарт қилиб қўйилган. Чунки фақат шу йўл билангина ҳар йили кесиладиган тераклар ўрнини мунтазам қоплаб бориш мумкин. Бугунги кунда бизда 100 минг тупдан зиёд теракка эга бўлган қўллаб билим даргоҳлари мавжуд.

Боғдорчиликда ҳам ўзига хос қадамлар қўйилган. Мактаблар тасарруфидаги қарийб 40 гектар ерда ҳар йили Бахмалнинг анвойи олмалари етиштирилмоқда. Сўнгги пайтда галлачилик билан ҳам шуғуллана бошладик. Ўтган йили мактабларимизнинг асосан қишлоқ хўжалиги соҳасидаги тадбиркорликдан топган даромадлари 2 миллион сўмдан ошиб кетди. Бундан ташқари, баъзи мактабларимиз зардўзлик ва тикувчилик цехларидан ҳам фойда топмоқ-

далар. Мактаблар томонидан ишлаб топилаётган даромад таълим сифатини ошириш йўлида сарфланмоқда.

Туман мактабларини радиолаштириш ва компьютерлаштириш ҳам ўқувчиларнинг пухта билим олишларига имконият яратмоқда. Мактаблар юз фоиз радиолаштирилди. Радио орқали сиёсий ахборотлар бериш, янгиликлар билан таништириш, тарбиявий ишлар олиб бориш соҳасидаги ўзига хос ишлар республика миқёсида қўллашга арзийдиган тажриба деб топи-

компьютерлаштирилган. Вилоятимиз шароитида туман мактабларининг ярмидан кўпроғида компьютер асосида дарс ўтилишига эришиш катта вазифадир. Ҳали компьютерлаштирилмаган мактабларнинг юқори синф ўқувчилари тегишли дарсларни компьютери бор бўлган билим даргоҳларида ўтишмоқда.

Мактабда ўқувчининг яхши ўзлаштириши унга, аввало, бошланғич пойдевор — мактабгача таълимнинг берилиши билан боғлиқ. Бу йил 1-синфга 3100 нафар ўқувчи келган бўлса, уларнинг барчаси, юз фоиз мактабгача таълимни олиб келишди. Мавжуд 11 та боғчадан ташқари, 21 та уй боғчалари ва "Якшанбалик мактаблари" ташкил этилганлиги, ушбу юз фоизлик кўрсаткичга эришишимизни таъмин этмоқда. Уй боғчаларининг ҳар бирига 7 нафардан бола олинади. Ҳар бир уй боғчасида, албатта, педагогикага дахлдор киши бўлиши шарт қилиб қўйилди ва албатта, маълум бир боғча негизида ташкил этилади.

"Якшанбалик мактаблари" эса, 1997 йилдан буён ташкил этилиб келинмоқда. Уларда машғулотлар бир йил давом этади. Дарс асосан якшанба кунлари бўлиб ўтади. 4-синфни ўқитаётган бошланғич синф ўқитувчиси якшанбалик дарсларини ўтади ва бу болалар 1-синфга келганларида худди шу ўқитувчи қабул қилиб олади. Бундан, албатта, ўқувчи ҳам, ўқитувчи ҳам манфаатдордир.

Бир сўз билан айтганда, туманимиз маорифчилари келажагимиз бўлган ёшлар таълим-тарбияси йўлида ахилликда ва изланувчанликда ҳаракат қилмоқдалар.

Икром БҮРИБОЕВ
ёзиб олди.

БОЛАЛАР ҚУВОНЧИГА ХИССА

Миробод туманидаги 344-болалар боғчаси тарбияланувчилари учун ушбу сўлим гўшада тарбия топиб, ҳордиқ чиқаришлариға барча қулайлик ва имкониятлар яратилган. Болаларни билим олиш, жисмонан чинқишга жалб этиш учун улар иштирокида тез-тез турли қизиқарли ва кўнгилочар тадбирлар, танловлар, мусобақалар, театрлаштирилган сахна кўринишлари уюштирилади.

Соғлом авлод йилида республикамиздаги қатор корхона ва муассасаларнинг хайрли ишга қўл ураётганликлари эътиборга сазовор. Яқинда Ўзбекистон Миллий Банки маъмурияти ушбу боғча болалари учун бир олам ўйинчоқлар тўхфа этди.

Турли-туман ўйинчоқлар билан бойиган болакайларнинг қувончи чексиз. Эртанги кун эгаларининг камолоти ҳақида қайғуриш юрт равнақи, фаровонлиги, порлоқ келажагига қўшилган ҳиссадир.

Шаҳноза БОЗОРОВА

Суратда: 344-болалар боғчаси ҳаётидан лавҳа.

ТАДБИРКОР МУАЛЛИМ ЮТУФИ

Тараққиёт тадбиркорлик билан юзага келади. Инсон қайси касб эгаси бўлмасин юрт тараққиётига ҳиссасини қўшиши лозим. Шаҳрисабз тумани Бобур номли жамоа хўжалигидаги С.Айний номли 26-ўрта мактаб бошланғич синф ўқитувчиси Асадулла Турсунов тўрт йилдан бери балиқчилик билан шуғулланиб келмоқда.

—Бу ишни 1992 йилда қакраб ётган ноте-кис ерни сурдириб бошлаган эдим. Ҳовуз қилдим, шу ҳовузга сув келтириб, балиқларни кўпайтириш мақсадим эди. Аммо бу иш баъзи муаммолар туфайли тўхтаб қолганди. 1997 йилда жамоа хўжалигимизга янги раис — Баҳодир Остонов келгач, бу мақсадимни қўллади ва барча шароитни яратиб берди, — дейди тадбиркор муаллим. — Натижада 3 та ҳовуз ташкил қилдик. Ҳозир ҳар бир ҳовузда 900 кг.дан балиқ боқилмоқда.

Шунингдек, А.Турсуновнинг таъкидлашича, ушбу балиқчилик тармоғи 1997 йилда вилоят балиқчилигидан сара уруғлар олиб келиб ҳовузга ташлаган. Ва шу йилнинг ўзида давлатга 700 кг. балиқ топширган.

А.Турсуновнинг мактабдан ташқари қиладиган бу ишларидан мактаб директори ҳам, жамоа хўжалиги раиси ҳам миннатдор. Шунингдек, ҳар иккала раҳбар ҳам тадбиркор муаллимга етарли шароит яратиб бергани самарасиз кетмаганидан хурсанд.

Бурхон РИЗОҚУЛОВ

Бугунги кунда мамлакатимизда янги турдаги таълим муассасалари сони кундан-кунга ошиб бораётгани барчамизга маълум. Бундан бир-икки йил олдин очилган академик лицей ҳамда касб-хунар коллежларида эса таълим-тарбия жараёни айти пайтда аниқ бир йўсинда ташкил этилиб, ўзининг дастлабки натижаларини бермоқда. Тошкент Давлат Техника университети қошидаги Чилонзор академик лицейида ҳам бу борада муайян тажрибалар тўпланган. Дастлаб махсус гимназия шаклида ташкил топган бу даргоҳ 1999 йилда академик лицейга айлантирилди. Аммо, лицейда шу кунгача гимназия синфларига қабул қилинган ўқувчилар таълим-тарбия олишни давом эттирмоқда.

Лицей билан университет ўртасида ҳамкорлик алоқалари яхши йўлга қўйилган. Буни лицейга деярли ҳар куни университет ректоратидан вакил келиб, илм маскани ҳаёти,

кундалик ташвишларию янгиликлари билан танишиб, хабардор бўлиб туришларидан англасак бўлади.

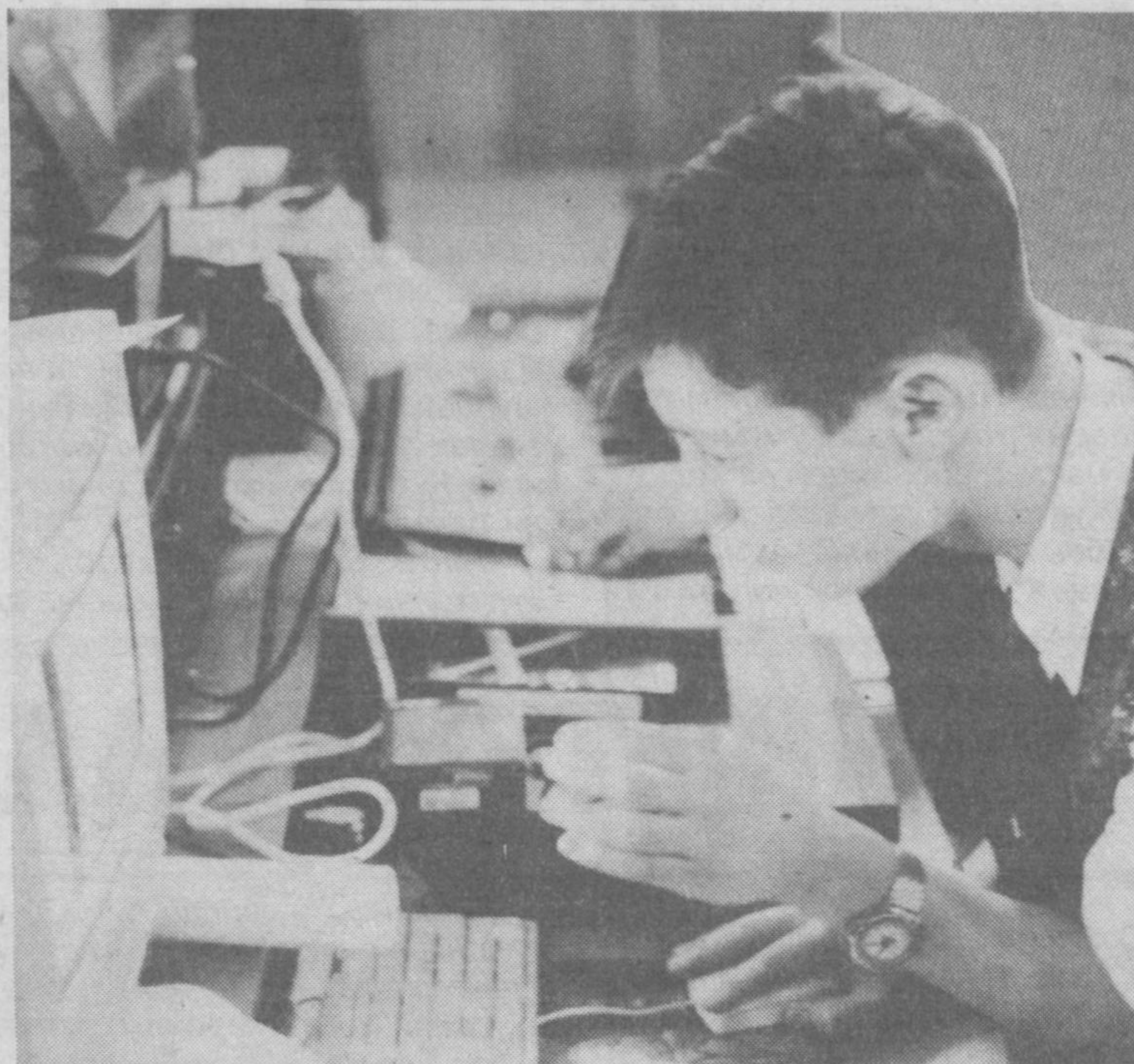
Бу ердаги ҳар бир ўқув хонаси, фан лабораторияларининг юксак даражада билан, замон талабларига мос равишда жиҳозланганлигини кўриб, беихтиёр "бу даргоҳ ҳеч бир олий ўқув юртиларидан қолинмайди" деган фикрга келасиз.

Лицейда таълим-тарбия жараёни ҳам юқори даражада ташкил этилган. Айти пайтда бу ерда болалар ва ўсмирлар ташкилоти — Ёшлар мамлакатининг фаолият кўрсатмоқда. Лицей иқтисодиёт йўналишидаги таълим муассасаси ҳисобланганлиги боис, Ёшлар мамлакатининг таркибий тўзимаси ҳам

зарур бўладиган билим ва амалий кўникмаларни эгаллашга ёрдам беради.

— Лицейимиз тўлиқ иш куни тартибида иш олиб боради, — дейди ўқув ишлари бўйича директор муовини Рустам Тувалов. — Ўқувчилар лицейда эрталаб соат 8.30дан кечки 17.00гача бўлишади, улар учун икки марталик овқатланиш ташкил қилинган. Тушликдан сўнг, яъни асосий машғулотлар тамом бўлгач, лицейимиздаги 20 дан зиёд турли хил тўғараклар ва қизиқиш бўйича секциялар ўқувчиларимиз ихтиёрида бўлади. Болалар мусиқа, тасвирий санъат студиялари, рақс синфи, пресс-клуб, радиоклуб, имидж-клуб, гимнастика, у-шу, ўлкашунослик каби тўғаракларда

Litseylar hayotidan

ЖАҲОНГА ЮЗ ТУТТАН ДАРГОҲ

бозор иқтисодиёти шарт-шароитлари билан чамбарчас боғлангандир. Ўз Бошқармаси, Директорлар Кенгаши, Банки, Меҳнат биржаси, Солиқ хизмати, Арбитраж суди каби идораларга эга бўлган бу мамлакатда лицей ўқувчилари иқтисодий билим сирларидан воқиф бўлмоқдалар. Бу ерда болалар ва ўсмирлар банкда ўз ҳисоб рақамига, шахсий чек китобчаси, кредит карточкаси, ҳаттоки, ўз шартли пул бирлигига ҳам эгадир. Ёшлар мамлакатининг президенти ўқувчилар сафидан бир йилга очиқ овоз бериш йўли билан сайланади. Солиқ хизмати, арбитраж суди, банк ва меҳнат биржаси ўз "валюта"сининг лицей ичида доимий айланишини назорат қилади. Бунинг барчаси болаларга бозор иқтисодиёти шароитида

ўз билимларини чархлаб, ҳам маънан, ҳам жисмонан ривожланмоқда.

Ҳа, Рустам ака таъкидлаганидек, лицейга ўқувчилар зўр қизиқиш ва иштиёқ билан келар эканлар. Бу ерда ўқув дастурига саҳна санъати асосларидан махсус соатлар киритилган бўлиб, мазкур машғулотларда ўқувчиларнинг ижодий изланишлари, саҳна маҳоратлари оширилмоқда. Бундан ташқари, лицей ўзининг мунтазам равишда чиқиб турувчи "Зиё" газетасига эга. Мазкур даргоҳда радиотармоқ ҳам ишга туширилган бўлиб, айти кунларда лицей телевидениесини ташкил қилиш кўзланмоқда. Бунинг учун фанлар бўйича махсус видеодарслар, ривожланган хорижий давлатлар ҳаётидан лавҳалар акс эттирилган видеотасмалар

жамланган.

Академик лицей республика Фанлар Академияси таркибидаги А.Навоий номидаги тил ва адабиёт, Романовский номидаги математика, О.Содиқов номидаги биорганик-кимё, тарих, иқтисод институтлари, "Қуёш физикаси" ИИЧБнинг физика, материалшунослик институтлари, "Кибернетика" ИИЧБнинг кибернетика институтлари билан шартномалар тузиб, йил давомида лицейда долзарб мавзуларда маърузалар, олимлар билан учрашувлар уюштирилиб келинмоқда.

1999 йилдан лицей ўқувчиларни дунёда тинчлик ва халқаро муносабатларни мустақамловчи курашда фаол иштирок этишга чорловчи ЮНЕСКОнинг Бирлашган

Мактаблар Проектига аъзо бўлди. Ҳозир ҳар ойда Париждан махсус дарсликлар, видеотасмалар мунтазам келиб турибди. Бундан ташқари "Коунтерпарт Консорциум" жамғармаси, Маданият ва таълим бўйича Америка Кенгаши, Тинчлик Корпуси, Сорос жамғармаси, Қизил Ярим Ой жамияти ҳамда қатор хорижий давлатлар элчихоналари билан ҳамкорлик алоқалари ўрнатилган. Ушбу ўрнатилган халқаро алоқалар натижасида лицей ўқувчилари ва ўқитувчилари Англияда, Майамида сафарда бўлиб келишди, Тинчлик Корпуси кўнгиллиларидан Линда Холмс айти кунда лицейда машғулотлар ўтмоқда.

Бир сўз билан айтганда, жаҳонга юз тутатган мазкур даргоҳда ибрат олгудек ишлар қилинмоқда.

Нурлан УСМОНОВ,
"Маърифат" мухбири

Суратларда: лицей ҳаётидан лавҳалар.

Қўйлиқ маиший хизмат касб-хунар коллежи пойтахтимизда намунали фаолият кўрсатаётган коллежлардан биридир. Малакали педагог, урта махсус, касб-хунар таълими соҳасида қўй йиллик тажрибага эга Мирниёз Бекназаров раҳбарлик қилаётган бу ўқув маскани ёшларга жуда қўй имкониятларни яратиб бермоқда. Чунончи, бу ердаги мавжуд касб-хунар йўналишлари бўйича таҳсил олаётган йигит-қизларимиз бир неча мутахассисликларга эга бўлишлари мумкин. Масалан, менежмент йўналишида билим олаётган ўқувчи келажакда кичик ва урта корхоналарнинг молиявий тижорат фаолияти бошқарувчиси, бухгалтер, банк ходими, секретарь-референт иш юритувчи бўлиб хизмат қилиши мумкин. Бундан ташқари, коллежда "бухгалтер ҳисоби", "умумий овқатланиш", "тикувчилик ишлаб чиқариш" каби йўналишлар ҳам мавжуд.

Дарслар фақат қоғоз-қалам билан, ўқув хоналаридаги соатлар билан чегараланиб қолмасдан, балки ўқувчиларнинг билимларини мустақамлаш мақсадида махсус жиҳозланган амалиёт хоналарида ҳам олиб борилади. Демак, ўқувчи фақатгина назарий илмларини эгаллаб қолмасдан, уни амалиётда ҳам қўллаши мумкин. Ана шу мақсадга хизмат қилувчи 7 та ишлаб чиқариш устахоналарининг аксарияти янги технологиялар, чет эллардан келтирилган асбоб-ус-

Istiqlol g'unchalari

ЮКСАЛИШ САРИ ИЛК ҚАДАМЛАР

қуналар билан жиҳозланган.

Германиялик мутахассислар билан қилинаётган ҳар томонлама ҳамкорлик муносабатлари эса, ўқувчиларнинг янада чуқурроқ билим эгаллашларига имкон яратмоқда.

Коллеж ташкил этилганига ҳали қўй вақт бўлмаса-да, ўқувчилар турли хил курик-танловларда қатнашиб, совринли уринларни эгаллаб келмоқдалар. Масалан, "Энг яхши мутахассис" бўйича шаҳар курик-танловида ёш ошпаз-қандолатчилар, тикувчи-бичувчилар биринчи уринни, Тошкент шаҳар урта махсус, касб-хунар таълими бошқармаси тасарруфидаги ўқув муассасалари ўртасида утказилган фан олимпиадаларида кимё, ЭҲМ ҳамда математика фанлари бўйича иккинчи уринларни эгаллашган.

— Буларнинг барчаси ёшларнинг илм олишга бўлган қизиқишлари, вақтни бекорга сарфламасдан ҳунар олишга интилаётганларидан далолатдир,

— дейди биз билан суҳбатда коллеж директори Мирниёз ака.

Коллежда соғлом муҳитни яратиш мақсадида "САМ" спорт клуби ташкил этилган. Эркин кураш, баскетбол, волейбол, теннис, шейпинг ва бошқа тўғараклар ўқувчилар хизматида.

Коллеж ўқувчилари спортда ҳам, катта ютуқларни қўлга киритмоқдалар. Масалан, коллеж битирувчиларидан Дилишод Мансуров эркин кураш бўйича жаҳон чемпиони унвонига сазовор бўлди. Соғлом авлод йилида ўқув масканида жаҳонга машҳур қўйгина спорт юлдузлари билан учрашувлар утказилиб келинмоқда.

Маълумки, дарсликлар масаласи айти пайтда ҳали тулалигича ҳал этилгани йўқ. Янги дарсликларнинг бир қисми шу кунгача тайёр бўлса, бошқа қисми яратилиш жараёнида. Бу масалани ўқитувчилар қўлдан келганча ҳал қилишга ҳаракат қилмоқдалар. Яъни дарсларни махсус тайёрланган таянч конспектлари орқали олиб бормоқдалар.

Ҳа, ҳаракатда баракат деганларидек, "қачон ҳал қилиб беришар экан" деб қўй қовуштириб утириш ярашмайди. Коллеж педагогик жамоаси бугун ана шу қабилда фаолият юритмоқда.

Ирода ҲОЖИҚУЛОВА,
ЎзДЖТУ халқаро журналистика
факультети талабаси

Yangi qo'llanma

Бугунги кун мактаб ўқувчиси она-юртимизнинг ҳаққоний тарихини ёшларга етказиши учун талайгина манбага эга. Айниқса, ўтган йили мактабларимиз бир неча янги замонавий дарсликлар билан таъминланди. Бу дарсликлар замон руҳига, ўқувчилар ёш хусусиятларига мослиги билан бизни қувонтирмоқда. Янада мукамал бўлиши учун айрим дарсликларнинг илмий-методик томонлари қайта ишланмоқда.

Яқинда "Шарқ" нашриёт-матбаа концерни томонидан умумий таълим мактаблари, лицей ва коллежлар ўқувчилари учун академик олим Бўрибой Аҳмедовнинг "Амир Темур дарслари" қўлланмаси чоп этилди.

"АМИР ТЕМУР ДАРСЛАРИ"

Очиги, биз, муаллимлар соҳибқирон Амир Темур ҳақидаги ҳақиқатни мустақиллик йилларидаги ҳақиқат билан муяссар бўлди. Хозирги кунда Амир Темур ва темурийлар ҳақида талайгина ҳаққоний маълумотларга эгамиз. Бироқ, бу қўлланмада соҳибқирон Амир Темурнинг тарих саҳнасига чиққунча бўлган Мовароуннахрнинг узоқ таҳликали даврлари, яъни XIV асрнинг 1-ярмидаги ғожеали низола, мўғуллар истилоси туфайли юзага келган сиёсий инқироз ҳам асл манбалар асосида очиб берилган. Умумтаълим мактаблари тарих дарсликларидан, айниқса, мана шу давр тарихи қисқа ёритилган бўлиб, Чигатой улусининг XIII-XIV асрдаги тарихи, ижтимоий-иқтисодий аҳволи ва сиёсий жараёнлари ҳақида ҳам тўлиқроқ маълумотни мана шу қўлланмадан оламиз.

Қўлланмада берилган биринчи дарс "Амир Темурнинг наслу насаби, ишлари, хориқ одатлари" деб номланган.

Муаллиф соҳибқироннинг ёшлик йиллари, унинг ота-онаси, наслу на-

сабини ишончли манбалардан фойдаланган ҳолда шундай жумлаларни келтиради: "Насабнома"ларда ва Амир Темурга бағишланган тарихий китобларда унинг шажарасини Нух пайғамбар ва унинг авлоди Туркхонга (Ёфас ўғлонга) боғлайдилар. Ўша "Насабнома"ларда ва тарихий китобларда, масалан, Шарафуддин Али Яздийнинг "Зафарнома" асарида шундай дейилади: "Туминахоннинг эгизак ўғиллари бўлган. Бирининг исми Қобулхон, иккинчисиники Қочули баҳодир".

Чингизхон ҳам Темурбек каби Туркхоннинг авлоди, ...» дейилади.

асарларидан фойдаланган ҳолда ёзилган.

Бу дарсларни ўқиган ҳар бир ўқувчи асл манбани ҳам қидириб топиши ва чуқурроқ маълумот олишга ҳаракат қилиши мукаррар. Мақсадимиз ҳам аслида мана шу. Тарихимизнинг ҳаққоний қирраларини ёшлар онгига кўпроқ сингдириш, уларда манбалар устида мустақил ишлаш кўникмаларни шакллантиришдир.

Бугун ёшларимиз соҳибқирон Амир Темурнинг ҳаётини, унинг бой маънавий хазинасини ўрганиш учун яратилган дастлабки манбага эга

бўлмоқдалар.

Зеро, ёшларни ватанпарвар, жасур, ақл-идрокли, меҳр-шафқатли килиб тарбиялашда ибрат бўла оладиган, жаҳон илм-фани ривожига, инсоният тарихига улкан ҳисса қўшган ота-боболаримиз талайгина.

Қўлланма муаллифи айтганидек: "Буюклар босиб ўтган йўлни зехн ва кунт билан ўрганиш ҳар бир инсонни камолот поғоналари сари элтади..."

Хулоса қилиб айтганда, Темур ва темурийлар тарихи, маданияти ва маънавиятини ёшларга кўпроқ ўқитишимиз зарур. Ҳурматли олим Бўрибой Аҳмедов бошлаган хайрли иш тўхтаб қолмаслиги керак. Бу мавзунини қанча кўп ўргансак шунча очилмаган қирралари пайдо бўлаверади.

Суннатилла МАҲКАМОВ,
РТМ тарих ва ҳуқуқ фанларининг ўқитиш маркази бошлиғи,
Мукаррам МҲДИНОВА,
Тошкент шаҳар ўқитувчилар малакасини ошириш институти тарих кабинетини мудири

ИЛМИ КАЛОМ
ПЕШВОСИ

Калом илми пешвоси Ал-Мотуридийнинг маънавий ва маърифий дунёсига қўшган буюк ҳиссасини инобатга олиб, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси "Имом Абу Мансур ал-Мотуридий таваллудининг 1130 йиллигини нишонлаш туғрисида" қарор қабул қилган. Бу борада қилинаётган хайрли ишларнинг салмоқли қисми бевосита Самарқанд шаҳри билан боғлиқдир. Бу албатта, самарқандлик тадқиқотчи олимлар масъулиятини янада оширган.

Алломонинг хоки қўйилган Чокардиза қабристонини, шаҳарнинг қадимий қисми бўлмиш Афросиёб ва Мотруд қишлоғида олиб борилаётган тадқиқотлар фикримизга исбот бўла олади. Чокардиза қабристонини Ислоом оламидаги Муалло ва Боқия хилхоналаридан сунг учинчи уринда туради. Қабристон номи — Чокардиза "Лашкарлар қалъаси" деган маънони беради. Шайх Мотуридий ҳам ўз васиятига қура ушбу қабристонга дафн этилган. Аждодларимиз турмуш фаолиятлари сақланиб қолган тулук қатлами — маданий меросимиз туфони йиллар силсиласида тоғталиб кетаёзганди. Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Археология институти олимларининг тинимсиз меҳнатлари сабаб Ал-Мотуридийнинг қабри ёнида қад ростлаган масжид пойдеворлари топилди. Тал-

Imom Abu Mansur al-Moturidiy
tavalludining 1130 yilligi oldidan

қиқот ишларида қабристонга оид тарихий манбалар ҳамда Абу Тоҳир ҳожи маълумотлари ёрдам берди. Топилган масжид ва мақбаралар пишиқ гиштдан қурилган бўлиб, қосинлари такрорланмас чизгилар билан безатилган. Бу каби яна қўллаб ашёвий далиллар бизга номлари маълум бўлмаган аждодларимиз шахси ва улар босиб ўтган йўлларни очиб беришда муҳим манба ҳисобланади. Баёнимиздаги катта изланиш "Имом ал-Мотуридийнинг даври, ҳаёти ва мероси" номи илмий лойиҳа бўйича амалга оширилмоқда. Археология институти директори, тарих фанлари доктори Темур Ширинов раҳбарлик қилаётган ушбу лойиҳа уч йўналишда олиб борилиши кўзда тутилган. Илк йўналиш ал-Мотуридийнинг замонасига оид тарихий манбаларни улаштириш, таржима қилиш ва чоп этишдан иборат. Иккинчи йўналишда қабристондан топишган қабр тошларни йиғиб, бу ерга дафн этилган бошқа аждодларимиз номлари аниқланади. Учинчи йўналиш бўйича эса қабристон ва Афросиёбда археологик қазилар олиб борилади.

Даҳолик таъзим бизнинг ҳам қонимизга синган. Ал-Мотуридийдек алломалар руҳини шод этиш кундалик ҳаётимиз мазмунини саналади. Демакки, мозийни ўрганишни аждодларимиз меросини куз олдимизда намоён этишда ашёлар ва воситалар жуда кўп. Бунинг учун теран тафаккур, кунт ва ҳурмат ҳам бизда етарли.

Насиба ЭРХОНОВА

O'qituvchiga yordam

музыка назариясига ҳам асос солган буюк алломалар.

Абу Наср Форобий буюк математик, астроном, табобат илмининг султони файласуф, физик, адиб ва шоир бўлиб, у ўрганмаган фан қиррасини топиш мушкулдир. Ривоят қилишларича, Форобий 70дан ортиқ тилда эркин гаплашган. Буюк юнон олимларининг жуда кўп илмий ва маданий мерослари бизгача Форобийнинг араб тилига қилган тар-

товушни сезамиз. Энг муҳими шундаки, Форобий товуш тўлқинларининг турли муҳитлардаги тарқалиш тезлигини турлича бўлишини эслатиш билан бирга, товуш тўлқинининг частотасини аниқлаб, товушнинг тўлқин узунлигини аниқлайди.

Форобий тўлқин узунлигини нотада бутун парда билан таққослаб музыка назариясига ҳам асос солганлиги ғоят муҳимдир.

Чиндан ҳам кейинчалик маълум бўлишича, товуш тўлқинларининг турли муҳитлардаги тарқалиш тезлиги турлича экан. Бизнинг кулоқларимиз 20 дан 20000 Гц гача бўлган частотадаги тебранишларни эшита олади. Товушнинг ҳаводаги тезлиги эса 0° С да 334 миллисекундга тенг.

Ибн Синонинг қуйидаги сўзлари яна ҳам муҳим: "Эшитишга келганда шубҳа йўқки, ҳеч бир жисм ўз-ўзидан товуш пайдо қила олмайди. Товушнинг кулоқ воситасида эшитиш мумкин. Икки жисм бир-бирига теккан вақтда ҳаво ҳаракатга келиб, тебраниш орқали товуш ҳосил бўлади. Товуш тўлқинлари жуда ҳам тез тарқалади.

Ҳаво тебранишлари жисмлардан куч билан ўтган вақтда тез тарқалади. Қачонки, улар (ҳавонинг тебраниши) кулоққа етганда, эшитув-асаб томирларига келиб таъсир кўрсатади".

(Давоми бор)

Дунёдаги энг кўп тарқалган ҳаракатлардан бири тебраниш ҳаракатидир. Тебранама ҳаракат учрамайдиган бирор соҳани топиш мушкулдир. Қаерга қарамайлик тебранишларни кузатамиз. Юрак уриши, дарахларнинг шох ва барглари, музика асбоблари, Ер, Қуёш, кинотдаги барча жисмлару ёруғлик нурларигача, ҳамма ҳаммасида тебранама ҳаракатни учратамиз. Тебранама ҳаракатлар ичида энг хатарлиси ер қимирлашидир. Ер қимирлаши натижасида бир қанча шаҳар ва қишлоқлар харобага айланган. Шунга қарамайдан, тебранама ҳаракатлар ҳаётимизда муҳим аҳамиятга эгадир. Техниканинг жуда кўп соҳалари тебранама ҳаракатлар билан боғлиқдир.

Жумладан радио, телевизор, магнитофонлар ва бошқа чолғу асбоблари, техник асбоблар, умуман, деярли ҳамма соҳаларда биз тебранишларни учратамиз. Қисқаси тебранама ҳаракатсиз на ҳаётни, на табиат ҳодисаларини тасаввур қила оламиз. Шунинг учун биз табиат ва техникада юз берадиган товушлар ва тўлқинларнинг ўзига хос бўлган қонунларини ўрганамиз. Тебранишларнинг турлари ҳар хил бўлади. Улардан баъзиларини кўриб чиқамиз.

Бир учига шар осилган пружинани бирор тутқичга осиб қўйсан, ташқаридан кўп куч таъсир қилиб пружинани тик-вертикал йўналишда ҳаракат-

га келтириши мумкин. Ҳаракат гоҳ пастда гоҳ юқорида бўлади. Бунга ўхшаш тебраниш (маятник) вертикал пружинали тебраниш ёки тўғридан-тўғри тебраниш дейилади.

Агар шарнинг икки томонига икки пружина маҳкамлаиб, икки томонидан кўзгалмас тутқичларга маҳкамлаб қўйсан, бундай тебранишни горизонтал пружинали тебраниш дейилади.

Тебранишларда кўпроқ учрайдиганларидан яна бири тутқичга ингичка пишиқ ип билан осиб қўйилган қаттиқ металл шардир.

Тебранишнинг бир секунд давомидаги тўла тебранишлари сони эса тебранишнинг частотаси дейилади ва (V) ҳарфи билан белгиланади. Частота бирлиги килиб физикада немис физиги Генрих Герцнинг шарафига Герц (Гц) қабул қилинган.

Тебраниш атроф-муҳит билан боғлиқ бўлганлиги учун тебранишнинг тебранишлари, тебранишнинг ўраб турган муҳитга ҳам ўз таъсирини кўрсатади. Масалан: Ерга ташлаб қўйилган узун арқоннинг бир учи тебратилса, бу тебраниш арқон бўйлаб тарқала-

АЖДОДЛАРИМИЗНИНГ
БЕҚИЁС КАШФИЁТЛАРИ

Форобий ва Ибн Сино тебраниш ва товуш тўлқинлари ҳақида

Агар шарча осиб қўйилган ип оғирлигини ва ишқаланиш кучи қаршилиқларини эътиборга олмасан, бундай тебраниш идеал тебраниш ёки математик тебраниш дейилади. Математик тебранишнинг аввалги мувозанат ҳолатидан энг кўп узоқлашиш масофаси физикада амплитуда дейилади. Агар тебраниш қандайдир "t" вақт давомида /n/ марта тебраниш деб фарз қилсан, у ҳолда тебраниш даври формуласи билан аниқланади.

$$T = \frac{t}{n}$$

ди ёки сувга тош ташланса, тош тушган нуқтадан сув сиртида ҳар томонга ажойиб тўлқинлар тарқалишини кўрамиз. Умуман, тебранишларнинг бирор муҳит орқали тарқалиши физикада тўлқин деб юритилади. Бунда тебранишнинг энергияси бир тебранишдан иккинчи тебранишга кўчади. Битта тўла тебранишнинг муҳитдаги тарқалиш масофаси физикада тўлқин узунлиги деб аталади. Одатда тўлқин узунлигини юнон ҳарфи /λ/ (лямбда) билан белгиланади.

Жаҳонда иккинчи Аристотель ёки иккинчи муаллим деб машҳур бўлган яна бир буюк бобокалонимиз Абу Наср Форобий (872-950) товуш, тўлқинлари, нота ва

жимаси туфайли етиб келган.

Улуғ Беруний билан Ибн Синолар ҳам Форобийни ўзларининг устозлари деб ҳисоблаганлар. Форобий товушни қуйидагича таърифлайди: "Биз гапирган вақтимизда тилимиз тебранади, тилинг тебраниши эса ҳавони тебратиб, ҳаво тебранишлари эса, ўз навбатида кулоқ пардаларимизни тебратиради. Оқибатда биз эшитув аъзоларимиз орқали товушни эшитамиз ва ҳис қиламиз", деб таърифлайди. Ҳақиқатан ҳам, товуш манбанинг бўйланма тебранишлари ҳавони ёки бирор эластик муҳитни тебраттириши натижасида тарқалган механик тўлқинлар эшитув аъзоларимизга келиб таъсир этиши натижасида биз

(Давоми.

Боши газетамизнинг шу
йил 9 сентябрь сониди).

Устоз ва мураббийларнинг машаққатли, шу билан бирга шарафли меҳнатлари эъзозланиб, мустақил Ўзбекистонимизда Юртбошимизнинг махсус Фармони асосан, 1997 йилдан бошлаб ҳар йили 1 октябрь "Ўқитувчи ва мураббийлар куни" умумхалқ байрами сифатида кенг нишонланиб келинмоқда. Соғлом авлод йили бўлмиш 2000 йилда ҳам "Ўқитувчи ва мураббийлар куни" байрами алоҳида кўтаринки руҳда, сермазмун, устоз-мураббийларга катта қувонч ва шодлик бағишлайдиган ҳолатда нишонлашга қизгин ҳозирлик кўрилмоқда. Бу байрамда ўтказиладиган тадбирлар ўқитувчилар, мураббийлар, тарбиячилар, умуман болалар билан ишлашга, уларнинг соғлиғини ҳимоялашга, жисмонан ва руҳан соғлом камол топтиришга ўз ҳаётини бахшида этган инсонлар — устозларни улуғлашга бағишланиши лозим. Шунинг учун байрамни мазмунли ўтказишда барча-барча мутасадди ташкилотлар ўз ҳиссаларини қўшишлари зарур бўлади.

Биз байрам ташкилотчиларига ёрдам сифатида қуйидагиларни амалга оширишни тавсия этамиз:

1. ТАШКИЛИЙ ИШЛАР

1. Байрам тантаналари очик ҳавода ёки мактаб катта залида ўтказилиши лозим. Жой дид билан, байрамона безатилиши жоиз. Соғлом авлод йили, устоз-мураббийларни эъзозлаб, улуғловчи ибратли

Байрам таратдудин

III. БАЙРАМ ЎТКАЗИЛИШИ РЕЖАСИ

"Ўқитувчилар ва мураббийлар куни" байрамини қуйидаги режа асосида ўтказиш мумкин:

- 1 октябрь — Ўқитувчилар ва мураббийлар куни байрами дам олиш куни эканлиги;
- ўқитувчи — улуғ зот эканлиги ҳақида;
- ўқитувчи ва мураббийлар меҳнатининг кадр-қиммати ҳақида;
- буюк устозлар ҳақида (ўқитувчилар сулоласи ҳақида) гапириш;
- шунингдек, ўқитувчиларни тақдирлаш, совғалар бериш;
- ривоят, ҳикоялар, шеър ва куй-қўшиқлар ижро этиш;
- саҳна лавҳалари, спорт ўйинлари намойиш этиш;
- санъаткорлар чиқишларини ташкил қилиш;
- сайр-саёҳатларга бориш;
- нафақахўр, фахрий ўқитувчилар хузурида бўлиш;
- кўргазма ташкил этиш, ким ошди савдосини уюштириш мумкин.

IV. "Ўқитувчи ва мураббийлар куни" байрамини нишонлайдиган жойни безаш учун ҳикматли сўзлар намуналаридан фойдаланиш мумкин:

Устозлар — азиз юртнинг энг азиз, энг улуғ ва мўтабар кишиларидандир.

Ислом КАРИМОВ.

"ҲУРМАТИНИ САҚЛАШУМ АБАД-УМРБОД"

(Умумхалқ байрами — "Ўқитувчилар ва мураббийлар куни"ни намунали ўтказиш бўйича методик тавсиялар)

сўзлардан, буюк алломалар ва Президент Ислом Каримовнинг ҳикматли сўзларидан намуналар келтириш, XXI аср бўсағасидаги илк зафарлар, мустақиллигимизнинг 10 йиллигига қадам қўйилганлиги ҳақидаги шиорлар билан жиҳозланиши керак.

2. Мактабларда, мактабгача таълим, мактабдан ташқари муассасаларда, академик-лицей, касб-хунар коллежларида, ўқув юртларида, маҳаллаларда, корхоналарда "Ўқитувчилар ва мураббийлар куни" байрамини ўтказиш ўсиб келаётган ёш авлодни тарбиялашда халқимизнинг устоз-мураббийга бўлган муносабатларининг энг яхши намуналари мисолида ўқувчи-ёшлар, умуман, инсонлар дунёқарашини шакллантиришда катта аҳамиятга эга. Шунинг учун ҳам жамиятнинг фаол ва онгли шахсини тарбиялашга ёрдам берувчи ўқитувчи ва мураббийлар халқ педагогикаси, алломалар ўғитлари асосида уларнинг ахлоқ-одобга, билимга бўлган қарашларини ривожлантиришга жиддий эътибор бермоқ лозим.

3. "Ўқитувчи ва мураббийлар куни" байрами тантаналарига ота-оналар, маҳалла фаоллари, халқ таълими ходимлари, ёзувчи, шоирлар, санъат аҳли, ҳомий ташкилотлар, фахрий ўқитувчилар, "Умид", "Қамолот", "Улуғбек", "Маҳалла", "Нуроний", "Устоз", "Олтин мерос" каби жамғармалар, оммавий ахборот воситалари вакиллари жалб этиш керак. Байрам доирасида дарс, тарбиявий соат, семинарлар, адабий-бадий ва илмий кечалар, учрашув ва давра суҳбатлари ўтказилиши мумкин.

4. Байрам тантаналари "Ўқитувчи — улуғ ном, у мағрур жаранглайди", "Устоз — отангдан улуғ", "Устоз ва мураббийлар, сизларни шарафлаймиз", "Мен севган устоз", "Агар ҳаёт бўстон бўлса, боғдон муаллим", "Устозлар куни — умумхалқ байрами" каби мавзуларда ўтказилиши мумкин. Шунингдек, ёш мусаввирлар, ёш хунармандлар, ёш раққоса-

лар, ёш чеварлар кўрик-танловларини, ёш полвонлар, ёш спортчилар, ўткир зеҳнлилар, топқирлар мусобақаларини, шеърхонлик ва мушоиралар ўтказиш лозим.

5. "Ўқитувчи ва мураббийлар куни" байрамини нишонлашда ўтганлар руҳини шод этишга алоҳида эътибор бериш мақсадга мувофиқдир.

II. МЕТОДИК ИШЛАР

Байрамни икки босқичли тадбир асосида ўтказиш мумкин. Биринчиси — маърифий, маънавий тадбирлар бўлса, иккинчиси кўнгилочар, эстетик завқ-шавқ олишга бағишланган ўйин-кулгу, томошали тадбирлардир. Шунингдек, саёҳат ва сайилларга, музей ва муқаддас қадамжоларга ташрифлар уюштириш мумкин.

Мактаб, мактабгача таълим, мактабдан ташқари муассасалар ва ўқув юртларида "Ўқитувчилар ва мураббийлар куни" байрами театрлаштирилган режа асосида олиб борилса байрамнинг эстетик-тарбиявий қиммати янада ошади. Бунинг учун мактаб, мактабдан ташқари муассасалар, ўқув юртларининг ҳаваскорлик драма театри аъзолари, мусиқа ва чолғу асбоблари тўғрақларининг иштирокчилари билан театрлашган бадий қисмлар ташкил қилиш мақсадга мувофиқдир.

Тошкент, Бухоро, Самарқанд, Фарғона, Шахрисабз, Термиз, Хива шаҳарларига ўқитувчилар саёҳатини уюштириш ҳам мумкин. Бу ишларда халқ таълими бўлими, ҳокимият, маҳалла, ҳомий ташкилотлар, санъат ва адабиёт аҳли ҳамкорликда фаоллик кўрсатишлари лозим.

Томошалар, концертлар, мусиқали кечалар ва лекторийларга устоз ёш мураббийлар, ўқитувчиларнинг бепул киришини таъминлаш, шунингдек, ижодкор ходимлар гуруҳларининг таълим-тарбия муассасаларига ташриф буюришлари, "Ўқитувчилар ва мураббийлар куни" байрамини ўтказиш Республика, вилоят, шаҳар, туман оммавий-ахборот воситалари орқали ёритиш мақсадга мувофиқдир. Байрам ўтказиладиган жойни безашда қуйи-

дагиларга эътибор бериш тавсия этилади:

— "Ўқитувчи ва мураббийлар куни" байрамини ўтказиш учун, аввало, саҳна мавзуга мос қилиб, дид билан безатилиши — ўқитувчи-устоз ҳақида Ҳадису Шариф, Қуръони Карим, Юсуф Хос Ҳожиб, А.Жомий, А.Навоий, А.Авлоний, Усмон Носир, Фитрат, Чўлпон, Мунаввар Қори ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов сўзларидан намуналар битилиб, шиор қилиб осиб қўйилиши;

— Давлат байроғи, Герби, Мадҳиясининг жойлаштирилиши;

— "Қуръони Карим", "Ҳадису Шариф", "Қутадғу билик", "Қобуснома", "Маҳбуб ул-қуллуб", "Муҳокаматуллоғатайн", "Одобнома", "Туркий гулистон ёхуд ахлоқ", "Алифбе", "Устоз-муаллим", "Одоб сабоқлари" ва бошқа қадимий ҳамда замонавий дарслик ва қўлланмалардан намуналар қўйилиши;

— фидойи ўқитувчилар суратлари, энг яхши дарслик ва синфдан ташқари маънавий тарбия ишлари баёнидан лавҳалар, шунингдек, деворий газеталарнинг байрам сонлари кўргазма сифатида намойиш этилиши;

— "Давлат тили ҳақида"ги, "Таълим тўғрисида"ги, "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури", "Давлат мустақиллиги тўғрисида"ги Давлат қонунлари ҳамда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ўз аксини топиши;

— катта залда дастурхон байрамона нозу неъматлар билан тузалиши, ўриндиқлар ҳозирланиши;

— байрамга маҳалла фаоллари, фахрий ўқитувчи-мураббийлар, халқ таълими, туман, шаҳар ҳокимияти, хайрия жамғармалари, ҳомий ташкилотлар вакиллари ва матбуот ходимлари, ёзувчилар, санъаткорлар таклиф этилиши;

— ота-оналар, аълочи ўқувчилар ҳам иштирок этишлари;

— байрам зарурий техника ва мусиқа асбоб-ускуналари, бошловчи ва бадий ҳаваскорлар билан таъминланиши, азалий ўзбекона удумга биноан, шодиёна карнай-сурнай садола-ри билан бошланиши лозим.

Х х х
Ҳаёт йўлида биринчи масала — мактаб масаласидир.

Абдурауф ФИТРАТ.

Х х х
Шундай эди доим билим, тавозу,
Устоз таълимидан яшнади орзу.
Бир киши дедик: "Бунда
не сир бор
Отадан устозга таъзиминг
бисёр?.."

Деди: "У қормишди сув
билан лойим,
Буниси жон-дилим ўстирди доим.
Бундан танам бўлди
жонимга мезбон,
Ундан абадийлик топди
ушбу жон".

А.ЖОМИЙ.

Х х х
Устоз суҳбати — жон озуғидир.

С.ШЕРОЗИЙ.

Х х х
Ким ёшлиқда устоз
жабрини чекмас,
Ҳаётда кўп жафо чекса ажабмас.

С.ШЕРОЗИЙ.

Х х х
Кимки шогирдликка чин
дилидан шод,
Бир куни ўзи ҳам бўлғуси устод.

Н.ХУСРАВ.

Х х х
Маънавий ва руҳий қамолот учун
Ота-онамиздек муҳтарам устод —
"Алифбе" ўргатган ўқитувчининг
Ҳурматини сақлағум абад-умрбод.

Ғ.ҒУЛОМ.

Х х х
Билимдонлар сўзи бордур
бу бобда:

"Билимдон гўрда-ю
илми китобда!"

Агар ёлғиз эсанг ҳамдам китобдур,
Билим субҳидаги нур
ҳам китобдур.

А.Жомий.

РТМ "Маънавият ва қўшимча таълим" бўлими

Suvsiz hayot bo'lmay

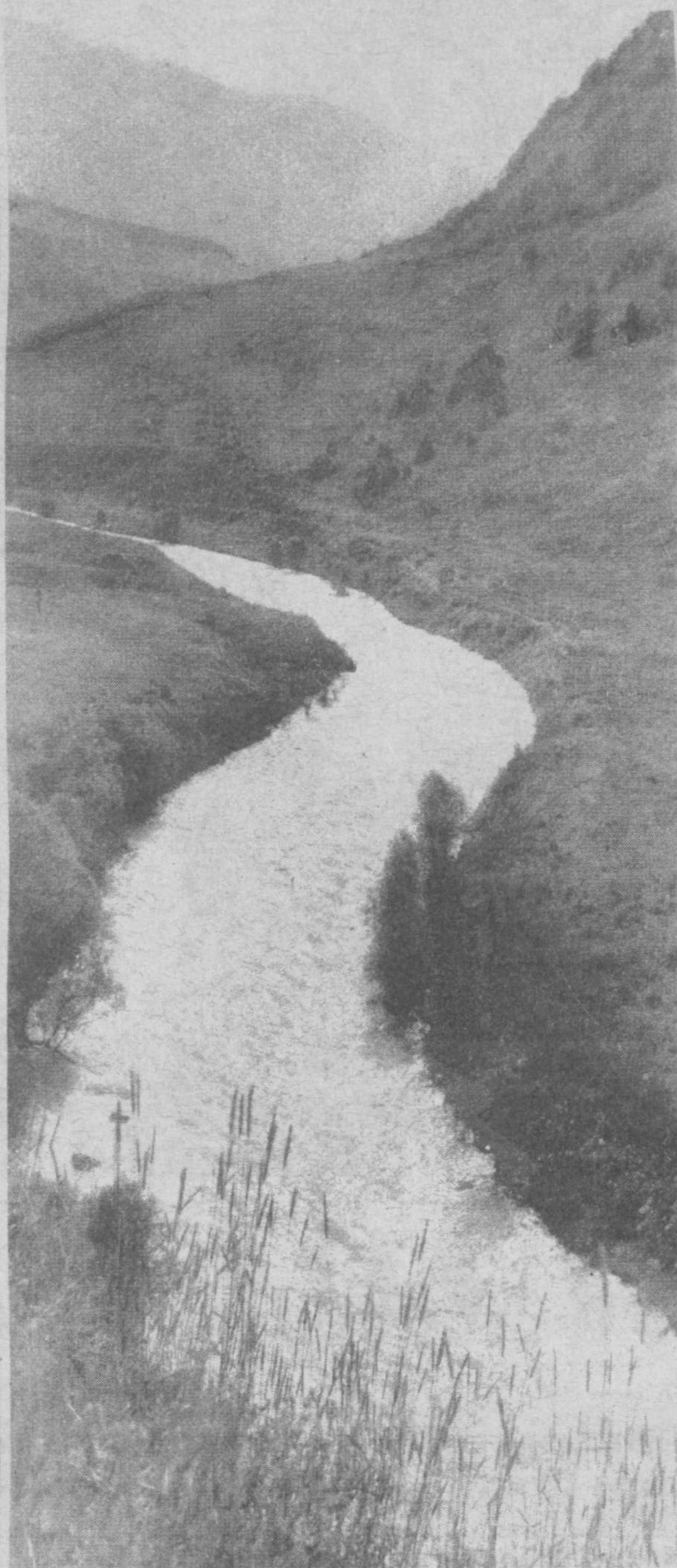
ТАНЛОВНИНГ
БИРИНЧИ
БОСҚИЧИ

Курғоқчилик келган йил тириклик асоси бўлмиш сув, унинг аҳамияти, кадр-қиммати ҳақида кўпроқ фикр юритишга сабаб бўлди. Инсонлар Орол муаммосини яна бир бор юракларидан ўтказдилар. Халқимиз яратган "Сувсиз ҳаёт бўлмас" мақолининг тўғрилиги яна бир бор тажрибадан ўтди.

Шу билан бирга сувни исроф қилмаслик, уни тоза сақлашни ёш авлодга ўргатиш даврнинг долзарб вазифаси эканлиги ҳам аён бўлди. Бугун 16 ёшдан ошмаган болаларимиз 11 млн.дан зиёд. Ана шу авлоднинг эртага сувдан қандай фойдаланиши бугун уларга бериладиган тарбияга боғлиқ.

Маълумингизким, Халқ таълими вазирлиги ва Оролни асраш халқаро қўмитаси GEF Агентлиги ҳамкорликда "Мен — Отам — Бобом (Мен — Онам — Момом) — сувнинг аҳамияти ҳақида" мавзуида Ўзбекистондаги 5—11-синф ўқувчилари ўртасида иншолар танловини ўтказишни режалаштирган эди. Низомга кўра, 11-13 сентябрь кунлари барча мактабларда ота-бобо, она-момолар иштирокида ўқувчилар иншо ёзишлари керак эди. Иншоларнинг ёзилганлиги ҳақидаги маълумотлар тахририятга келиб турибди. Хусусан, Самарқанд вилоятининг Тайлоқ туманида бу тадбир жуда уюшқоқлик билан ўтказилди. Туман ХТБ мудир Я.Ҳамдамовнинг таъкидлашича, танловни ўтказишдан аввал 54 та мактаб директорлари иштирокида бу тадбирни уюшқоқлик билан ўтказиш ҳақида кенгашиб олинган ва ҳар бир мактабда бу иш режали йўлга қўйилган. Болалар иншони ёзиб беришди. Навбат — кейинги босқичга.

МУХБИРИМИЗ

СУВ
МУҲОФАЗАТА
МУҲТОЖ

Ер юзидаги барча мавжуд сувлар гидросферани ташкил этади. Гидросфера деганда океан, денгиз, кўл, дарё, ер ости сувлари ва музликларни ўз ичига олган ернинг сув қобиғи тушунилади. Сайёрамизда ҳаёт дастлаб сув муҳитида пайдо бўлган ва тирик организмлар учун сувнинг аҳамияти бекиёсдир. Ер юзида сув суюқ, қаттиқ ва газсимон ҳолатда мавжуд бўлиб, модда ва энергия айланма ҳаракатида катта рол ўйнайди. Айниқса, атмосферадаги сув қобиғи ва тўпроқ намлигининг аҳамияти катта. Сув тугамайдиган ресурсларга киради ва айланма ҳаракат натижасида сув захиралари доим тикланиб туради. Ер юзидаги сув тугамайдиган ресурс бўлишига қарамасдан инсон бевосита ишлатиши мумкин бўлган сув захиралари жуда ҳам чекланган. Гидросферадаги барча сувларнинг 96,5 фоизи дунё океанининг шўр сувларига тўғри келади. Мавжуд чучук сувларнинг катта қисми музликларда (1,73 фоиз) ва ер ости захираларида (1,70 фоиз) жойлашган. Шуни таъкидлаш керакки, ер остидаги сув захиралари аниқ баҳоланган эмас. Ер юзида ҳозирги вақтда инсон бевосита фойдаланиши мумкин чучук сувлар миқдори гидросферадаги умумий сув ҳажмининг тахминан 0,3 фоизини ташкил этади. Сайёрамизда дарё ва кўл сувлари бир текис тақсимланмаган ва айрим ҳудудларда сув тугайдиган ҳамда жуда секин тикланадиган ресурс ҳисобланади. Дунё аҳолиси тез суръатларда ўсиб бораётган ҳозирга вақтда 800 миллиондан ортиқ киши сув етишмаслиги шароитида яшайди ва 60 фоизидан ортиқ аҳоли сифатли ичимлик суви билан таъминланган эмас.

ЁШ
КИТОБХОНЛАРГА
ҚУЛАЙЛИК

Яқинда Республика Болалар кутубхонасида болалар ва ўсмирларнинг таълим ва бўш вақтини мазмунли ўтказиш мақсадида ташкил этилган Медео марказининг очилиш маросими бўлиб ўтди.

Мамлакатимиздаги 14 вилоят кутубхонасининг методик маркази саналган ушбу адабиёт хазинасида 250 мингдан зиёд миқдорда китоблар сақланмоқда.

—Замон талабларига жавоб берадиган иқтисодий, сиёсий ва турли соҳадаги китоблар мавжуд бўлган кутубхонада медео марказни ташкил этишимиздан мақсад, — дейди очилиш маросимида сўзга чиққан кутубхона директори ўринбосари Мирсоат Ғиёсов, — аввало ўқувчиларнинг бўш вақтини ҳам тўғри ташкил этишдир.

Ҳозирда кутубхона фондининг барча тармоқларида мамлакат ва хорижий адабиётларни сақлаш, шакллантириш, мактаб ёшигача бўлган болалар муассасалари, мактаблар, лицейлар ва гимназия китобхоналарига кутубхона, ахборот ҳамда маълумот-библиограф хизмат кўрсатиш бўйича марказ ҳормай-толмай меҳнат қилмоқда.

Кутубхонада лойиҳага кўра, Германиянинг Штутгарт Медео-текаси иш тажрибаси қўлланилмоқда. Ҳозирда Медео марказ компьютер техникаси, мактабдан ташқари дарс тайёрлаш учун энциклопедиялар, маълумотномалар ҳамда лўғатлар билан жиҳозланган.

Бехбўд БОТИРОВ

Турғун ака Наманган вилоятининг Янгиқўрғон туманидаги Қораполвон қишлоғидан маърифат уруғларини териш учун Тошкентга келган эди. Бу ерда унга моддий жиҳатдан ёрдам берувчи, яъни оламдан эрта кўз юмиб кетган отасининг ўрнини босувчи бир соябон йўқ эди. "У Тошкентда қолиш, ўзи учун шароитни ўзи муҳайё қилишга аҳд этди. Хуллас, у 1961 йили Тошкент Давлат университети филология факультетининг кечки бўлимига ўқишга кирди, айни пайтда ўрта мактабга ишга жойлашди. Шу тариқа кундузги бўш вақтларида ва кечқурунги дорилфунун машғулларида тинимсиз равишда онгини маърифат уруғларига тўлдириб борди. Ўша пайтларда факультетда А.Ғулом, Ғ.Каримов, С.Долимов, О.Шарафидинов, А.Қаюмов, У.Норматов сингари тилшунос ва адабиётшунослар талабаларга мукаммал билим бериш йўлида тер тўкар эдилар.

Университетни тугатгандан кейин ўз соҳаси бўйича яхши ишга жойлашиш, уй-жой топиш, уйланиш каби осонликча ҳал бўлмайдиган муаммолар кўндаланг бўлиб турар эди. Тақдир унга Муяссархондек бир умр садоқатли, вафодор, заҳматкаш қизни рўбарў қилди. Турғун Халилов барча машаққатларни енгиб, улкан адабиётшунос Озод Шарафидинов раҳбарлигида илмий-тадқиқот ишлари олиб борди ва 70-йилларнинг ўрталарида шоир Миртемирнинг по-

этик маҳорати муаммоси бўйича диссертация ёқлаб, филология фанлари номзоди бўлишга эришди. Шу билан бирга бешта фарзандни вояга етказди. Ўз умрининг мазмунини деб ёш авлодга билим беришни, яъни муаллимлик қилиб, маърифат уруғлари сочишни танлади. Шу бурчни оқлаш йўлида аввал Тошкентдаги ўрта мактабларда, кейинроқ Сирдарё Давлат педагогика институтида дарс берди. Ҳозир эса Турғун Халилов Тошкент Давлат техника университети қошидаги лицей-интернатининг

Fanimiz fidoiylari

затишларга, таҳлилга ва умумлашмаларга бойлиги билан ажралиб туради. Асарни ўқий бошлашимиз биланоқ унинг ўзига хос образлилик билан сўғорилганлигига икром бўламиз. Жумладан, китобдаги "Чўққиларнинг донғил йўлида" деб аталган биринчи образли сарлавҳа ҳам, кейинроқ "қанот" тимсолининг қайта-қайта қўлланиши ҳам, асосий бобларга "Ҳаёт мавжлари" ва "Дунёнинг кўрки — инсон"

сиймоси ҳақида ҳам анча ёрқин тасаввур беради. Санаб ўтилган фазилатларига кўра, Т.Халиловнинг бу китоби миртемиршуносликни бойитувчи асарлар қаторидан ўрин олди.

Адабиёт илмига ҳисса қўшиш билан бир қаторда Турғун Халилов бу соҳага тааллуқли фанларни ўқитишни мукаммаллаштириш муаммоларини ҳал қилишда ҳам фаол иштирок этди. Бунинг натижаси сифатида ўрта мактабларнинг 5—6-синфларида ҳозирги кунда фойдаланилаётган адабиёт дарсликлари майдонга келди. Бу дарсликлардаги XX аср ўзбек адабиётига оид бўлимларни Турғун Халилов тайёрлаган. Мазкур дарсликларда иложи борица чинакам бадиий кашфиёт даражасига кўтарилган ёки шунга яқинлашган асарларни қамраб олишга ва уларнинг шакли-ю мазмунини, моҳияти ҳамда муаллифлари тўғрисида теран тасаввур беришга интилган.

Моҳир муаллим ва иқтидорли адабиётшунос Турғун Халиловнинг қалби меҳнатга ташналик ва элим, юртим деб ёниб яшаш туйғусига тўлиқдир. Демак, Турғун Халилов яна узоқ вақт она халқи ва келажақ авлодлар яшайдиган заминга маърифат уруғлари сочиши муқаррардир.

Санжар СОДИҚ,
филология фанлари
докториУРУҒЛАР УНИБ
ЧИҚҚАНДА

етакчи адабиёт ўқитувчиларидан. Унинг педагог сифатидаги меҳнатлари бесамар кетмади. У дарс берган мактаблардаги ўқувчилар орасидан ҳозирги кунда Шавкат Аюповдек академиклар етишиб чиққани бунинг ёрқин далили. Демак, Турғун Халилов: "Умримиз, меҳнатимиз зое кетмабди", дея ҳулоса чиқаришга ҳақлидир.

Турғун Халилов заҳматларининг яна бир жиҳатини унинг танқид ва адабиётшуносликка, шунингдек, адабиёт ўқитиш методикасига оид асарлари ташкил этади. "Миртемир маҳорати" китоби унинг бу соҳадаги ютуғи ҳисобланади. Китоб ўзининг мазмундорлиги, нозик ку-

қабилдаги истиорали ном қўйилиши ҳам мунаққид мақсадини ўқувчи қалбига етиб борадиган даражада ёрқин ифодалашга интилганлигидан далолат беради. Муаллиф Миртемир маҳоратининг икки муҳим қиррасини, яъни ғоявий ниятнинг бадиий инъикоси ва лирик қаҳрамон муаммоларини тадқиқ этишни ўз олдига мақсад қилиб қўйган. Демак, санъаткор меҳнатини тадқиқ этиш, ижод лабораториясига кириш Турғун Халиловга шоир имкониятлари, истёбоди, муваффақиятларининг сири ва адабиётимиздаги ўрни тўғрисида ибратли илмий ҳулосалар чиқариш имконини берган. Китоб Миртемир шеърлятидаги замондошимиз

BILAG'ONLARGA TEST

1. Yurtimizda qaysi daraxt birinchi bo'lib gullaydi?

- A. Olma
- B. Bodom
- S. Shaftoli

2. Ushbu hayvonlarning qay biri "sahro kemasi" nomini olgan va nima sababdan?

- A. Ot
 - B. Eshak
 - S. Tuya
3. Qaysi hasharot eng kam umr ko'radi?
- A. Chumoli
 - B. Kapalak
 - S. Pashsha
4. Bu gullarning qaysi biri suvda o'sadi?

- A. Atirgul
 - B. Nilufar
 - S. Gultojixo'roz
5. Bir oyoqda turadigan qush?
- A. Chumchuq
 - B. Laylak
 - S. Zag'izg'on

POLVON

(Uyg'ur xalq ertagi)

Qadim zamonda bir polvon o'tgan ekan. U katta toshlarni bemalol bir qo'li bilan ko'tarib, o'ynar ekan. Polvon bilan kurashishga o'zga yurtlardan kelgan polvonlarning kuch-qudratini ko'rgach, dami ichiga tushib, qaytib ketishar ekan. Unga sari polvonning dimog'i shishib, hech kimni nazar-pisand qilmay qo'yibdi, hatto kunlarning birida: "Agar yerning tutqichi bo'lsa, uni bir qo'llab aylantirib tashlardim", deb manmanlik qilibdi. Uning gapi og'izdan-og'izga o'tib, hammaning qulog'iga yetibdi.

Ba'zi polvonlar afsuslanib bosh chayqashsa, ba'zilari shunday bo'lishi ham mumkin, degan o'yg'a borishibdi.

Polvon esa borgan sari odamlarga zo'ravonlik

1

TOYCHOG'IM

Hoy, jajji toychog'im,
Ko'zlari munchog'im,
Kel, ochay quchog'im.
Sen menga yo'ldosh.
Yunglaring ko'p mayin,
Tarayin kun sayin,
Ko'k beda berayin,
Ye, ko'tarmay bosh.
Naslingdir tulpor zot,
Bo'lasan chopqir ot,
Bizlarga zo'r qanot,
Sen hozircha yosh.

TURNALAR

Turnalar, hoy turnalar,
Pastlab uchingiz,
Bizning ko'l va daryolar,
Bag'rin quchingiz.
Hammani xursand qilib,
Keldingiz shu choq,
Ko'kimizga tizilib,
Yozing arg'imchoq.
Yayrab-yayrab uchingiz,
Osmonni bo'ylab.
Qo'rqmay yerga tushingiz,
Sayrab, kuylab,
Bizlar ko'l, dengizlarni
Etdik ko'p obod,
Siz ham tushunib bizlarni,
Qiling juda shod.

qiladigan, ko'ngli tusagan ishdan qaytmaydigan muttaham bo'lib ketibdi. U hatto biron joyga sayohatga borsa, podshoning qizini o'ziga hamroh qilib olar, podsho e'tiroz bildirsa, po'pisa qilib qo'rqitar ekan. Kunlarning birida polvon navbatdagi sayru sayohatdan qaytib kelayotsa, tog' etagida o'tirgan oppoq soqolli cholga duch kelibdi.

Mo'ysafid har qancha urinmasin, kichkinagina qutini egarga ololmay halak ekan. Polvon yaqin kelgach, mo'ysafid:

— O'g'lim, seni polvon deb eshitaman. Iltimos, mana shu qutini otga ortib ber, — debdi.

Polvon chohning nochorligini mazax qilib, miyig'ida kulib qo'yibdi-da, qutini jimjilog'i bilan ko'tarmoqchi bo'libdi, lekin joyidan qimirlatolmabdi. Polvon ajablanib, qutini bir qo'llab ko'tarishga urinibdi. Lekin siljita olmabdi. Polvonning battar hayrati oshib, ikki qo'llab yopishibdi. Lekin kichkinagina quti amriga

2

bo'ysunmabdi. Polvon goh yelkasi bilan tutib, goh quchoqlab harchand urinmasin, quti yarim enlik ham siljimabdi. Qaro terga tushib ketgan polvon bor kuchini, bor mahoratini ishga solsa ham, qo'lidan hech narsa kelmabdi. Uni kuzatib turgan mo'ysafid:

— Polvonman, deb ko'krak kerib, hammaga zo'ravonlik qilib yurarding, bitta qutini ko'tarishga ham chog'ing kelmas ekan-ku, — debdi.

Polvon nima qilishini bilmay til tishlab qolibdi.

— Sen o'zingga ato etilgan kuch-quvvatni yaxshilikka sarflab, odamlarning xizmatiga kamarbasta bo'lmading. Bundan buyon sichqondan boshqa narsaga kuchi yetmaydigan yapaloqtoshga aylanib qol, — deya duo qilibdi mo'ysafid.

Polvon shu zahoti yapaloqtoshga aylanib qolibdi. Haligacha kunduzi odamlarning ko'ziga ko'rinishga uyalib, faqatgina kechasi inidan chiqib, sichqon ovlari ekan.

3

Kimki befoyda

umrin o'tkazdi,

Hech narsa olmasdan,
oltin ketkazdi.

Sa'diy SHEROZIY

Kim hunarni desa,

u dono bo'lur,

Nodonlar qudrat deb
boylikni bilur.

Abdurahmon JOMIY

DONOLAR BISOTIDAN

Hunarsizlardan

uzoq-uzoq ket,

Mardlar kabi sen

hunar talab et.

Xisrav DEHLAVIY

Hech kimga yalinmas

hunarli inson,

Rizqin o'z bog'idan

topadi bog'bon.

Sayido NASAFIY

Kishiga faqat hunar

Iqbol eshigin ochar.

Abdulqodir BEDIL

TOPISHMOQLAR

1. Oqqina tuya kulga cho'kar

(elak)

2. Belini bog'lab uy o'rtasida
o'ynar

(supurgi)

3. Yotsa turmas,
Tursa yotmas

(qop)

4. G'ishim yo'lda yo'rg'alar
Yurgan yo'li oqarar

(sovun)

5. Ikki singil
Og'ir yengil

(tarozi)

Қиз кутубхонадан чиқиб келди ва Стивенга қиё боқмай, Крэнлининг эгилиб берган саломига жавоб қилди. Бу қанақаси? Крэнлига нима бўлди? Крэнлининг ёноқлари қизаргандай кўринди, ёки унга шундай туюлдимикан? Балки бу Темплнинг гаплари таъсиридандир? Аллақачон қоронғу тушиб қолган эди. У яхшилаб қарай олмади.

Дўстининг бепарволиги, лоқайдлиги, Стивеннинг жўшқин, телба-тескари гапларини шартта бўлиб ташлайдиган кўпол танбехлари, қутилмаганда ташланиб қолишларининг сабаби балки бу ёқдадир? Шундай пайтларда Стивен ундан гина қилмас, кечириб кетаверарди, ахир, унинг ўзида ҳам шундай кўрслик бор эди-да. Бир кун ичкерун ўрмонда, Малахайд яқинида, ибодат қилиш учун, кимдир бировдан сўраб миниб келган шалоқ велосипеддан тушганини эслади. У дуога кўлларини кўтарди ва жазавага тушиб, нигоҳини ўрмоннинг қалин қоронғи жойига қадаб, ўзининг муқаддас даргоҳда ва муборақ бир дамда турганини ҳис этиб, ибодат қила бошлади. Қоронғи йўлнинг муқолишида икки полициячининг қораси кўринганда эса, у ибодат қилишдан тўхтади ва кўпчиликка ёқиб қолган бир томошада куйланадиган мусиқани баланд товушда хуштак қилиб чалди.

У қўлидаги тол хивичининг пўсти арчилган учи билан устунга тикиллатиб ура бошлади. Эҳтимол, Крэнли уни эшитмагандир? Майли, у кутади. Уларнинг гапи бир зум тўхтаб қолди, кейин яна тепадаги деразадан секин пичирлаган овозлар эшитилди. Бироқ атроф жим-жит эди, у маҳлиё бўлиб парвозини кузатган қалдирғочлар ҳам аллақачон уйкуга кетишган.

Қиз қоронғига сингиб, ғойиб бўлди. Шундан сўнг атрофга жимлик чўкди, фақат тепадан узук-юлук пичирлаган товуш келарди. Кейин бу тугуриқсиз гап-сўзлар ҳам тинчиди. Ерга зим-зиё қоронғулик тушди.

“Зулмат тушар осмон қаъридан”...¹

Милтиллаган, нимжон шуъладай озурда севинч туйғуси мисоли эльфнинг² сеҳрли галасидай пирпираб уни чулғаб олди. Бу нимадан? Қизнинг оқшом ҳавосида кўнгилга ғам-алам солиб кетганиданми ёки қайғули-қора ундошларга уйғун, уднинг шаршарадай қуюлувчи оҳангига монанд майин жарангдор оҳангли шеър сатрининг таъсириданмикан?

У саф тортган устунларни ёқалаб, тобора қуюқлашиб бораётган тарафга секин қадам ташлаб, ортида қолган талабалардан ўзининг хаёл-

парастлигини яшириш учун хивич билан тош плиталарга тикиллатиб уриб бораркан, Дауленд, Берд ва Нэш яшаб ўтишган асрни³ кўз олдига келтирди.

Пинхона майллар зулматида очиладиган кўзлар, тонг ёғдусини тўсадиган кўзлар. Уларнинг хуморланиб қарашида суқланиб ноз-карашма қилишдан ортиқ яна қандай маъно бор? Бу кўзларнинг ялтираб турадиган шуъласи-чи — бу ландшафт Стюартнинг қасридаги оқава зовурга йиғилиб қолган нажас шуъласи эмасми? У хаёлан, хотира тили билан хушбўй винони татиб кўрди, мағрур товуснинг назокатли ҳаракатларидаги майин, нафис мусиқани илғади, хотира кўзи билан эса Ковент-Гарден⁵ пешайвонидаги кўнгилчан хонимларни, уларнинг жозибали, маккорона ҳимарилган лабларини, майхоналарда кўлдан кўлга ўтиб юрадиган, жазманлари бағрига ётилишга шай чўтир юзли қизларни, ёш жувонларни кўрди. Тасавурида пайдо бўлган бундай манзараларда жонлан-

ган эди. Энсасининг териси кичиши унинг қазабини кўзгади. Яхши кийинмаган, яхши еб-ичмаган, бит босган тананинг ҳаёти беихтиёр унинг руҳини чўқтирди ва қоронғуда кўзига тепадан тушаётган битларнинг мўрт, ялтироқ таначалари кўринди. Осмон қаъридан тушаётган, ахир, тун зулмати эмас-ку. Ёруғлик-ку.

“Нур ёғилар осмон қаъридан”...

У ҳатто Нэшнинг сатрини тўғри эслай олмади. Қизни эслаганда кўз олдига келтирган барча қиёфалар рўё эди. Унинг тасавурини сирка босиб кетди. Унинг фикрлари — бадбин ўй-хаёллардан пайдо бўлган битлар.

У ортга бурилиб, қатор тизилган устунларни ёқалаб талабалар томон юрди. Билганини қилсин! Жин урсин! Яхши кўрмаса кўрмас! Бирор-бир кўкрагида ёли бор, тоза-озода, ҳар кун эрталаб ювиб-таранадиган спортчини топар ўзига! Баттар бўлсин!

жирни калтабақай талабанинг оғзига тутиб, ейишни таклиф қилган бўлди.

Калтабақай рад этди, бироқ ўзининг гапга чечанлигидан ўзича ғурурланиб, хиринглаб ва шамсиясини тўқиллатиб, жиддий оҳангда сўради:

— Бун қандай тушунса бўлади?..

У тўхтаб, ярми тишланган анжирни кўрсатиб, баланд овозда кўшиб кўйди:

— Мен бун назарда тутаяпман.

— Ҳа-да! — яна пинғиллаб кўйди Крэнли.

— Бун, — деди калтабақай, — ipso factum⁷ ёки қандайдир қочирик деб тушуниш керакми?

Диксон, суҳбатдошларидан четлашиб, ундан сўради:

— Глинн, сени Гоггинс кутиб ўтирганди. У сен билан Мойнихенни қидириб “Адельфи”га⁸ кетди. Бунинг ичида нима бор? — сўради у Глинн кўлтиғига қистириб олган папкани уриб.

— Имтиҳонга керак нарсалар, — жавоб қилди Глинн. — Мен уларни ҳар ой имтиҳон қиламан, бераётган дарсларимнинг натижасини кўриб боришим керак.

Шундай деб унинг ўзи ҳам папкани уриб кўйди, секин томоғини қириб, кулимсиради.

— Дарс берармиш! — гапга кўпол аралашди Крэнли. — Шўрлик ялангоёқ болалар, улар сендай ярамас маймундан дарс ўқиб ким бўларди. Уларга ўзинг раҳм қил, илоҳим!

(Давоми бор.)

Изоҳлар:

1. Инглиз шоири Томас Нэшнинг (1567-1601) “Вабо пайтидаги ибодат” шеърининг Стивен томонидан бузиб айтилган сатри.

2. Эльф — скандинав афсоналарида кишиларга яхшилик қиладиган жуда митти осмон махлуқи.

3. Дауленд, Берд, Нэш асри — инглиз Уйғониш даври. Жон Дауленд (1563-1626) ва Уильям Берд (1543-1623) — бу даврнинг машҳур композитор ва соҳнадалари.

4. Яков I Стюарт (1566 йилда туғилган) — Англия ва Ирландия қироли. Унинг ҳуқуқронлик қилган даврини (1603-1625) Уйғониш даврининг сўниши билан боғлашади. Жойс бу қиролини, қатъиятсизлик билан сиёсат юргизгани учун “ландавур” деб атади.

5. Ковент-Гарден — Лондондаги мева, сабзавот ва гул бозори жойлашган катта майдон. Кейинчалик бу жой, 1732 йили опера театри қурилгач, машҳур бўлиб кетган.

6. Корнелий а Лапиде (1567-1637) — католик руҳоний, иезуит, Инжилнинг шарҳловчиси.

7. Сўзма-сўз: шунинг ўзи (лотинча).

8. “Адельфи” — Дублиндаги меҳмонхона.

Жеймс Жойс

МУСАВВИРНИНГ ЁШЛИКДАГИ ШАМОЙИЛИ

Роман

ган қиёфалар унга ҳузур бағишламади. Уларда қандайдир қонни жўштирадиган сеҳр бор, бироқ қизнинг қиёфаси бошқача, уларга ҳеч ҳам ўхшамайди, яқинига ҳам йўламайди. У ҳақда бундай хаёлларга бориш ножоз. Ҳозир у бундай хаёлларга бораётгани ҳам йўқ. Демак, унинг ўйлари ўзига бўйсунмас экан-да? Эски гап-сўзлар, хаёллар худди Крэнли суддай оппоқ тишлари орасидан кавлаб оладиган анжир донидай бир оз бадбўй, бир оз хуштаъм.

Ҳозир қиз шаҳар бўйлаб юриб, уйига бораётир. У қизни кучган пайтдаги муаттар хидни аввалига ғира-шира, кейин эса кучлироқ ҳис этди. Ўзига таниш бўлган ёқимли ҳаяжон вужудини чулғади. Ҳа, бу қизнинг баданидан таралган бўй: ҳаяжонга солғувчи, зориктирувчи муаттар бўй; унинг шеърларида сирли оҳангларга кўмиб ташланган илиқ бадан; кўзга кўринмас, хушбўй хидга ва муаттар шабнамга тўйинган майин кўйлак.

У энсасида ғимирлаётган битни сезиб қолди; катта, кўрсаткич бармоғини қайтарма ёқасининг ичига чаққон тикиб, уни ушлади, бир дақиқа бармоғининг учи билан унинг мулойим, мўртгина, гуруч дончасидай таначасини эзғалади ва ўлган ёки ўлмаганини билмай, отиб юборди. Хаёлига Корнелий а Лапиде⁶нинг ғаройиб гапи келди; унда бит одам баданидан чиққан тердан пайдо бўлади, уни тангри бошқа барча жонзотлар билан бирга олтинчи кунда яратмаган, дейил-

Крэнли чўнтагидан яна бит та қуритилган анжирни олиб, аста-секин, қарсиллатиб чайнай бошлади. Темпл уйқусираган кўзларига шапкасини тушириб, устунга суяниб мудраб ўтирарди. Бинодан кўлтиғига чарм папка қистириб олган бир калтабақай йигит чиқиб келди. У пошналарини ва қўлидаги шамсиясининг темир учини тош плиталарга тақиллатиб уриб, тўдалашиб турган талабалар томон юрди. Салом берган бўлиб, шамсияни кўтарди ва ҳаммага қарата деди:

— Хайрли кеч, жентелменлар.

Кейин шамсиянинг учи билан тош плиталарга тўқиллатиб уриб, хиринглаб кулди, унинг боши бир оз асабий қалтирарди. Ўзларича ирланд тилида берилиб гаплашаётган захил юзли бўйчан талаба, Диксон ва О’Кифф унга эътибор қилишмади. Бун пайқаб, у Крэнлига бурилиб, деди:

— Хайрли кеч, ҳой жаноб!

Шундай деб у шамсиясини кўтариб Крэнлига ишора қилди ва яна хиринглади. Ҳали ҳам анжир чайнаб ўтирган Крэнли, оғзини чапиллатиб, бакириб деди:

— Хайрли дейсанми? Ҳа, ёмонмас.

Калтабақай талаба унга диққат билан қаради ва секин, гина қилгандай шамсиясини сермади.

— Менимча, — деди у, — сен, ҳарқалай, ўз-ўзидан аён нарсани илғашни ихтиёр этдинг.

— Ҳа-да! — жавоб қилди Крэнли ва ярми тишланган ан-

ТАЪЛИМ: СИФАТ УЧУН КУРАШ

1990 йилларга келиб, Ер юзасининг турли минтақаларида жойлашган мамлакатлар томонидан “таълим сифатини янги босқичга кўтариш” шиори остида қилинган саъй-ҳаракатлар қутилган натижани бермади. Шу боис БМТ ташаббуси билан “Таълим ҳамма учун” мавзусида Бутунжаҳон конференцияси ўтказилди. Унинг асосий мақсади 1978 йилда Олма-ота шаҳрида ўтказилган конференциянинг амалий натижаларига ушбу йўналишда ҳам қайта эришишдан иборат эди. Бутунжаҳон конференцияси Таиланднинг Джомтён шаҳрида ўз ишини олиб борди ва “Таълим ҳамма учун” йўналишидаги ишда асосий эътиборни дунёдаги энг камбағал кишиларнинг таълим олиш имкониятларини оширишга қаратди. Айнан шу конференцияда иштирокчилар томонидан таълимга эътибор — қашшоқликка қарши курашиш, аёллар ҳуқуқларини ҳимоя этиш, инсон ҳуқуқлари ва демократиянинг сақланиши, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва аҳоли сонининг кескин ошиб кетишидан сақланишнинг энг муҳим воситаси эканлиги эътироф этилди. Бу эътироф ўз навбатида ривожланган мамлакатлар томонидан ҳам тан олинди ва бу давлатлар 1996 йилга келиб зиммаларига 2015 йилга қадар ривожланаётган мамлакатларда 100 % бошланғич умумтаълим берилишини таъминлаш учун мунтазам ёрдамлашиш мажбуриятини олдилар.

Джомтён конференциясидан сўнг ЮНЕСКО томонидан 6 йўналишда иш олиб бориш белгилаб олинди:

1. Болалар, айниқса, ижтимоий муҳофазага муҳтож оила болаларига ёрдамни кенгайтириш;

2. 2000 йилгача бошланғич таълим олиш имкониятини барча учун яратиш ишини ниҳоясига етказиш;

3. Маълум ёшгача (масалан, 14 ёш. 80 %) бўлганларнинг таълимга жалб этилишини юқори даражага кўтариш;

4. 2000 йилгача маълумотсизлар сонини тенг ярмига қисқартиришга эришиш;

5. Базавий таълимни кенгайтириш ҳамда ёшлар ва катталар учун касбий (профессионал) тайёргарлик учун шароит яратиш;

6. Яхши яшаш ва қатъий ривожланиш учун билимлар, кўникма, малакаларнинг кенг миқёсда тарқалишига эришиш. Шундай қилиб, конференция давомида 100 дан зиёд давлатлар таълим таракқиёт омили эканлигини ҳис қилган ҳолда, таълим-тарбия соҳасидаги ўз стратегиялари, уни амалга ошириш механизмларини ишлаб чиқдилар.

ЮНЕСКОнинг “Таълим” ахборот журнали хабарлари асосида Ф. КАРИМОВ тайёрлади

(Давоми. Боши газетамизнинг ўтган сонларида.)

ЕР
ЮЗИДА

Нефтни экспортга чиқарувчи мамлакатлар ташкилоти (ОПЕК) Венадаги сессиясида ушбу углеводородли хом ашёнинг кунлик казиб чиқарилишини яна 800 минг баррелга оширилиши ҳақидаги қарори-

ни қабул қилди. Шундай қилиб, ҳар кунги нефть чиқариш 3 фоизга ошиб, 26,2 миллион баррелга етди. Бундан мақсад — дунёдаги 1 баррел (159 литр) нефть нархини 35 доллардан 22-28 долларга тушириш.

Мексика савдо-сотиқ ва саноатни ривожлантириш ишлари вазирининг ўринбосари Рауль Рамос Терсеро Мехико яқинида номаълум вазиятда ўлдириб кетилди.

Афғонистон билан чегарадош Хуросон вилоятида бир ойнинг ўзидаяк 53 наркокуръер ўлдирилган ва 1281 нафари ҳибсга олинган. Эрон ҳуқуқни муҳофаза қилиш ташкилотлари шундай ҳисобот беришди.

Хитойда иммунодефицит вируси (ВИЧ) билан инфекцияланган кишилар сони 500 минг нафарга етди.

Деярли ярим миллион америкалик боланинг ё онаси, ё отаси қамоқ жазосини ўтамоқ-

да. Ушбу маълумотларни чоп эта туриб, АҚШ адлия вазирлиги 1991 йилдан буён онаси озодликдан маҳрум қилинган болалар сони 60 фоизга ошганлигини қайд этади.

Ўтган ярим йилда Россиянинг четга сотган курол-яроғлари нархи 8 миллиард долларни ташкил этди.

Америка жосус-сунъий йўлдошидан олинган маълумотларга кўра, Исроил 200 та атом бомбасига эга.

45 ГРАММЛИ
МЎЪЖИЗА

Япониянинг "Ниппон телеграф энд телефон корп" электрон фирмаси техниканинг навбатдаги мўъжизаси — кўл соатиға ўрнатилган радиотелефон яратди. Ушбу алоқа қурилмаси шу даражада кичикки, ҳатто унда рақам териш учун хизмат қилувчи тугмачаларга ҳам жой етмади. Лекин зехни ўткир японлар бунинг иложини ҳам топишди: улар радиотелефонга овоз орқали рақам териш дастурини киритдилар. Яқин кунларда сотувга қўйилиши мўлжалланган ушбу ихтиронинг оғирлиги атиги 45 граммни ташкил этади (солиштириш учун: буғунги кунда "Моторола" радиотелефонининг энг енгил вазнли модели 110 граммни ташкил этади, бундан ўн йиллар бурун ишлаб чиқилган илк уяли алоқа телефони эса 5(!) кило тош босарди). Радиотелефон-соат ишлаб чиқарувчилари ушбу техника сотувга қўйилгунга қадар унга видеотелефон ва электрон доктор ўрнатилишини эҳтимол қилмоқдалар.

НОРЖИЛ МОЙИДАН ЁНИЛАҒИ

Яқинда Дан Этерингтон исмли австралиялик олим норжил (кокос) ёнғоғининг мойини сиқиб чиқарувчи жўн ва қулай пресс аппаратини ихтиро этди. Ва ҳозирги вақтга асосан атир-упалар тайёрлаш учун қўлланиб келаётган норжил мойига йирик автомобиль ишлаб чиқарувчи фирмалар жиддий эътибор қаратдилар. Гап шундаки, Ердаги нефть захиралари тахминан етмиш йилга етар экан ва автомобил-созлик соҳасида фаолият юритувчилар ҳозирданоқ бензин ўрнини босувчи ёнилғи қидирмоқдалар. Бунда уларга худо марҳаматини аямади, десак янглишмаймиз.

Ўзингиз ўйлаб кўринг: бир норжил ёнғоғи юз грамм мой беради, бу эса дизель двигателли автомобилнинг бир километр йўл босишига етади. "Хомашё" — норжил ёнғоғи захирасидан хавотир олмаса ҳам бўлади. Фарбий Самоадаги биргина Вайлима оролида ҳар йили эллик мингдан ортиқ норжил ёнғоғи пишиб етилади, дунёда эса бундай оролларнинг адоғи йўқ. Ҳозирча эса норжил ёнилғисида юрвчи машиналарни оддий бензин етказилиши қимматга тушади-ган Австралиянинг сертоғ оролли туманларида учратиш мумкин.

Жимжилокдан оққан бир томчи қон кумуш идишдаги қандайдир суюқликка аралашиб, ҳар хил шаклларни ҳосил қила бошлайди. Аввалига бинафша ва лола шакли пайдо бўлади (бинафша Жозефинанинг севимли гули эди), сўнг — нилуфарлар ва тожлар. "Сенга императорнинг рафикаси бўлиш насиб этади!", дейди ниҳоят чарчаган башоратчи.

Икки аёл гарангсиз салонни тарк этишади. Кетаётиб, Жозефинанинг кўзи меҳмонхонанинг энг қоронғу бурчагида ўз навбатини

возимни эгаллайсиз, сўнг сизга тож кийдиришади, қирқ ёшингизгача сиз машҳурлик шохсупасида бўласиз, қудратингиз чексиз бўлади, лекин юқорида тилга олинган ёшга тўлгач, сиз ёрингизни Худонинг ўзи сизга юборганини ёддан чиқарасиз ва уни тарк этасиз. Мана шу ҳодиса сизнинг сўнишингиз йўлидаги биринчи қадам бўлади. Сиз азоб-укубатларда қийналиб, ёлғизликдан ўласиз, барча яқинларингиз эса сиздан юз ўғиршади".

"Жин урсин, негаям бу ерга

лари, бироқ дор сиртмоғида ҳаётлари якун топиши башорат қилинганди. Фақат Михаил Лунинагина ушбу фожевали қисматдан қочиш насиб этган.

Мария Ленорман ўз ҳаёти нима билан тугагини биларди: у олов ва сув балосини бошдан кечириб, сўнг номаълум шахс томонидан ўлдирилиши керак эди. Шундай бўлди ҳам. Унинг салониға ўт қўйишади. Сўнг башоратчи ўтирган қайиқ тўнкарилиб, Сенада чўкиб кетади. Мария мўъжиза билан тирик қолади: унинг кор-

НАПОЛЕОН ТАҚДИРИНИ
БАШОРАТ ҚИЛГАН АЁЛ

кутиб турган олифтага тушади. "Салондаги биринчи нотаниш кимсани кўрибқ юрагим дуқилаб, севиб қолишимга сал қолаёзди-ку, императорнинг рафикаси бўлармишман-а", мулойим кулимсиради Богарне.

Қоронғу бурчада турган кимса башоратчининг хонасига қадам қўймасданоқ, Мария уни "Мана, менинг ҳукмроним ҳам келди", дея кутиб олди ва сўзини давом эттирди: "Сизнинг никоҳингиз ўқиб бўлинган ҳисоб, сизларнинг фақат учрашингиз қолди, холос. Сиз олти юқори ла-

келдим, сўкинарди артиллерия зобити Наполеон Бонапарт. — Бу ерни елкамнинг чуқури кўрсин". Бонапарт кечаси билан башорат салоида кўрган ўша аёлни ўйлаб чиқади. Кўп ўтмай, у қора соч-ли, яноғида холи бор Жозефинани учратиб, турмуш қуради, сўнг император бўлади.

1814 йили рус қўшинлари Парижга кириб боришади. Уларнинг кўпчилиги ҳам ғаройиб кароматчи ҳақида эшитишганди, лекин санокли одамларгина унинг олдиға боришга жазм этишарди. Ана шулар орасида Михаил Лунина, Кондратий Рилеев ва Сергей Муравьев-Апостол бор эди. Уларнинг ҳаммасига машҳур бўлиш-

сети (белни хипча қилиш учун ичдан кийиладиган кенг белбоғ) оқиб келаётган тўсинга илиниб қолади. Бир неча соатдан сўнг қийналиб, сув ютиб ўлай деб турган аёлни денгизчилар чиқариб олишади. 1843 йили эса, кўча тўполонлари пайтида Мария Анна Аделаида Ленорманни ҳалигача номаълум бир ёш йигит бўғиб ўлдиради.

Бутун ҳаёти давомида Мария ўзининг ташрифчилари ва уларнинг тақдир башоратлари ҳақидаги тўла-тўқис маълумотларни кундаликлариға ёзиб борган. Ушбу кундаликлар қимматли тарих манбаларидан бириға айланган.

(Охири. Боши газетамизининг ўтган шанба сониде.)

"АСПИРО" —
"АСПИРАНТ" ДЕГАНИ

Илгари замонларда олимларнинг шоғирдлари ўз олдилариға грекча "аспирон", яъни "интиламан" деган шиор қўйганлар. Улар олам сирларини чуқурроқ билиб олиш мақсадида ўз устозларидан мумкин қадар кўпроқ билим олишга интилишган.

"Аспирант" атамаси ана шу "аспиро" сўзидан олинган бўлиб, ҳозирда ҳам "билим эгаллашга интилиш" маъносини билдиради.

Қадим римликларда тоға кийиб юриш расм бўлган. Тоға дегани жун матодан тикилган рангдор ёпинғичдир. Сена-

торлар ва чавандозлар қизил хошияли тоға кийганлар.

Бирон мансабга ўтиш ҳаракати бўлган шахслар эса бу либоснинг тоға-кандида деб аталадиган басавлат сидирға оқ хилини кийиб юришган. "Фалон фанлар номзоди" деган унвон, яъни фан доктори бўладиган кишининг унвони шундан келиб чиққан.

АВТОМАШИНАГА
ҚЎЙИЛГАН
БИРИНЧИ НОМЕР

Автомашиналарға номер қўйишни биринчи бўлиб бошлаган киши берлинлик савдогар Рудольф Герцог

эди. У 1901 йилнинг ёзида ўз автомобилиға ИА1 белгисини осиб қўяди.

Бу номернинг тарихи қизик. Рудольфнинг ёши улғайиб қолган бўлса-да, хотини анча ёш бўлиб, уни жуда севарди. Шунинг учун савдогар автомобилни унинг номи билан ИА деб, яъни Иоганна Анкер, деб атади. 1 номери эса Рудольфнинг биринчи ва охириги севгисини билдирса керак.

ХАЙДОВЧИЛИК
ГУВОҲНОМАСИ

Биринчи автомобиль пайдо бўлганда, қодир кишиларгина сотиб оларди. Чунки Германияда автомобили бор кишиларға катта миқдорда солиқ

солингандан кейингина гувоҳнома берилар эди.

Лекин хайдовчиларнинг нўноқлиги туфайли тез-тез кўнгилсиз воқеалар рўй бера бошлади. Шунда Германияда чиқадиган журналлардан бири ажойиб бир таклиф киритди. Бу таклифға кўра, полиция машина эгасига гувоҳнома беришдан олдин унинг машина ҳайдашни билиш-билмаслигини текшириб кўриши керак эди.

Дунёда биринчи хайдовчилик гувоҳномаси Германияда 1910 йилдан бошлаб жорий этилган.

А.АЛИЕВ тайёрлади.

КОМПЬЮТЕР
ВОСВОСИ

Гумбольдт номидаги Берлин университети психологлари наркоманиянинг янги кўринишини аниқлашди. Бу касалликка Интернет - мутелик дея ном берилди. Унга қуйидагилар киради: тафаккур фаолияти доирасининг торайиши, ўз компьютерини доимий равишда замонавийлаштиришға ғайритабиий уришлар ва фақатгина электрон журналларни ўқиш. Бундан ташқари, ушбу ташхисға эга бўлган киши доимо таҳликада юради, ўта асабий бўлади. Компьютер восвосига йўлиққан кишиларда ўз ишиға бўлган қизиқиш йўқолади, тез-тез оиласида ва дўстлари билан тушунмовчиликлар юз беради.

Хориж матбуоти хабарлари асосида Жамшид САЪДИНОВ тайёрлади.

Бир ош қошиқ асал олинг. Уни икки стакан сувда обдон аралаштиринг. Тайёр бўлган асалли сувда юзингизни шошмасдан ювинг. Сўнг совуқ сувда чаясиз. Бу муолажадан сўнг кайфиятингиз кўтарилиб, юз териси майин тортади.

Мураккаб бўлмаган усул-

КЎЗТУ ОЛДИДАТИ АЁЛ

лардан яна бирини тавсия эта-миз. Суюқ асал олиб, юз ва бўйин терисига суртилади. Аччиқ дамланган чойни совутиб, унга ҳўлланган пахта бўлагини соласиз. Кейин кўзингизни юмиб қовоқларингизга ушбу

пахтани қўйинг. Шундай ҳолатда 10-15 дақиқа ётиб дам олинг. Сўнг илиқ сувда чайиб юборинг. Муолажадан сўнг юз териси таниқлашиб, чеҳрангизга қизиллик югуради.

— тирноғингизни ҳаддан зиёд ўстирманг, бундай тирноқ ҳар қандай касбда ҳам ишлашингизга халал беради.
— Тирноқни ўткир металл асбоблар билан тозалашни одат қилманг. Тир-

ноқни тозалашда резина чўтка ёки ёғочдан ясалган тирноқ тозалагичдан фойдаланган маъқул.

— Қўлингиз кўп терласа, эман пўстлоғи дамламаси солинган идишга қўлларингизни ботириб турасиз, сўнг 2 фоизли са-лицил спирти билан арта-сиз.

КЎЗТА НАРДОЗ БЕРИШ

Агар кўзингиз чуқурроқ жойлашган бўлса, унинг атрофига ташқарисидан қалам тортиб бўяш шарт эмас. Яхши-си, қабогингизга оч тусли кўз бўёғи су-ринг. Қошни енгил бўяб, унга айлана шакл беринг. Агар кўзингиз юқори-роқ жойлашган бўлса икки хил кўз бўёғи-дан фойдаланганингиз маъқул: қабо-фингизга жигарранг, кулранг, нофар-мон(албатта ярашганини танлайсиз), тепароқ қисмига тўқ ранг тусли бўёқ суриб, қошни асл ҳолича қолдиринг. Қошу кўзлар бир-бирига ўта яқин бўлса-чи? Табиатнинг бу хатосини пар-доз билан тўғриланг. Яъни, қабоқнинг биринчи қавати чеккасига оч тусдаги, қабоқ ўртасидан қошгача тўқроқ ранг-даги, худди ўша рангдаги бўёқни кип-риклар тагидан тортиб кўз чеккасига суриш керак. Қошни шундай териш ке-ракки, кўз билан қош оралиғи кенг-роқ бўлсин.

У чекка бир шаҳарда дўкончи оиласида дунё-га келди. Ва Лондоннинг Даунинг кўчасида жойлашган 10-ўйнинг тўла-қонли бекасига айлан-ди. Мамлакат бош вази-ри даражасига кўтарил-ши учун Маргарет Тэт-черга отасининг бир неча маслаҳатлари, но-тиқлик санъати ва фа-қат ғалаба сари инти-лиши керак бўлди.

1979 йили Англия бош вазири лавозимига ўта-ётиб Маргарет Тэтчер "Менда бор ҳамда қўлим-дан келадиган барча нар-са учун отамдан мин-натдорман", деган эди. Маргаретдан бошқа одам унинг отаси Роберт-тснинг қўлига тушиб қолса борми, ўз ҳаёти-дан рози бўлиши жуда шубҳали кўринади. Май-ли, дўкончининг бир амаллаб кун кечир-ишию кўчадаги ноқулайликлар-га чидаса бўлар. Аммо коллежга ўқишга кир-гунига қадар ёш Маргарет дискоотека, ҳаттоки кино нумалигини билмай ўсди. Тақводор ота ўз қизини меҳнатга (у оила-вий дўконнинг омборхо-насида ишларди) ва ки-тоб ўқишга (у ҳар ҳафта иккитадан ки-

тоб ўқиб чиқиши керак эди) ўргатар эди. Қат-тиққўл ота ўз қизи қал-бига ўз устиди ишлашга иштиёқ тугдирарди. Робертс ҳеч қачон ва ҳеч қандай вазиятда "мен бунни қилолмайман" ва "бу жуда мушкул" каби сўзлар-ни тан олмас эди. Унинг "ўз онгингни, ўз ақлинг-ни ўзинг ярат", "бошқаларга ўхшамаган бўлишдан кўрқма", "оло-монни кетингдан эргаш-

тир, аммо ўзинг ҳеч қачон унинг кетидан эргашма" каби маслаҳатлари Марга-рет учун сиёсат эшикла-рини очиб берган калит вази-фасини ўтади.

Маргарет болалигига-ноқ ўзига ишонишга ўр-ганиб олди. У тўққиз ёшида мактабда уюштирилган шеър-ий кўрик-танловда ғолиб чиққанида, ўқитув-чилардан бири "Жуда омадлисизда, Маргарет" деганида, бунга бошланғич синф ўқувчиси жуда дадил равишда "Бу омад эмас,

балки хизмат эди", деган жавобни раво кўрган. Та-биатан баҳсларга мойил бўлган Маргарет ўз мак-таби мунозара гуруҳи-нинг доимий аъзоси бўлиб, доимо ноёб нотиқ-лик истеъдоди билан аж-ралиб турган. Маргарет нафақат баҳсларда, бал-ки бошқа соҳаларда ҳам етакчилиқни сақлаб ке-ларди. У мактаб хоккей

Mish-mishmi, yo...

лаб чиқариш билан шу-ғулланадиган фирмага ишга жойлашиб олди. Ле-кин унинг кимёгар сифа-тидаги фаолияти узоққа чўзилмади. Чунки Марга-рет сиёсатни кўзларди: университетда ўқиб юр-ган кезларидаёқ, у кон-серваторлар ассоциация-сига аъзо бўлган эди. Ва 23 ёшида Маргарет кон-серваторлар партияси-дан парламент аъзоси бўлишга қарор қилди.

Унинг бунга эришиш учун ҳеч қандай имкони-яти йўқ эди. Иккинчи-дан, у аёл киши эди. Аммо Маргарет кучга тўлган эркак киши бўлган тақдирда ҳам ба-рибир бу ҳеч нимани ҳал қилмасди. Маргарет ўз номзодини қўйган Дарт-форд ҳудудига лейбори-стлар партияси аксари-ят — 20 минг овозга эга эди. Аммо Маргарет ўз пластмассалари билан хайрлашиб, ишдан кет-ди ва сайловчиларга яқинроқ бўлиш мақсади-да Дортфордга кўчиб ўтди...

Шу тариқа унинг си-ёсий фаолиятлари бош-ланиб кетди.

жамоасининг энг ёш ка-питани бўлди. Тўрт йил-ни у лотин тилини ўр-ганишга бахшида этди. Окс-форднинг энг зўр аёллар коллежи бўлмиш Сомар-виль коллежиди ўқиш ва стипендия олиш учун Маргаретга яна тиним-сиз меҳнат қилиш керак бўлди. Умуман олганда олдида мақсад қилиб қўйган барча нарса каби 1974 йили кимё бўйича бакалаврлик даражасига кўтарилган Оксфорд Уни-верситети битирувчиси янги пластмассалар иш-

БОШ ВАЗИРНИНГ ЁШЛИГИ

Бир аёл танишим бир пақирча қатикни халтага солиб қўйган экан, уч литрча зардоб тулибди. Шунинг олиб чиқиб ҳовлига тукиб юборса буладими. — Тухтанг! Бунинг шифолиги бор, дейишимга ҳам қарамади. Тукмасдан олдин айтишим керак булган гапларни барибир айтдим:

— Сиз зардобнинг ажойиб неъматлигини билмас экансиз. У билан ақалли бош ювганингизда эди, сочларни тараганда тукилмайдиган буларди, оқ тушишидан ва кепакланишидан сақларди. Бунинг пича асал билан қайнатиб юзларингизни ювсангиз шурлаштирамасди, доғ туширмасди, ажинларингизни йўқотиб, зеболигингизни ортти-рар эди.

У: "Вой, нега бурунроқ тушунтирмадингиз", демокчи булдию айб узидалигини англаб индамади.

Уша аёлгина эмас, бошқалар ҳам зардобга бефарқ қарашади,

Қадимги пазандалигимизда ва табобатда зардобдан мана бундай фойдаланишган:

1.Зардобни сув урнида ишлатиб хамир қорилади ва нон ёпилади ёки хамиртуруш-сиз зардобли хамирдан чучвара, манти жил-ди ҳамда угра кесилади.

2.Гуруччи илиқ сувга ювиб юборилгач,

ЗАРДОБ ҲАҚИДА ЗАРУР ГАПЛАР

5-6 соат ивйтиб қўйилади, сўнгра мантиқас-қон лаппагига докага солинган гуруч қўйи-лади ва то юмшагунча буглаб пиширилади. Зардобни қозонга қўйиб пиёз ва сабзи со-линади ҳамда ёғлиқ гуштдан қийма солиб қайнатилади, пишгач ҳалиги гуруч қўши-лади. Қадимий мастава ана шундай тайёрла-нади.

3.Зардобнинг ҳар бир литрига бир ош қошиқ ҳисобида асал аралаштириб қайна-тилади, совитиб шишаларга қўйиб музлат-гичда сақланади ҳамда яхна ичимлик сифа-тида ёзда ичилади.

4.Жигилдон қайнаса, уч ҳўплам зардоб ичилади, бу усул безовталикни тақа-тақ қол-дирарди.

5.Қайнатиб совутилган зардобга янги гуштни ботириб қўйилса, бир неча кунгача айнимайди ва таъми янада яхшиланади.

6.2 литр зардобга 0,5 кило қуй гушти, 1 бош пиёз ва 2 дона шолғом солиб қайнат-ма шўрва тайёрлангчи, қандай ҳузур қилар экансиз.

7.Ярим литр зардобга 1 ош қошиғида сариёғ, пича мурч солиб қайнатинг ва қат-тиқ нон ботириб енг. Шамоллаганда яхши терлатади. Уралиб ётинг — бу яхши шифо.

8.Зардоб ачиб қолган бўлса, уни илтиб сочларни ва юзларни ювинг, фойдали була-ди.

9.Сут қайнаётганда (2 литр) 2 ош қоши-ғида қатик қўшиб юборсангиз, оқсил ивиб ажралади, уни сузиб олиб творог тайёрланг, зардобини эса қанд касали бор одамлар ич-син, кейин хурсанд булади. Шу мақсадда қатик зардобини қайнатиб ичса ҳам була-веради.

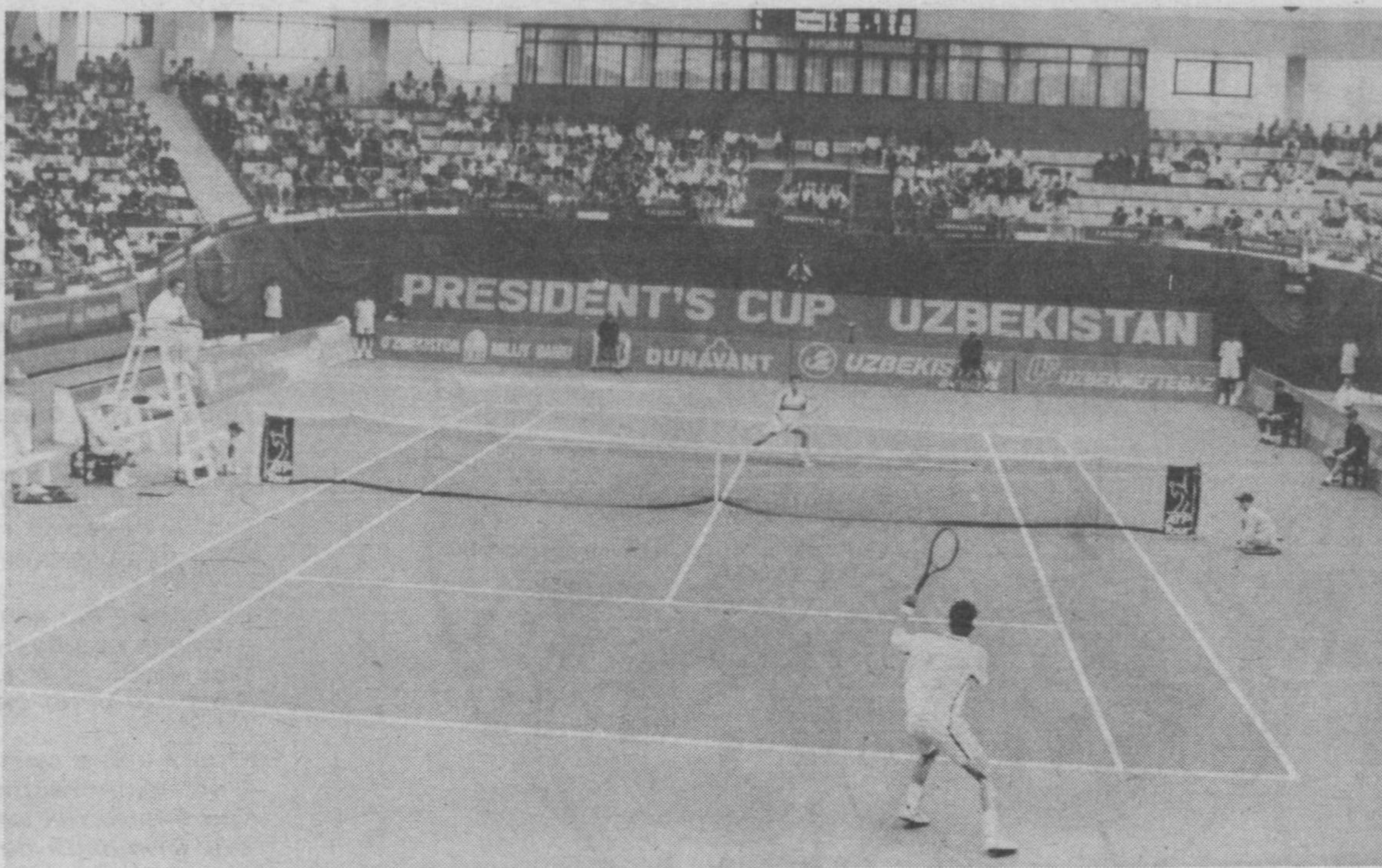
10. Сут фермаларида ва заводларда дво-рог тайёрлаганда куп зардоб тупланарди. Шундан 40-50 литрини олиб қўйиб қайна-тиб ваннага қўйиб ётилса, бел ва бугинлар-нинг огригига шифо булади ҳамда киши узини гоят бардам ҳис қилади.

Сариқ сув туғрисида зарур гаплар мана шулардан иборат эди. Лекин ҳалиги аёл уч литрча зардобни тукиб юборганига ҳали-хануз ачинаман.

"Қизиқарли пазандачилик" китобидан олинди.

"Юнусобод" кортларида ўтаётган "Президент кубоги — 2000" турнири қизгин паллага кирди. АТР-Tour таснифидаги бу мусобақа жаҳон теннис юлдузлари томонидан юксак қадрланаётгани ҳам бежиз эмас. Нафақат ғолиб, балки иштирокчиларнинг барчаси ҳам ушбу нуфузли турнирдан ҳам моддий, ҳам маънавий

МАРАТ ОРЗУСИГА ЭРИШАРМИКАН?

жиҳатдан манфаатдор. Биргина мисол. Америка очик чемпионатида россиялик Марат Сафиннинг жаҳоннинг биринчи ракеткаси П.Самprasни финалда мағлуб этиши ва у ердан тўғри Ўзбекистонга йўл олиши ушбу турнирнинг теннисчилар учун нақадар аҳамият касб этиб улгурганидан дарак беради. Бугун кортларда ярим финалга йўланма олган ракетка усталаригина қолган. Асосий турда қатнашиш имкониятига эга бўлган ягона вакилимиз Олег Огородов дастлабки учрашувни ҳали катта муваффақият гаштини суриб турган М.Сафин билан ўтказиб икки сетда 6/4, 6/4 ҳисобида бой берди.

Кеча якунланган чорак финал мусобақалари якунига кўра, минглаб ўзбекистонлик мухлисларга эга бўлган Е.Кафельников бу йил ҳам кўзлаган маррага етолмади. Италиялик Д.Зангунетти билан бўлган учрашувда ютқазиб қўйди.

Турнир кўпчилилик мухлислар учун ҳам, иштирокчи теннисчилар учун ҳам кутилмаган натижаларга бой бўлаётгани билан ҳам янада қизиқарли кечмоқда. Деярли ҳар бир учрашув зал тўла томошабинлар олқишлари остида бўлиб ўтмоқда.

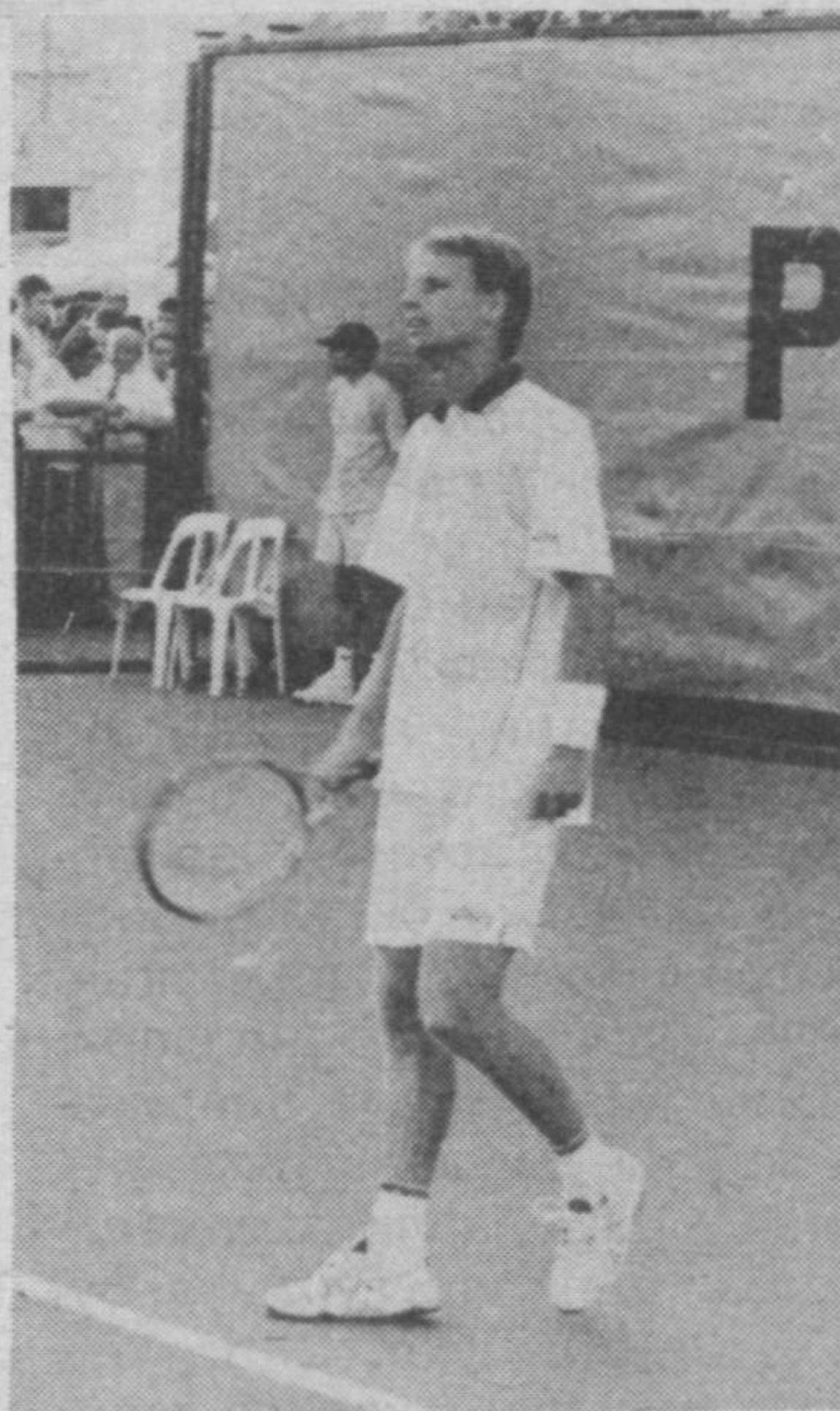
Ана шундай кутилмаган натижалар билан якунланган учрашувларнинг айримлари билан танишинг:

Ж.Голмард (Франция) — М.Южный (Россия) —

6/4, 6/0; Ж.Эрлич (Исроил) — Ж.Боутер (Франция) — 4/6, 4/6; Г.Руседский (Англия) — А.Стояров (Россия) — 7/6(6), 3/6, 5/7; А.Дипуис (Франция) — Ж.Бастл (Швейцария) — 3/6, 6/3, 4/6.

"Юнусобод" бугунгача нафақат катта теннис мусобақалари, балки эндигина кўлига ракетка тутиб майдонда ўзини-ўзи бошқариб қолган болакайларнинг ҳам катта байрамгоҳига айланди. Турнир ташкилотчилари томонидан уюштирилаётган сова-саломлару мукофотлар кичкинтойларга бир олам қувончу шодлик бағишламоқда. Бундай рағбат уларни юксакларга чорлайди, шубҳасиз.

Дарвоқе, "Президент кубоги — 2000" турнирининг бу йилги 1-ракамли иштирокчиси россиялик М.Сафин ҳақида икки оғиз сўз. Марат Тошкентдаги ушбу нуфузли турнирга Америка очик чемпионатидан тўғри учиб келган куни журналистларнинг — "Сидней — 2000" мусобақаларига жиддийроқ тайёрланишга бу турнир ҳалал бермайдими? — деган саволига қуйидагича жавоб берди: — Мен айна пайтда яхши формадаман. Бундай пайтда ўз рейтингимни, қолаверса, бошқа имкониятларимни ошириш учун ушбу турнир катта аҳамиятга эга. Бундан та-

шқари, Ўзбекистон кортларида менинг ҳам мухлисларим борлигига ишонаман.

Уларнинг менга бўлган ишончларини бу йилги турнирда оқлаш менинг орзуим.

Ҳа, турнир ҳар бир иштирокчини ўзига хос жиҳатлари билан мафтун этган. Мусобақаларнинг жозибаси ҳам, нуфузи ҳам шундан бўлса, не ажаб.

Ф.КАРИМОВ

Суратларда: "Юнусобод" — спорт мажмуида ўтказилаётган асосий мусобақалар ҳамда кўнрачар тадбирлардан лавҳалар акс этган.

Б.РИЗОКУЛОВ олган суратлар.

11 МИНГ ҒОЛИБ ЖАМЛАНГАН ҚИТЪА

XX асрининг сўнгги олимпиада ўйинлари дунёдаги 219 давлатнинг иштирокчилари туташган "майдон" сифатида барча халқлар диққатини тортган. Кеча олимпиаданинг очилиш маросими бўлиб ўтди, рамзий машъала ёқилди, қўрға натижаларига кўра дастлабки учрашувлар бўлиб ўтди. 100000 мухлисни бағрига оладиган ҳашаматли ўйингоҳда қилинган 219 давлат байроқлари орасида Ўзбекистон Байроғи ҳам бор. Спортнинг деярли барча турлари бўйича мамлакатларнинг ишонган спортчилари, жами 11 минг ғолиблар ичида 77 нафар муносиб ҳамюртларимизнинг ҳам иштироки кишига ғурур бахш этади. Бундан тўрт йил олдин Атлантада ўтказилган олимпиада ўйинларидан сўнг ўзбекистонлик спортчиларнинг халқаро мусобақаларда 102 та олтин, 85 та кумуш, 98 та бронза медалларини қўлга киритгани эса, бизда ишонч уйғотади. Вакилларимизнинг муносиб эканликларини тасдиқлайди. Таъкидлаш жоизки, "Сидней — 2000" олимпиадасида ғолиб чиққан спортчиларимизни Президентимиз Фармонига кўра, катта пул мукофоти кутмоқда. 77 нафар ўзбекистонлик жамоага янги рекордлар, кутилмаган дунёвий натижалар ёр бўлсин!

УЛАР ВИЛОЯТ ЁШЛАРИГА ИБРАТ

Кеча Австралиянинг Сидней шаҳрида XXVII ёзги олимпиада ўйинларига старт берилди. Мамлакатимиз спортчилари сафида тўрт нафар самарқандликлар ҳам бор:

Боксчи Дилшод Ёрбеков — Хиросимада ўтказилган XII Осиё ўйинлари бронза медали соҳиби. Атлантада бўлиб ўтган XXVI олимпиада иштирокчиси, бир неча бор нуфузли халқаро учрашувларда ғолиб чиққан. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган спорт устаси. 12 ёшидан бошлаб Самарқанд шаҳри "Спартак" ўйингоҳидаги бокс гўҳарида шугуллана бошлаган. Таллинда ўтказилган халқаро мусобақаларда фахрли учинчи ўринни эгаллаган. 1989 йилда Ўзбекистон чемпиони бўлди.

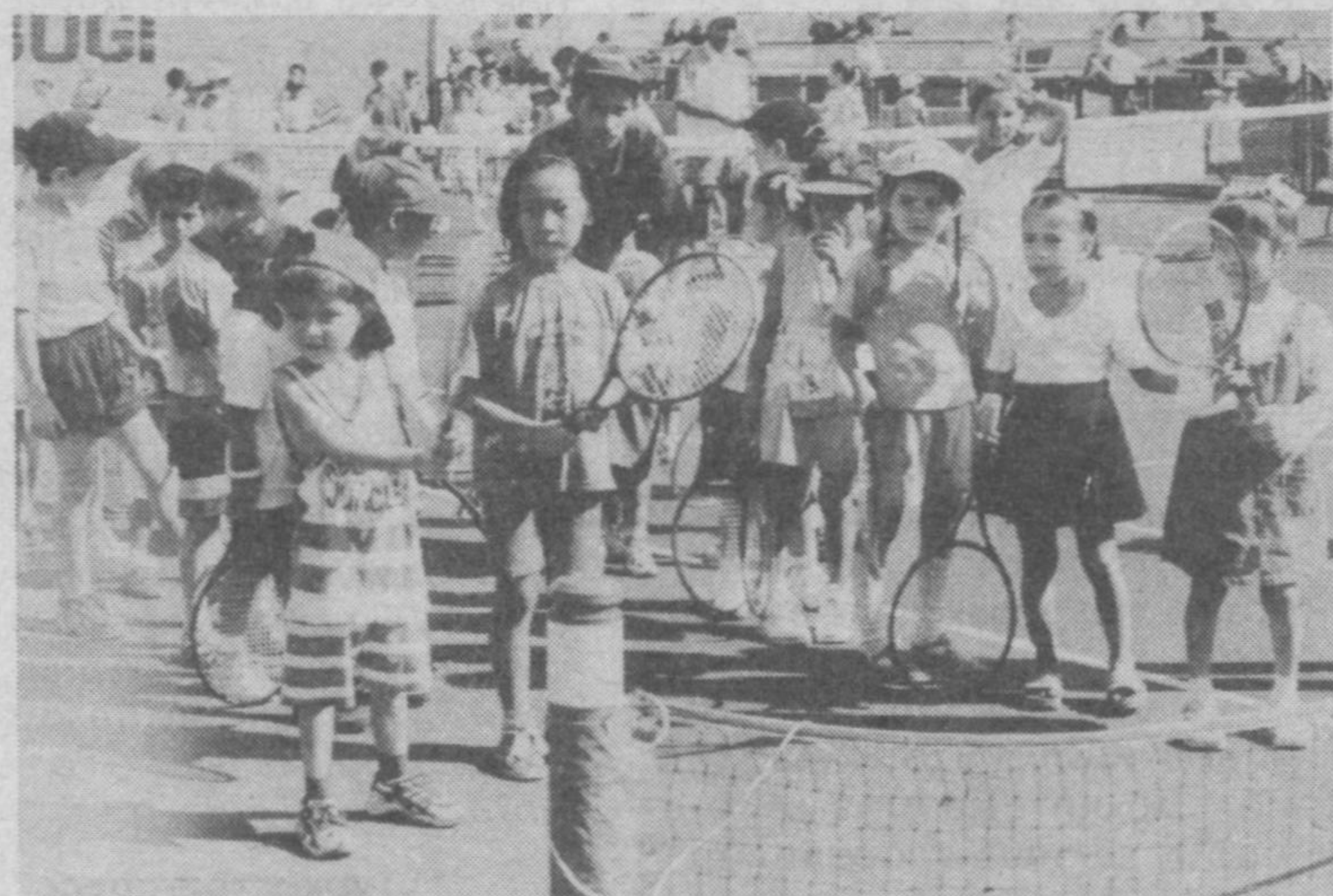
Боксчи Рустам Самдод — Осиё биринчилиги мусобақаларида ғолиб чиққан. Халқаро тоифадаги спорт устаси. Халқаро бокс турнирларида мунтазам иштирок этиб, совринли ўринларни қўлга киритиб келмоқда.

Енгил атлетикачи Елена Пискунова — Самарқанд Давлат университети жисмоний тарбия факультетининг талабаси, халқаро тоифадаги спорт устаси.

Енгил атлетикачи Темур Яворский — Самарқанд Давлат университети жисмоний тарбия факультети талабаси, спорт устаси, енгил атлетика бўйича халқаро мусобақалар ғолиби.

Биз бу олимпиадачиларимизга нуфузли халқаро спорт ўйинларида Вятанимиз шарафини муносиб ҳимоя қилишларида омад тилаймиз!

М.АХМЕДОВ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган спорт устози

"ЖАР" ДА ФЕСТИВАЛЬ

"Жар" спорт-соғломлаштириш мажмуида Ўзбекистон Республикаси ИИБ, Давлат Спорт қўмитаси ва "Жар" соғломлаштириш мажмуи ҳамкорлигида 1-Шарқ якка кураши халқаро фестивали ўтказилди.

"Жар" спорт-соғломлаштириш мажмуаси бошлиғи, ички хизмат подполковниги Абдусалом Исохўжаев "Туркистон—пресс" муҳбирига ушбу тадбир хусусида шундай

деди:

— Республикаимиз мустақиллигининг 9 йиллигини нишонлаш ва ўзбекистонлик спортчиларни Сидней олимпиадасига жўнаб кетиши олдида уларни руҳан кўтариш, спортчиларни моддий ва маънавий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш, ёшларни спортга кўпроқ жалб этиш — тадбиримизнинг асосий мақсади эди.

А.Исохўжаевнинг айтишича, фестивалда Ўзбекистон

Республикаси спорт қўмитасидан рўйхатдан ўтган федерациялар, хусусан, миллий кураши, каратэ, таэквон-до, кикбоксинг, муайтай, хаткидо вакиллари иштирок этишди. Байрамда спортчилар маҳоратларини кўрсатиш билан бирга Шарқ якка кураши хусусида томошабинларга маълумотлар бериб борилди. Ёш авлодни тарбиялашда ва спорт соҳасини ривожлантиришда қўшган муносиб ҳиссаси учун Ўзбеки-

стон кураш федерациясидан Ш.Тўраев таэквон-до бўйича, Ш.Тўлаганов муайтайдан, Р.Зокиров ва бошқалар фестиваль лауреати унвони ҳамда мукофотларига сазовор бўлишди.

Фестивалда хонандалар Илҳом Фармонов, Озода Нурсаидова ва қизиқчи Валижон Шамсиев қатнашдилар.

"Туркистон-пресс"

ТОПҚИРАЛИК
МАШҚИ

Азиз муштарий! Аввало шаклдаги шартли тасвирлар асосида рақамли хонадан соат мили йўналишида бешта спорт тури номини ёзиб чиқинг. Сўнг жавоблар асосида шакл марказидаги рақамлар жуфтлигида яширинган ибратли сўзларни топинг. Бунда ўнг томондаги рақам жавоб сўзи, чап томондагиси ҳарф тартибини англатади. Айланалардаги ҳарфларни эса маълум тартибда ўқиш билан жумбоқдаги ибратли сўзлар муаллифи ҳозирги замон олимпиада ўйинлари ташаббускорининг исм-шарифи аён бўлади.

Фозилжон ОРИПОВ тузди.

Ko'ngil bitiklari

ТОРАТИМ БИР
ТУҲҲА

Юрагим бир гунча лиммо-лим тўлган,
Очилмоқ истайди қай бахтли бир кун.
Табиатнинг қай бир эрка нуридан,
Тўйиб баҳра олмоқ истайди беун.

Ул нур аллақачон тушган юракка,
Қалбимни овлаган мисоли сайёд.
Гар бу сайёд ўқи этганда яра,
Юрагим, оғриқдан қилмагин фарёд.

Ўн саккиз ёш қизнинг гунчадек нозик
Қалбига нур бўлиб кирмоқ осонмас,
Киргандан сўнг ул нур қайтиб чиқмоқнинг
Иложини сира-сира тополмас.

Юрагим бир гунча, ишққа лиммо-лим,
Очилмоқ истайди, очилар бир кун.
Қай бир интиқ қалбнинг пинҳон тубига,
Хуш атирлари-ла сочилар бир кун.

Дилноза ОРИПОВА,
НамДУ жаҳон тиллари
факультети талабаси

Qutlov!

Мухтарама

Мавжуда Рўзиева!

Сизни таваллуд кунингиз билан чин дилдан қутлар эканмиз, мактабимиздаги педагогик фаолиятингизни юксак қадрлаймиз. Ёш авлод тарбиясида чинакам халқ таълими аълочилигини эътироф этамиз. Оилангиз, жамоамиз бахтига соғ-саломат бўлинг.

Бухоро шаҳридаги
25-мактаб жамоаси
ҳамда фарзандларингиз

Республика ички ишлар вазирлиги Давлат автомобиль назорати Бош бошқармасининг ташкилий ва тахлилий бўлими томонидан йилнинг ўтган саккиз ойида содир этилган йўл-транспорт ҳодисалари, аниқланган қоидабузарликлар ҳақидаги маълумотларни кузатар эканмиз, жорий йилнинг ўтган даврида содир этилган йўл-транспорт ҳодисалари 1999 йилнинг шу даврига нисбатан барча вилоятларимизда сезиларли даражада камайганлигини кўрамиз. Бу кувонарли ҳол, албатта. Йўл-транспорт ҳодисалари-

Yo'l qoidasi — umr foydasi

тида 12 фоизга, Фарғона вилоятида 12 фоизга, Тошкент шаҳрида 42,1 фоизга, Бухоро вилоятида 6,7 фоизга, Тошкент вилоятида 17,6 фоизга, жароҳат олганлар сони Самарқанд вилоятида 20,6 фоизга, Қашқадарё вилоятида 8,8 фоизга, Жиззах вилоятида 14,3 фоизга, Навоий вилоятида 9,1 фоизга, Андижон вилоятида 1,9 фоизга, Тошкент вилоятида 0,5 фоизга, Қорақалпоғистон Республикасида 1,9 фоизга ошиб кетган.

Йўл-транспорт ҳодисалари-

ламайдиган Асрор Раҳимов ўзининг "Дамас" русумли, давлат рақам белгиси 14F 8412 бўлган автомашинасида йўлни кесиб ўтаётган, Булунғур туманининг Небўса қишлоғида яшаган, 8-ўрта мактабнинг 8-синфида ўқиган Олим Исабоевни уриб юборади. Натижада оғир тан жароҳати олган Олим Исабоев воқеа содир бўлган жойда ҳалок бўлади. Ёки яна бир мисол. 8 сентябрь куни Жиззах вилоятининг Зафаробод туманида кеч соат 20 дан 40 дақиқа ўтганда

БОЛАЛАРНИ
ФАЛОКАТДАН АСРАЙЛИК!

нинг таҳлили, уларни келтириб чиқараётган сабаблар ва шарт-шароитларни ўрганиб чиқиш шуни кўрсатмоқдаки, содир бўлаётган йўл-транспорт ҳодисаларининг деярли ҳар тўрттадан бири болалар иштирокида содир этилмоқда. Жумладан, йилнинг ўтган даври мобайнида содир этилган 6638 та йўл-транспорт ҳодисасининг 1757 тасида беvosита болалар иштирок этишган.

2000 йилнинг саккиз ойида болалар билан боғлиқ йўл-транспорт ҳодисалари 1999 йилнинг шу даврига нисбатан айрим жойларда бир мунча ортган. Масалан, Самарқанд вилоятида бундай ҳодисалар 18,7 фоизга, Қашқадарё вилоятида 5,9 фоизга, ҳалок бўлган болалар сони Самарқанд вилоя-

нинг таҳлили ва жойларда ўтказилган текширувлар шуни кўрсатмоқдаки, бу ҳодисаларнинг ошиб кетишига сабаб бўлаётган омилларнинг асосийси, бу болаларнинг йўлларда ҳаракатланиш қоидаларини, ҳаракатланиш хавфсизлигини, "оддий, лекин ҳаёт учун муҳим бўлган шартларини билмасликларидир. Энг ачинарлиси, биз катталар бу масалани кўпинча эътиборсиз қолдирамиз. Фарзандларимиз катта кўчанинг дуч келган жойидан кесиб ўтишларига, йўлнинг қатнов қисмида ўйнашларига одатий ҳолдек қараймиз. Бу эса ҳар хил кўнгилсизликларни келтириб чиқармоқда. Мисолларга мурожаат қилайлик. Шу йил 11 сентябрь куни Самарқанд вилоятининг Булунғур туманида, кундуз соат 13ларда вақтинчалик ҳеч қаерда иш-

Миродил Эшонкулов ўзининг ВАЗ-2101 русумли, давлат рақам белгиси 13 В 8076 бўлган автомашинасида йўлни кесиб ўтаётган, шу туманининг Фурқат кўчаси, 3-уйида яшаган, 15-ўрта мактабнинг 5-синф ўқувчиси бўлган Жасур Нарзуллаевни уриб юборади. Оқибатда оғир тан жароҳати олган бола касалхонада вафот этади.

Биз бу икки ҳолатда ҳам ҳайдовчини ёки болаларни айбламоччи эмасмиз. Айбдорни тегишли органлар аниқлаб беришади. Бизнинг мақсадимиз мана шу воқеалар бошқаларга сабоқ бўлсин дейиш, фарзандларимизнинг бевақт ажалдан асраш.

Мансуржон РИХСИЕВ,
ИИБ ДАН Бош бошқармаси
катта инспектори,
милиция майори

МЕҲРИБОНЛИК
УЙИДА СУННАТ
ТЎЙИ

Пойтахтимиздаги 24-меҳрибонлик уйи тарбияланувчилари байрам шодиёналарининг гувоҳи бўлдилар. Бу ерда ёш тарбияланувчилар Рустам Литвинов, Дилшод Усмонов, Сардор Фармонов, Нурислом Шоисломов ҳамда Ислом Қазақовларнинг суннат тўйлари ўтказилди.

—Меҳрибонлик уйимизда тарбияланаётган 157 нафар болаларга "Ўзбексавдо" акциядорлик компанияси бир неча йиллардан бери ҳомийлик қилиб келаётир, - деди "Туркистон-пресс" мухбирига меҳрибонлик уйи директорининг ўринбосари Мавлудaxon Абзалова. - Мазкур тadbирга ҳам айнан шу ҳомийларимиз оталик қилишди. Тўйни компания раиси Зафар Файзиевнинг ўзи бошқарди.

Таъкидлаш лозимки, "Ўзбексавдо" акциядорлик компанияси ушбу меҳрибонлик уйида тарбияланиб, мактабларда таълим олаётган 75 нафар ўқувчини ҳамма турдаги ўқув қуроллари билан ҳам мунтазам равишда таъминланиб келмоқда.

"Туркистон-пресс"

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги ўқув-услуг идорасининг Шайхонтохур туманида рўйхатга олинган юмалоқ муҳри йўқолгани муносабати билан

БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Ma'rifat

ТАЪСИС
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касба уюшмаси Марказий Қўмитаси.

Бош муҳаррир:
Ҳалим САИДОВ

Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АХМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ, Шукур ЖОНБОВ, Фахриддин КАРИМОВ (масъул котиб), Курбонбой МАТҚҮРБОНОВ, Нуъмонжон РАХИМЖОНОВ, Йўлдош САИДЖОНОВ, Абдусамат РАХИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулкар ТҲИМАНОВА, Саъдулла ҲАКИМОВ, Уткир ҲОШИМОВ

«Шарқ» нашриёт матбаа концерни босмахонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Рақам ва далиллар ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдилар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтарилмайди. «Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш таҳририят руҳсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар ва оммавий ишлар бўлими—136-54-23.

Газетани IBM компьютерида
Лилия БИНАШЕВА ва Абдурашул НАРМАНОВ
саҳифалади.

Навбатчилар: Шарифа МАДРАҲИМОВА,
Шерали НИШОНОВ.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 20.
ИНДЕКС: 149, 150.
Г-817.
Тиражи 19.037.
Г. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 4 босма табоқ.
Офсет усулида
босилган, қоғоз бичими
А-3.

Босишга топшириш
вақти — 20.00.
Топширилди — 18.30